

Město dobré pro život

Sborník z konference AUÚP ČR, Poděbrady 15.–16. září 2022

Mimořádná příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 5/2022

© Ústav územního rozvoje 2022
© Ministerstvo pro místní rozvoj ČR 2022
© Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR 2022

ISBN 978-80-7663-037-6

Město dobré pro život

Sborník z konference AUÚP ČR, Poděbrady 15.–16. září 2022

Mimořádná příloha časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 5/2022

OBSAH

Slovo úvodem Petr Durdík	5
Středočeský kraj – největší kraj ČR Lenka Holendová, Helena Krejčíková	6
Poděbrady – město dobré pro život Jaroslav Červinka	11
Baukultur – výsada a odpovědnost za tvorbu prostředí Natalie Hipp	13
Sociální vyloučení, segregace a sociální bydlení v Česku Luděk Sýkora	16
Hodnocení rozvojového potenciálu mikroregionů a obcí Karel Maier	20
Podrobná koordinace rozvoje lokalit. Zkušenost územních studií v Praze Filip Tittl	24
Město dobré pro život – panelová diskuse Martina Miklendová	29
Urbanistický projekt roku 2022 a nominace na titul Stavba roku 2022 Jan Fibiger	32
Proměna Jiráskova náměstí v Kolíně David Mateáško	36
Tvorba měst pohledem lidského pilíře trvale udržitelného rozvoje Ivan Rynda	41
Problémy s bydlením v ČR a nové nástroje a reformy plánované MMR ČR Vít Lesák	45
Krajina ve městě Simona Vondráčková	48
Jiřího náměstí. Křižovatka, nebo prostor pro setkávání? Milan Košař	53
Deset let zkušeností Kanceláře veřejného prostoru IPR Praha Kristina Ullmannová	55
Manuál tvorby veřejných priestranstiev mesta Prešova Dušan Burák, Oto Nováček	58
Manuály Odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy k restauračním zahrádkám a reklamním zařízením v památkově chráněném území Petr Šusta	62
Aktuální informace z Ministerstva pro místní rozvoj ČR Roman Vodný	64

Akreditovaná konference „Město dobré pro život“ 15. a 16. září 2022
Divadlo Na Kovárně, Jiřího náměstí 1/I, 290 01 Poděbrady

Konference AUÚP ČR ve spolupráci s městem Poděbrady se konala pod záštitou
místopředsedy vlády pro digitalizaci a ministra pro místní rozvoj PhDr. Ivana Bartoše, Ph.D.,
hejtmanky Středočeského kraje Mgr. Petry Peckové, starosty města Poděbrady Jaroslava Červinky,
České komory architektů a Svazu měst a obcí ČR.

Konference byla zařazena do programu celoživotního vzdělávání architektů při ČKA.
Konference byla akreditována podle zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících územně samosprávných celků
jako vzdělávací program pro průběžné vzdělávání úředníků
„Město dobré pro život“ pod č. AK/PV-587/2022.
Mediálním partnerem konference byl časopis Urbanismus a územní rozvoj.

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Poděbrady
město

SVAZ MĚST A OBČÍ ČESKÉ REPUBLIKY

U&UR
Urbanismus
a územní rozvoj
Vydavatel: Olova časopis pro rozvoj

Středočeský kraj

ČESKÁ KOMORA ARCHITEKTŮ

SLOVO ÚVODEM

Téma „město dobré pro život“ je velmi široké. Právem může vyvolat dojem, že není v rámci dvoudenní konference zvládnutelné a že se může problematiky dotknout jen okrajově. Zahrnuje aspekty mnoha oborů, které se vzájemně prolínají a není možné se soustředit jenom na úzký pohled naší profese, územního plánování, i když ve svých důsledcích to právě územní plánování je, které vytváří podmínky pro reálnou podobu našich měst, které se těmto požadavkům budou blížit.

Město dobré pro život, je to ideální, nebo reálný sen obyvatel našich sídel? Každý touží po tom, aby místo jeho bydliště bylo přívětivé a nabízelo mu všechno, co od kvalitního obytného prostředí očekává. V průběhu staletí se naše města a městečka vyvíjela v závislosti na technickém pokroku, vládnoucí garnituře a měnících se potřebách a možnostech společnosti. V každém období převládaly některé aspekty, které ovlivňovaly vnímání kvality sídel, a ne vždy se ohlížely na jejich uživatele. Ještě před půl rokem by se dalo říct, že žijeme v klidné a dobré době. Dnes se zdá budoucnost nejistá a těžko předvídatelná. Můžeme jen doufat, že toto období nebude mít dlouhé trvání a náš život se vrátí do stabilního stavu.

Co vlastně dnešní občan od svého města očekává, aby byl spokojený

- kvalitní a dostupné bydlení
- dostupnost vybavenosti a služeb
- pracovní příležitosti v místě
- vysoký standard veřejných prostranství
- dostatek zeleně
- kvalitní a rychlou dopravu
- spolehlivou infrastrukturu
- volnočasové aktivity
- kulturní vyžití
- přírodní zázemí
- bezpečí

a určitě je toho víc. Ale řekněme si, že toto jsou ty nejdůležitější aspekty kvality sídla, které je „dobré pro život“. A občan očekává, že mu takové sídlo poskytneme. Je to na nás, územních plánovačích, abychom byli schopni vytvářet obytné prostředí, které by se těmto požadavkům blížilo. Není to snadné. Mnohá sídla jsou svým vývojem založena tak, že je poměrně obtížné a nákladné realizovat transformaci, která by se přáním obyvatel přiblížila. Na druhou

Poděbrady

Foto: Jiří Jiroušek

stranu je to velká výzva, která před námi stojí a která nás nutí přemýšlet o uspořádání našich měst v daleko širších souvislostech, než tomu bylo dříve.

V dnešní době se objevuje mnoho nových témat a otázek, které přinášejí nové pohledy a požadavky, se kterými musíme pracovat. Ideální plán zůstává pouze plánem, pokud ho nikdo nerealizuje. Na druhou stranu, aby ho realizoval, potřebuje k tomu příslušné podmínky. Jak vypadá vlastně naše společnost? Vzrůstající chudoba přispívá k sociálním problémům a segregaci společnosti, jsme schopni jí úspěšně čelit? Jestliže mluvíme o dostupném bydlení, jsme schopni ho zajistit? Jak je na tom náš veřejný sektor s přístupem k výstavbě bydlení? Jak probíhá spolupráce s privátním sektorem, a přináší to uspokojivé výsledky? Jaký je přístup samospráv ke konkurenceschopnosti jimi spravovaných sídel? Uvědomujeme si, že kvalita veřejných prostranství je vizitkou správy města? Jak se projevuje vliv udržitelného rozvoje na podobu našich měst a obcí? Jak se chováme k přírodě a krajině vně i uvnitř sídel a dovedeme využít její kvalitu pro tvorbu obytného prostředí?

Příspěvky na konferenci se dotkly mnoha témat, které výše zmíněné otázky nastolily. Prokázaly mnohovrstevnatost problematiky a její multidisciplinární povahu, kdy není možné jednotlivá řešení realizovat odděleně bez ohledu na souvislosti a spolupráci mezi obory.

doc. Ing. arch. Petr Durdík
předseda AUÚP ČR

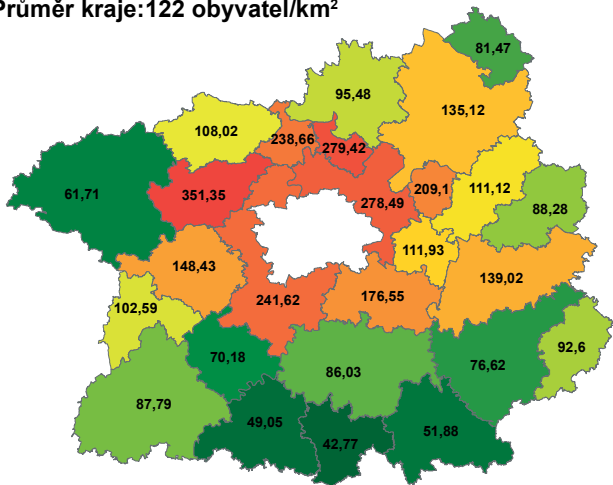
STŘEDOČESKÝ KRAJ – NEJVĚTŠÍ KRAJ ČR

Středočeský kraj je největším krajem České republiky s nejvyšším počtem obcí i obyvatel. Jako jediný nemá své krajské město a jeho úřad sídlí v Praze. Specifická poloha, která hlavní město zcela obklopuje, a jeho vnější hranice – sousedí téměř se všemi kraji, z něj vytváří významný spojovací článek v rámci liniových záměrů propojující pražský centrální dopravní uzel se zbytkem České republiky.

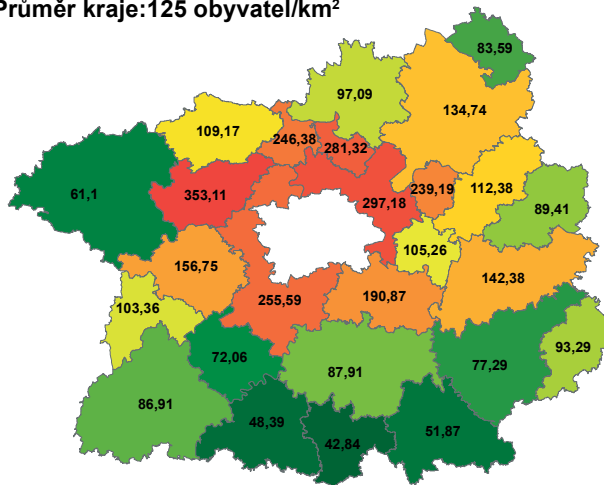
Mezi nejlidnatější okresy Středočeského kraje se pravidelně řadí Praha-východ, Kladno a Praha-západ. Nižší počty obyvatel vykazují naopak okresy, které se svou polohou a dopravním napojením vzdalují od hlavního města Prahy nebo s ním nemají přímou sociálně-ekonomickou vazbu, případně jim chybí silnější pracovní potenciál v místě. Pro ilustraci vývoje hodnot jsou zde zobrazeny data z územně analytických podkladů Středočeského kraje z roku 2016 a 2021:

mentace závazný. Středočeský kraj je díky své poloze cílem mnoha předmětných ploch a koridorů, jejichž význam je provázán právě s centrálním dopravním uzlem – Prahou. Díky tomu je zde povinnost řešit mnoho záměrů a jejich návazností celostátního významu. V tomto směru je legislativní systém nastaven tak, že vydání zásad územního rozvoje probíhá v rámci samostatné působnosti skrze zastupitelstvo kraje, ovšem toto opatření obecné povahy musí zároveň respektovat PÚR a jím definované záměry a po novele stavebního zákona nově i územní rozvojový plán. Situaci lze tedy popsat tak, že zastupitelstvo kraje ve skutečnosti rozhoduje o dílčích částech celostátních záměrů v rámci zásad územního rozvoje, ale je k tomuto úkonu zároveň i povinováno stavebním zákonem, respektive PÚR, kterou schvaluje vláda ČR. V tomto ohledu je vcelku obtížné odůvodnit potřebnost některých koridorů, jež jsou celorepub-

**Hustota osídlení po ORP ve Středočeském kraji
Za rok: 2016 v obyvatel/km²
Průměr kraje: 122 obyvatel/km²**

**Hustota osídlení po ORP ve Středočeském kraji
Za rok: 2021 v obyvatel/km²
Průměr kraje: 125 obyvatel/km²**

Středočeský kraj při společné hranici s Prahou funguje do jisté míry jako její suburbium a je atraktivní volbou pro bydlení, o které zájem neustává. V této oblasti můžeme sledovat i vyšší mezikrajské dopravní přesuny za prací, vzděláváním, zdravotnictvím, kulturou i službami, jejichž koncentrace i nabídka je v případě Prahy větší. Na druhou stranu pražská část hojně využívá území Středočeského kraje k rekreačním účelům i ke svému zásobování v různých odvětvích (logistika, průmysl, zemědělství, potravinářství, pracovní síly atd.). Oba kraje jsou funkčně provázané bez ohledu na administrativní rozdělení. Tato vazba je podpořena velice hustou a hojně využívanou dopravní sítí, včetně postupné integrace systému veřejné dopravy obou krajů.

Z hlediska záměrů celorepublikového významu, jež mají vazbu na území hlavního města Prahy, je třeba poukázat na Politiku územního rozvoje ČR (dále jen „PÚR“), která mimo jiné stanovuje úkoly zajišťující koordinaci tvorby a aktualizace zásad územního rozvoje. Tento nástroj územního plánování je pro pořízení krajské územně plánovací doku-

likového významu a Středočeský kraj je pro jejich vedení více tranzitním prostorem nežli jejich hlavním uživatelem. Užitečnost i potřebnost je viditelná až v širším kontextu, jdoucím nad řešené správní území.

S ohledem na novelu stavebního zákona bude muset být do budoucna v zásadách územního rozvoje Středočeského kraje reagováno na institut nové územně plánovací dokumentace – územního rozvojového plánu, který je ze strany Ministerstva pro místní rozvoj ČR teprve připravován. Následně bude nutné v zásadách územního rozvoje rozlišit, které záměry, resp. plochy a koridory do příslušné územně plánovací dokumentace patří, a které nikoliv. Územní rozvojový plán bude přebírat ty z nich, které stanovuje PÚR, pakliže nebudou součástí aktualizace probíhající, nebo je ještě bude možné přezkoumat soudní cestou v rámci platné krajské územně plánovací dokumentace. Ve vazbě na Středočeský kraj s jeho specifickou polohou vůči Praze tak dochází k zajímavé situaci v případě plochy letiště Praha-Ruzyně, která je obsažena v PÚR jako jeden

záměr označený L1, jenž hranice obou krajů protíná. Tím v současnosti vznikla nestandardní situace, kdy soud tuto plochu v zásadách územního rozvoje Středočeského kraje zrušil a v zásadách územního rozvoje hl. m. Prahy zůstává stabilizovaná. Ačkoliv jde významově o jeden celek, stabilizovaná je v krajské územně plánovací dokumentaci pouze polovina této plochy a v územním rozvojovém plánu by tedy měla být jen tato dílčí část.

Další záměr křížící v několika místech vzájemnou správní hranici, který stanovuje PÚR, je koridor pro silniční okruh kolem Prahy. Tento je součástí zásad územního rozvoje obou krajů, do nichž vbíhá a vybíhá v několika částech, což vyžadovalo nejen dvojí projednání krajské územně plánovací dokumentace, ale i soudní obhajobu při napadení těchto dokumentací a posuzování dílčích částí tohoto koridoru. Přitom jde logicky o jeden celek, který lze svým širším významem velice těžko argumentačně rozdělovat na části pouze z důvodu správních hranic krajů.

Vraťme se ale k vzájemné koordinaci rozvoje metropolitní oblasti a možností propojení či zlepšení dopravních vazeb hlavního města Prahy se zbytkem České republiky. S ohledem na tíživou dopravní situaci, která je vyvolaná právě i vzájemnou funkční provázaností, existuje potřeba řešit nové záměry nadmístního významu na území Středočeského kraje v rámci zásad územního rozvoje. S ohledem na hustou síť osídlení v metropolitní oblasti je ovšem velice obtížné nalézt takové koridory pro veřejnou infrastrukturu, které by byly obcemi kladně přijímány. Drtivá většina správních území, jež je podrobena prověřování možnosti umístění nových koridorů takovéto dopravní infrastruktury s těmito záměry nesouhlasí. Argumenty oponentů jsou přitom obdobné: zhoršení kvality životního prostředí v místě (devastace krajiny, životního prostředí, krajinného rázu, zábor zemědělského půdního fondu) i života obyvatel (hluk, ovzduší, vibrace), nepotřebnost a minimální benefity ze záměru v daném území, nedostatečné vyhodnocení kumulativních a synergických vlivů. I ve snaze nalézt co nejmírnější a nejšetnější možné řešení se bohužel nevyhneme tomu, že určitou zátěž takový záměr přinese z logiky věci vždy. Výstavba čehokoliv ve volné krajině je z pohledu krajinného rázu novinkou v území, jakékoliv nové zpevněné plochy si vyžádají logicky zábor půdy a v rámci vysoké hustoty osídlení je hledání nejmírnější cesty pro vedení koridoru nadmíru komplikované. Do toho všeho vstupují ještě limity území a technické nároky na stavby, pro které jsou koridory vymezovány jako např. nutné respektování poloměrů oblouků dopravní sítě. Pomalu se dostáváme k otázce, zdali lze takovou věc úspěšně ve Středočeském kraji vůbec vyřešit. Odpověď zní: snažíme se o to. Pokud se řešení najde, je to vždy v rámci učinění nějakých kompromisů a nastavení podmínek pro detailnější řešení záměru v podrobnějších stupních řízení. Nelze ovšem opomenout ustanovení § 36 odst. 3 zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (dále jen „stavební zákon“), který stanovuje, že zásady územního rozvoje ani vyhodnocení vlivů na udržitelný rozvoj území nesmí obsahovat podrobnosti náležející svým obsahem územnímu plánu, regulačnímu plánu nebo navazujícím rozhodnutím. Konkrétní technické řešení a způsob provedení výsledného záměru je proto až věcí

návrhu konkrétního projektu. Pakliže se v návrhovém koridoru vymezeném v zásadách územního rozvoje nenajde v podrobnějším stupni takové technické řešení, které by bylo souladné se zákonnými požadavky na výstavbu, má být hledáno řešení nové.

Dalším případem je například vytipování vhodných ploch pro P+R, jejichž lokace by měla být úzce svázána s navazující hromadnou dopravou do Prahy. Benefity pro konkrétní obce Středočeského kraje, kde by měla být záchytná parkoviště zřizovaná, se ovšem hledají komplikovaně.

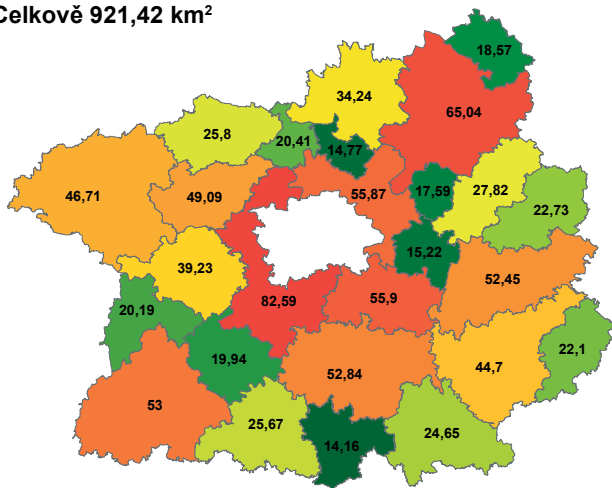
V souvislosti s poptávkou po kvalitním dostupném bydlení se Středočeský kraj stal atraktivním cílem obyvatel Prahy. Na tento fakt reagují obce v rámci svých územních plánů. V rámci pořizovacího procesu k nim Krajský úřad Středočeského kraje uplatňuje své stanovisko jak na úseku životního prostředí, dopravy, tak i na úseku územního plánování. Můžeme tak sledovat trend, kdy se stále objevují návrhy s neodůvodněně velkým rozsahem zastavitelných ploch v kombinaci s jejich lokalizací na vysokých bonitách půdy, v nově vymezovaných soliterních plochách či dokonce v záplavových územích, případně dochází i k jejich přímému přimykání k dopravním koridorům určeným pro komunikace vyšších tříd a v neposlední řadě plánovaný rozvoj neodpovídá kapacitě veřejné infrastruktury. Tyto aspekty jsou nejčastějším důvodem sporů z hlediska cílů a úkolů územního plánování, zásad územního rozvoje Středočeského kraje a republikových priorit stanovených v rámci PÚR. Samozřejmě dalším poptávaným artiklem jsou plochy pro komerční využití, obzvláště na významných dopravních tazích. Při naší práci s územními plány a jejich změnami zaznamenáváme, že navrhované zastavitelné plochy se časem buď skutečně zastaví, anebo zůstanou po delší dobu z různých důvodů nevyužité. V tom případě se obce snaží najít nové rozvojové plochy, s čímž vlastníci volných pozemků určených k zástavbě v drtivé většině nesouhlasí. Pokud k zastavení skutečně dojde, přichází nový územní plán s dalšími rozvojovými plochami. S ohledem na tento trend je nutné poukázat na fakt, že nástroj pro jednoznačné určení dosažení maximální kapacity území pro velikost zastavitelných ploch a proklamaci toho, že jde již o rozvoj „neudržitelný“ neexistuje a definování jeho legislativního rámce chybí. Například se setkáváme s tím, že některé lokality ve Středočeském kraji jsou limitovány nedostatkem vody a kapacity vodotečí, což ve výsledku zamezuje i plánované zkapacitnění ČOV, které jsou svázány s jejich funkčností a jedná se tedy o zásadní nezmappovaný limit pro potenciální rozvoj sídel. Neexistuje žádný relevantní podklad pro řešení této problematiky z hlediska širších vztahů v případě, kdy jednotlivé obce přicházejí s návrhy územních plánů, které obsahují rozvojové plochy vyžadující tento typ kapacitně vyhovující technické infrastruktury případně vodoteče. Pakliže se sejde vícero obcí užívající „stejný zdroj“, nelze říct, zda území takové návrhové plochy jako celek snese a nelze v tomto směru odhadnout, kdy je možnost rozvoje svázaného s touto problematikou vyčerpána.

Poptávka pro zastavitelných plochách není samozřejmě pouze věcí bydlení ale i komerčního prostředí. Přitom z dat k roku 2021, jenž jsou součástí územně analytických

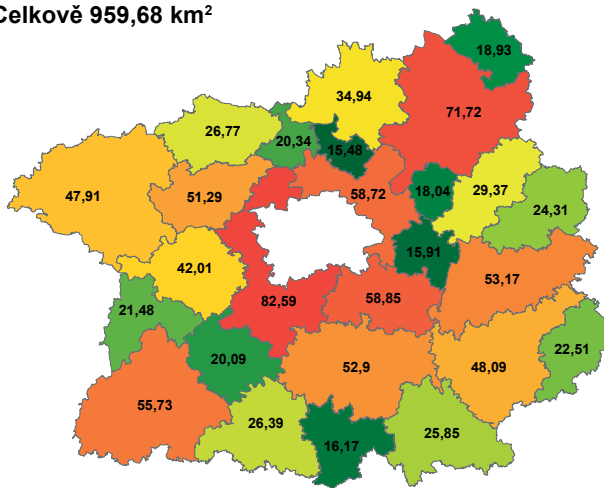
podkladů Středočeského kraje po jejich 5. aktualizaci vyplývá, že z celkové rozlohy Středočeského kraje, která činí 10 928,35 km², je 8,78 % území zastavěného a 3,31 % území zastavitelného. Bavíme se tedy o rozvojových plochách o výměře 361,56 km² pro Středočeský kraj, což rozhodně není malé číslo a poptávka po vymezování dalších ploch neutichá, jak napovídají data z územně analytických podkladů Středočeského kraje z roku 2016 a 2021:

města, kde se citlivě střídají historické a moderní objekty. Obec spolupracovala na své podobě s významnými urbanisty i architekty. Podařilo se přilákat mnohé významné vědecké a podnikatelské subjekty. Můžeme zde najít nové náměstí, dva parky, Regionální informační centrum keltského opida Závist s muzeem, moderní sportovní halu a byla otevřena dvě mezinárodní vědecká výzkumná centra zaměřená na laserovou techniku. Investice také směřovaly do re-

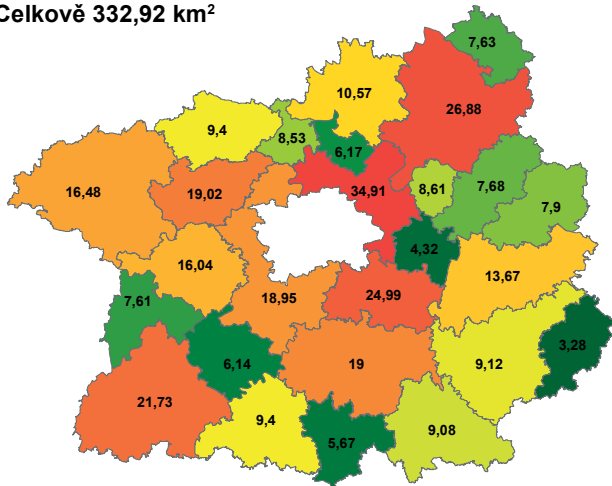
Zastavěné území po ORP ve Středočeském kraji
Za rok: 2016 v km²
Celkově 921,42 km²

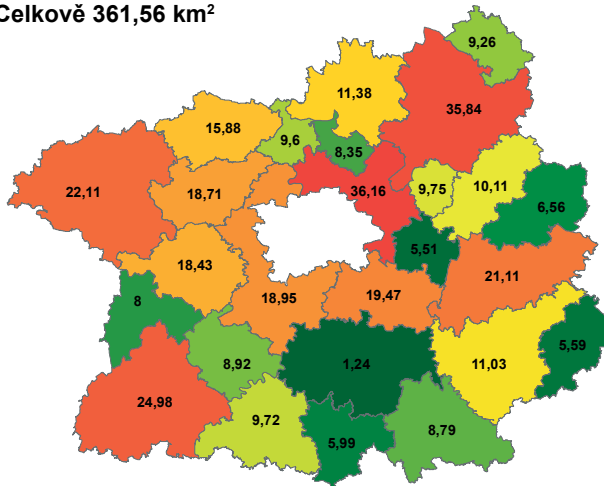
Zastavěné území po ORP ve Středočeském kraji
Za rok: 2021 v km²
Celkově 959,68 km²

Zastavitelné plochy po ORP ve Středočeském kraji
Za rok: 2016 v km²
Celkově 332,92 km²

Zastavitelné plochy po ORP ve Středočeském kraji
Za rok: 2021 v km²
Celkově 361,56 km²

Za velice zdařilý příklad můžeme uvést vývoj obce Dolní Břežany v okrese Praha-západ, která ještě do devadesátých let měla kolem tisícovky obyvatel a byla běžnou zemědělskou vesnicí. V současnosti je zde k trvalému pobytu hlášeno 4 300 osob a obec je výkladní skříní moderních obcí. Od roku 2000 územní plán navrhoval rozvoj až pro 8 000 obyvatel. Vývoj sídla se následně podařilo usměrnit a vtisknout mu dlouhodobou koncepci nejen pomocí územního plánu, kde mimo jiné došlo i k redukci výhledového počtu obyvatel o 2 000 a etapizaci, ale i prostřednictvím podpory úprav veřejného prostoru a vizuální stránky

konstrukcí základní a mateřské školy, dopravní infrastruktury, zdravotního střediska a technického zázemí obce. Obci se jednoznačně daří naplňovat své dlouhodobé vize, což učinilo toto sídlo za příjemné a vysoce atraktivní.

Vrátíme se zpět k disproporcii Středočeského kraje. Ze sociálně-hospodářského hlediska vykazuje značné rozdíly, a proto stanovil základní strategické směry a prioritní oblasti rozvoje ve Strategii rozvoje územního obvodu Středočeského kraje na období 2019–2024 s výhledem do roku 2030 (dále jen „SRK“). Mezi aktuální témata řadí ze-

jména problematiku hospodářsky a sociálně ohrožených území kraje, digitální technickou mapu, řešení problematiky brownfieldů, podporu meziobecní spolupráce a podnikatelské činnosti. Vnitrokrajské disparity se v čase dlouhodobě prohlubují. Rozevírají se nůžky mezi dynamickým pásmem v zázemí hlavního města Prahy a periferními územími lokalizovanými zejména po vnější hranici kraje, která často zasahují do jiných krajů a která se vyznačují řadou společných charakteristik, jako je úbytek a stárnutí obyvatelstva, horší dopravní dostupnost veřejnou dopravou, vyšší míra nezaměstnanosti a slabá podnikatelská aktivita.

Tato území jsou vymezována jako tzv. hospodářsky a sociálně vyloučená území (dále jen „HSOÚ“). Vymezení HSOÚ je v současné době aktualizováno, a to na základě porovnání pět indikátorů (pohyby obyvatelstva, věková struktura, nezaměstnanost, podnikatelská aktivita, dopravní obslužnost) na úrovni jednotlivých obcí. Jako HSOÚ byly identifikovány ty obce, které se ve výsledném hodnocení všech pěti indikátorů umístily do 25 % obyvatel Středočeského kraje (celkem 204 obcí). Středočeský kraj připravuje specifická opatření, která by měla zmírnit výše uvedené negativní trendy. Snahou je podpořit oblasti, jako podnikání, služby, dopravní dostupnost, možnosti rozvoje trvalého bydlení zejména pro obyvatelstvo v produktivním věku, zavádění vysokorychlostního internetu, a to

prostřednictvím zjednodušeného přístupu obcí k dotacím specifickými dotačními programy, podporou začínajících podnikatelů apod.

Podpora regenerace brownfieldů patří mezi další důležité aktivity zajišťované Středočeským krajem v oblasti regionálního rozvoje. Preferován je příchod investic do brownfieldů před zábořem volné krajiny a volných ploch na „zelené louce“ (zejména orné půdě). Středočeský kraj je přímým vlastníkem jádrových pozemků v bývalém vojenském výcvikovém prostoru Milovice-Mladá. Na regeneraci tohoto prostoru velmi úzce spolupracuje s okolními dotčenými obcemi a městy. Společně s nimi připravil i společné „Memorandum k využití a rozvoji BVVP Milovice-Mladá“, které bude určovat další směry rozvoje tohoto jedinečného území.

Středočeský kraj ve spolupráci s obcemi a dalšími vlastníky brownfieldů v kraji vytváří aktuální nabídku těchto ploch pro investory, účastní se mezirezortních připomínkových řízení zaměřených na problematiku brownfieldů v oblasti legislativy, přípravy strategických dokumentů, dotačních programů a obecně podpory regenerace brownfieldů v ČR, poskytuje dotační poradenství a spolupracuje s dotčenými ministerstvy na efektivním využití dotačních prostředků, které jsou určeny pro podporu regenerace brownfieldů.

Vymezení hospodářsky a sociálně ohrožených území ve Středočeském kraji

Spolupráce a kooperace Středočeského kraje a hlavního města Prahy

V současnosti neexistuje relevantní územně plánovací podklad, který by řešil problematiku koordinace územního rozvoje mezi Středočeským krajem a hlavním městem Prahou a jejich vzájemné vazby. Proto pozitivně vnímáme snahu Ministerstva pro místní rozvoj ČR, které v současnosti připravuje práce na územní studii pražského metropolitního regionu 1 a územní studii pražského metropolitního regionu 2, ke kterému jsou oba kraje přizvány. Od těchto projektů se očekává analyzování a návrh řešení problematiky v oblastech veřejné infrastruktury, sídelní struktury, suburbanizace a dalšího rozvoje.

Oba kraje si uvědomují výjimečnou krajinnou, urbanistickou, socioekonomickou, kulturní i environmentální provázanost obou regionů a potřebu trvalé vzájemné spolupráce. Za tímto účelem došlo ke vzniku a podpisu memoranda o vzájemné spolupráci mezi hlavním městem Prahou a Středočeským krajem, které bylo schváleno usnesením Zastupitelstva hlavního města Prahy č. 32/47 ze dne 16. 12. 2021 a usnesením Zastupitelstva Středočeského kraje č. 093-11/2021/ZK ze dne 29. 11. 2021.

Středočeský kraj provozuje průběžně doplňovanou mapovou aplikaci, dostupnou na webových stránkách https://gis.kr-stredocesky.cz/js/reg_up/, která byla vytvořena za účelem zpřístupnit veřejnosti územní plány obcí ve Středočeském kraji na jednom místě. Na tuto aktivitu navazuje další příklad vzájemné spolupráce obou krajů, který se týká projektu digitální technické mapy, do kterého se Středočeský kraj připojil v rámci sdružení pracovních označovaného jako „K2“. Jedná se o velkou výzvu, a to nejenom

z pohledu rozsahu, ale především i proto, že Středočeský kraj, na rozdíl od některých jiných krajů ČR, vlastní digitální technickou mapu neprovozoval. Předmětem řešení budou oddělené datové sklady pro data základní prostorové situace, dopravní a technickou infrastrukturu, ale zároveň společný informační systém pro digitální technickou mapu kraje, který bude provozován na dvou oddělených lokalitách formou redundance, která by měla umožnit hladký provoz bez výpadku dostupnosti služeb pro oba kraje. Spuštění systému do testovacího provozu je plánováno na II. čtvrtletí roku 2023 a ostrý provoz by měl být od 1. 7. 2023.

V závěru tedy nelze pochybovat o tom, že vzájemné ovlivnění Středočeského kraje a hlavního města Prahy je v České republice ojedinělé a v oblasti územního plánování a rozvoje proto mnohdy vnímáme vzájemnou správní hranici spíše negativním limitem. Rozhodně nelze považovat za efektivní ukončovat plánování územního rozvoje uměle při hranici takto specificky provázaných krajů. Na druhou stranu si toto legislativa kolem územně plánovacích dokumentací žádá a samospráva má kompetence rozhodovat o územně plánovacích dokumentacích výhradně ve svém správním území. Jak bylo ale výše uvedeno, oba kraje si v současnosti nutnost a potřebnost vzájemné koordinace rozvoje metropolitní oblasti uvědomují a v následujících letech budeme snad svědky vytvoření relevantních podkladů pro nastolení harmonického spolupůsobení tohoto specifického území.

Ing. Lenka Holendová
Ing. Helena Krejčíková
Odbor územního plánování a stavebního řádu
Krajský úřad Středočeského kraje

PODĚBRADY – MĚSTO DOBRÉ PRO ŽIVOT

Vážené dámy, vážení pánové, jsem potěšen, že jste si vybrali Poděbrady jako místo konání konference, ještě větší radost mám z názvu konference *Město dobré pro život*. Věřím, že takovým městem Poděbrady jsou. Dovolte mi, abych vám naše město trochu představil.

Poděbrady jsou městem s rozšířenou působností, počet obyvatel k roku 2021 je podle Statistického úřadu 14 317, ale počítáme, že zde žije zhruba o tři tisíce obyvatel více, jen zde nemají uvedené trvalé bydliště. V Poděbradech je 5 katastrálních území, 9 městských částí a počet domů ve městě se uvádí 3 244 (opět vztaheno k roku 2021). První zmínka o městě pochází z roku 1223, příští rok si tedy připomeneme 800 let od této události. Letos jsme oslavili 550 let povýšení Poděbrad na město.

Městský úřad s rozšířenou působností je členěn na 11 odborů, pokrýváme sto procent agendy určené pro pověřené úřady. Pod městský úřad spadají i tak zvané organizační složky města, kterými jsou městská knihovna, městské kulturní centrum a městská policie. Dohromady město zaměstnává cca 160 lidí z Poděbrad a blízkého okolí. Město dále plní roli zřizovatele, a to mateřské školy, která má 9 odloučených pracovišť a nyní je v ní umístěno 456 dětí. Zřizujeme i dvě základní školy – Základní školu Václava Havla s 1 021 žáky a Základní školu T. G. Masaryka s 817 žáky.

Dále je město stoprocentním vlastníkem hned několika servisních organizací – Poděbradské sportovní, s. r. o., která je správcem městských sportovišť, Městské realitní, a. s., která má na starosti správu majetku města a bytový fond města. Důležitou servisní organizací jsou i Technické služby města Poděbrady.

Specifikem Poděbrad je složení populace, kromě místních tvoří velký podíl lázeňští hosté a turisté. Proto se snažíme poskytovat služby a zázemí pro všechny zmíněné, což klade na správu města velké nároky zejména při pořádání kulturních, historických či sportovních akcí. Samozřejmě to s sebou nese negativní dopad v podobě zvýšeného množství odpadů, nároků na parkování a dopravu obecně.

V Poděbradech máme dvě centra, kde se komunitní život odehrává. Jedním z nich je náměstí Krále Jiřího z Poděbrad, druhým centrem je centrální lázeňský park, kam situujeme koncerty, trhy a další slavnosti. Centrální park je financován výhradně z prostředků města Poděbrady, lázně se nijak na

Libenského kolonáda – pavilon s léčivým pramenem (Vojtěch Kerhart, 1936)

Parkové úpravy lázeňské kolonády

údržbě parku nepodílejí. My jej považujeme za rodinné stříbro, jeho údržba je však náročná finančně i časově.

Poděbradům se podařilo nedávno získat titul Evropské město sportu 2023. Jsme za to velmi vděční, neboť nejen, že tu mám skvělé zázemí ve formě sportovní haly, zimního a fotbalového stadionu či Sokola, ale i místní přírodní podmínky jsou vhodné k volnočasovým aktivitám, jakými jsou cykloturistika, golf, rekreační areál Jezero, jízďárna. Město nově opravilo i hřiště u základních škol a téměř neustále pracujeme na úpravách povrchů a zázemí sportovišť. Město má rovněž propracovaný dotační systém, podporujeme velké i malé spolky. Rovněž podporujeme práci profesio-

Zdyňadlo a vodní elektrárna (Antonín Engel, 1914–1923)

Pomník krále Jiřího z Poděbrad (Bohuslav Schnirch, 1896)

nálních trenérů, při postupu do vyšších soutěží přispíváme na náklady s tím spojené formou mimořádné dotace.

Město má také velký počet obyvatel ve věku seniorů, již desítky let tu existují a do společenského života se zapojují například Spolek pro aktivní život nebo Spolek postižených civilizačními chorobami. Město spolupracuje také s Centrem sociálních služeb.

Závěrem bych rád poukázal na několik památek ve městě, které mám osobně rád. Začnu jezdeckým novorenesančním pomníkem krále Jiřího z Poděbrad od Bohuslava Schnircha z roku 1896, na který se dívám z okna své kanceláře, stejně tak jako na morový sloup se svatými patrony. Velmi rád oddávám v kostele Nanebevze-tí Panny Marie, zvaném také jako Havířský kostelík. Poděbrady mají to štěstí, že je zde celá řada kvalitních architektury 20. století, namátkou zmíním Vilu Kouřimku od architekta Josefa Fanty či tvorbu architekta Františka Jandy, který zde ve městě zanechal stopu jak architektonickou, tak urbanistickou. Poděbrady mají městskou památkovou rezervaci a velký počet památkově chráněných objektů. Národní kulturní památkou je zdyňadlo a vodní elektrárna z roku 1913 od architekta Antonína Engela, poděbradského rodáka, která vznikla jako součást regulace středního toku řeky Labe.

Dámy a pánové, věřím, že v Poděbradech strávíte hezké chvílky a budu rád, když se k nám do města vrátíte, ať už za sportem, kulturou nebo památkami či přírodou.

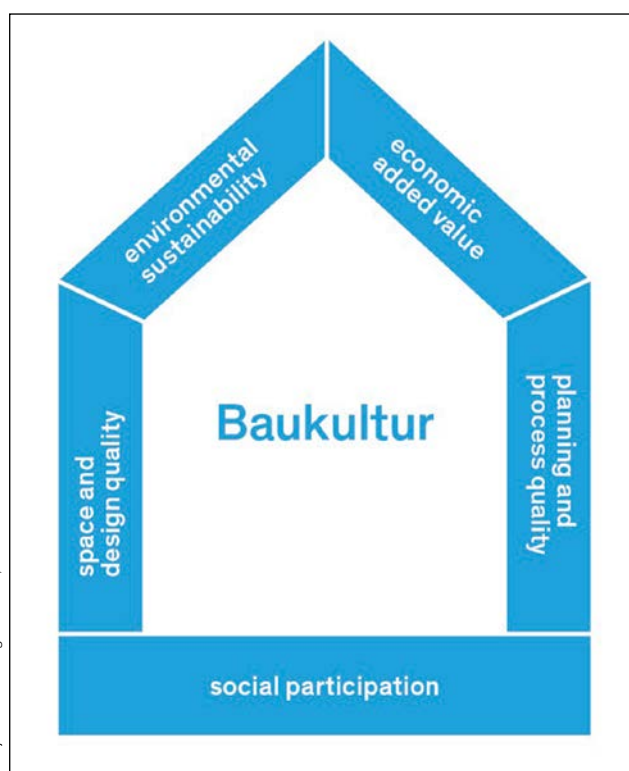
Grafický doprovod: Archiv města Poděbrady

Jaroslav Červinka
starosta města Poděbrad

BAUKULTUR – VÝSADA A ODPOVĚDNOST ZA TVORBU PROSTŘEDÍ

Spolková nadace pro stavební kulturu, Bundesstiftung Baukultur, působí od roku 2006 jako nezávislá instituce zabývající se podmínkami pro tvorbu kvalitního stavebního prostředí. Kulturní prostředí chápeme jako funkční prostory a místa s estetickým designem. Budovy a stavby infrastruktury jsou projevem naší kultury, budou kvalitní, jestliže budou řádně plánovány, stavěny a udržovány jak hospodárně, tak udržitelně. K budování kultury patří též úcta k historii a radost z experimentování spolu s odvahou pouštět se do nových věcí.

Nadace definuje stavební kulturu jako souhrn pěti prvků – ekologické udržitelnosti, tvorby ekonomických hodnot, sociální participace, prostorové a konstrukční kvality a kvality plánování a jeho procesu.

Pět dílů stavební kultury

Zacházení se zastavěným prostředím je společenský proces, jehož předpokladem je pochopení kvalitativních hodnot a cílů v územním plánování a výstavbě. Spolková nadace pro stavební kulturu k tomu vytváří platformu pořádáním akcí, posilováním sítě kontaktů, vydáváním publikací a podporou dialogu. Jedním z cílů nadace je vzbudit zájem veřejnosti o stavební kulturu, a tím zakotvit toto téma ve společenském dialogu. Je třeba zahájit širokou diskusi o kvalitě stavební kultury mezi stavebními odborníky a posílit stavební kulturu v obcích a spolkových zemích. Závazek budovat stavební kulturu má ostatně význam pro celou řadu subjektů: soukromým vlastníkům může kultura budov přispět k udržení nebo dokonce zvýšení hodnoty jejich investice. Veřejný sektor má možnost zvýšit atraktivitu měst a posílit místní identitu prostřednictvím hodnot

ných projektů – projevů stavební kultury. Politici mohou dosáhnout širokého souhlasu veřejnosti s rozvojem obce a změnami v území díky dobré kultuře procesu jejich jednání. Budování kultury je také investicí do budoucího životního prostoru.

Aby se Spolková nadace pro stavební kulturu dostala k co největšímu počtu zúčastněných stran, pracuje v různých formátech.

Formáty činnosti Baukultur:

- Poradní sbor
- Odborné rozhovory
- Workshopy Baukultur
- Akce a konference
- Odborné studie
- Průzkumy

Hlavním pracovním formátem Bundesstiftung Baukultur jsou tzv. Workshopy Baukultur. Tyto dvoudenní semináře navštěvuje přibližně 20 pozvaných odborníků a zhruba 80 jednotlivců, kteří se přihlásí k účasti a kteří zde diskutují o příkladech z praxe i souvisejících otázkách. Poznatky z workshopů se promítají do další práce nadace a jsou konkrétně převzaty do výročních zpráv Baukultur. Prostřednictvím menších odborných debat jsou také diskutovány a testovány teze a postoje s různými aktéry.

Profesní kontakty se navazují též na veletrzích a kongresech o stavebním prostředí v Německu a v Evropě. V dialogích o kultuře stavění se řeší akutní a kontroverzní témata, která jsou považována za celostátně důležitá. Právě tzv. Salony Baukultur nabízejí možnost rozšířit spektrum řešených otázek a obohatit je tématy z dalších oborů, jako je medicína, umění, politika nebo filozofie. Jako večerní akce vybízejí také k neformální výměně názorů. Příští Salon tak bude mít například na programu barvy, přičemž zde proběhne diskuze s architektem, umělcem, filozofem a neurologem.

Jiným z formátů činnosti Baukultur je vedení dialogu, ve kterém se zaměřuje na aktuální a kontroverzní témata stavební kultury s celostátním významem. Dialogy se konají v různých městech ve spolupráci s místními partnery za současného zapojení lidí z příbuzných oborů.

V posledních letech se mimo jiné vyvinul i nový formát kontaktu s veřejností, který byl původně iniciován pandemickou situací. V době zákazů pořádání akcí v uzavřených prostorech se pronajala dodávka, opatřila logem a začaly se pořádat malé pop-up akce na náměstích, při kterých se navštěvovaly instituce, iniciativy a projekty po celém Německu. Centra a iniciativy stavební kultury, zainteresované strany a lidé, sdružení a instituce, které se zabývají stavební kulturou, zde měli možnost své projekty představit. Po celé zemi byly také rozváženy nejnovější publikace. Tento formát měl velký úspěch a pokračuje i poslední dva roky. Spolková nadace tak zdůraznila svůj přístup k propojování aktérů v oblasti stavební kultury.

Baukulturmobil v akci

Další důležitou oblastí činnosti nadace je vzdělávání. Řada iniciativ již různými způsoby a s rozličným zaměřením informuje o kultuře budov. Vzdělávací síť Baukultur se snaží tyto iniciativy propojit a poskytuje jim jak příručky, tak výzkumné materiály. V rámci prohlídek měst Stadtentdecker působí nadace přímo v Berlíně a jeho okolí. Veškeré odborné poznatky získané při neustálé výměně názorů s komisemi, ale také při akcích nebo speciálních odborných diskusích, slouží jednomu z hlavních úkolů Bundesstiftung Baukultur: Zprávě o stavební kultuře. Zpráva *Baukulturbericht*, která vychází každé dva roky, je nejdůležitějším médiem Spolkové nadace pro stavební kulturu a jako oficiální zpráva o stavu plánování a výstavby v Německu je také politickým nástrojem. Zpráva propojuje stanoviska nadace podložené příklady projektů z workshopů s argumenty z odborných diskusí. Kromě toho zahrnuje statistické údaje a výsledky nejrůznějších průzkumů vedených pro účely zprávy mezi obyvatelstvem, v obcích a mezi projektanty a stavebníky. Shromážděné poznatky vedou ke konkrétním doporučením pro všechny aktéry zapojené do plánování a výstavby.

Jako jedna z mála institucí v Německu je Spolková nadace pro stavební kulturu vyzvána a oprávněna předkládat prostřednictvím příslušného ministerstva zprávy spolkové vládě a spolkovému parlamentu. Díky tomuto právu předkládání se zprávami Baukultur zabývá spolkový kabinet a postupuje je Spolkovému sněmu a Spolkové radě.

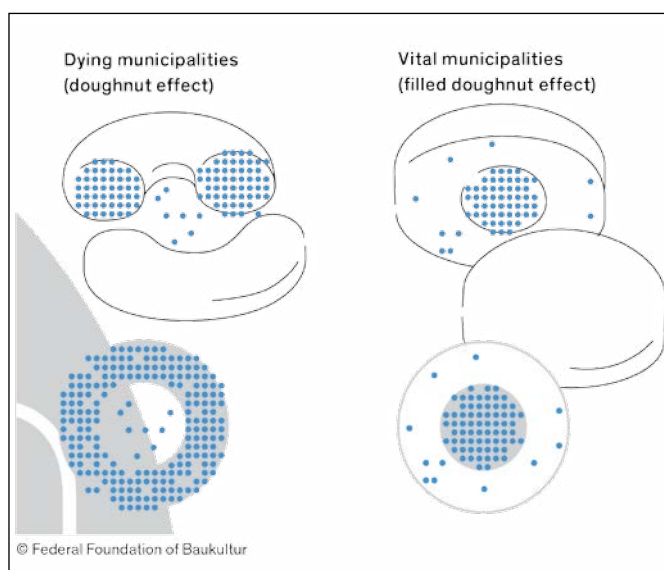
Zprávy jsou k dispozici ke stažení online:
<https://www.bundesstiftung-baukultur.de/publikationen>

Město a země (Zpráva o stavební kultuře 2016/2017)

Zpráva se zaměřuje na malá a středně velká města a venkovské oblasti. Hlavními tématy zprávy jsou „vitální komunity“, „infrastruktura a krajina“ a „kultura plánování a kvalita procesů“. Ukazuje se význam stavební kultury mimo metropole a na konkrétních příkladech jsou ilustrovány možnosti, jak toho dosáhnout. I v menších obcích je třeba navrhnout vizi budoucnosti při respektování charakteru krajiny, zacho-

vání místního obrazu, a současně podpoře výroby energie a potřebě budování infrastruktury.

Efekt koblíhy popisuje jev, který zná mnoho malých měst. Prosperující obce, které nabízejí pozemky k zástavbě, zejména na okrajích, se brzy potýkají s problémem velké koncentrace. Veřejná prostranství v centru ztrácejí svou vitalitu a kvalitu, a tím i identitu. Důvodem, proč města a obce vymezují pozemky na periferii, je často naděje na dodatečné příjmy z daní z příjmu a z podnikání. Vysoké náklady spojené s rozvojem a dodatečnou technickou a sociální infrastrukturou se často neberou v úvahu.

Zdroj: Bundesstiftung Baukultur, 2017

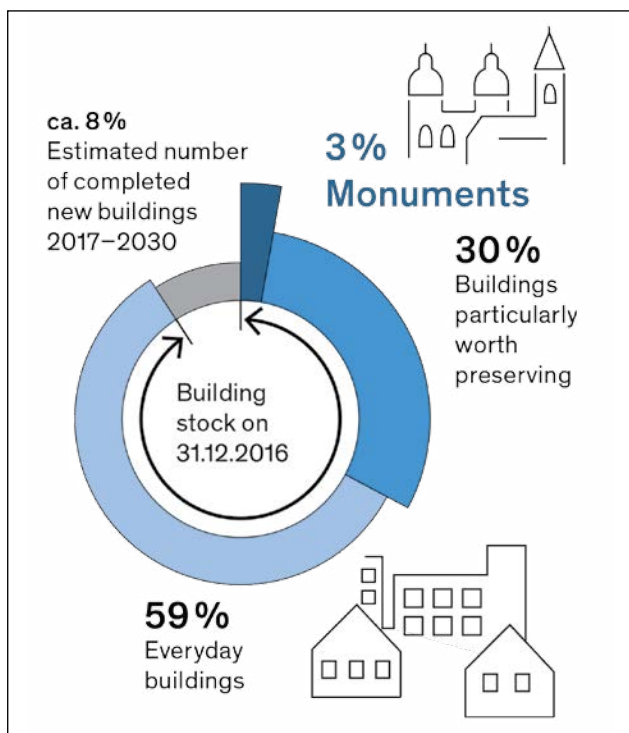
Efekt „koblíhy“: upadající a prosperující obce

Zpráva poukazuje na otázky týkající se rozvoje infrastruktury, budoucnosti zastavěného prostředí v městských a venkovských oblastech, ale také na výzvy a zapojení občanů. Jsou v ní uvedeny příklady osvědčených postupů, výsledky výzkumu a doporučení pro další postupy.

Kulturní dědictví – Stávající budovy – Budoucnost (Zpráva o stavební kultuře 2018/2019)

Vzájemné působení historicky vzniklých struktur a dnešních společenských požadavků tvoří výchozí bod zprávy o kultuře výstavby, která se zaměřuje na stávající stavební fond i jeho potenciál a problémy. V tematických oblastech „Pokračování v budování smíšených čtvrtí“, „Zavádění kultury přeměny“ a „Formování úspěšných procesů“ jsou ukázány cesty pro kvalitní a udržitelný další rozvoj zastavěného území.

Při pohledu na stavební fond je zřejmé, že města zítřka z velké části existují již dnes. Naše budoucí stavební dědictví je tvořeno současným fondem. Zatímco diskuse o nových budovách se v Německu vede na všech úrov-

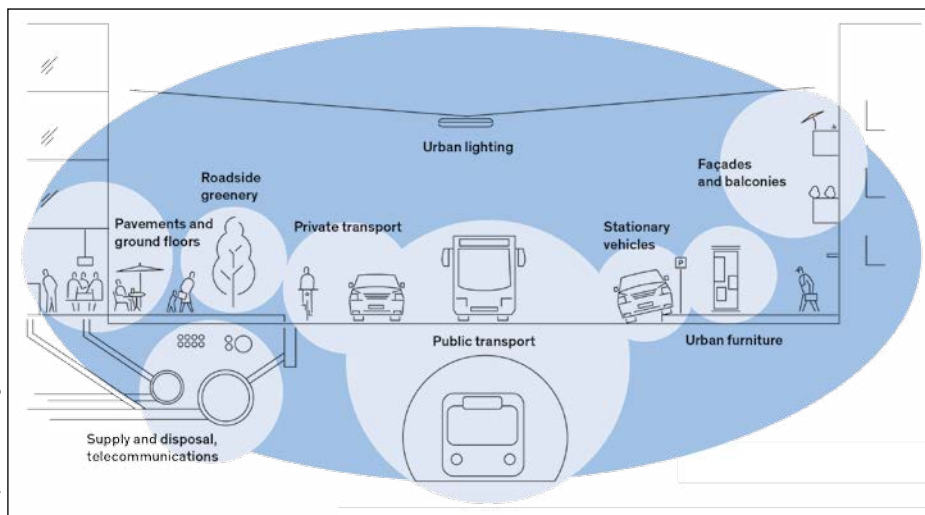

Stavební fond v Německu, 2016: 3 % památky, 30 % stavby vhodné k ochraně, 59 % běžné stavby, 8 % současná a plánovaná výstavba

ních, existujícímu stavebnímu fondu se stále věnuje příliš málo pozornosti. Zároveň se dvě třetiny stavebních prací investují do stávajícího stavebního fondu a jeho renovace, přestavby nebo rozšíření, přičemž tento trend je rostoucí. V této souvislosti vyvstává stále naléhavěji otázka, jak naložit s obytným prostorem, protože stávající architektura a infrastruktura nemají pouze kulturní význam: mají sociální, ekologické a ekonomické hodnoty, v nichž spočívá klíč ke stavební kultuře orientované na budoucnost.

Veřejná prostranství (Zpráva o kultuře budov 2020/2021)

Veřejná prostranství vytvářejí rámec pro společenskou účast, komunikaci a setkávání, proto je plánování, navrhování, údržba a celkový rozvoj náměstí, zelených ploch

Zdroj: Bundesstiftung Baukultur, 2021

Skladba veřejného prostranství

a dalších volně přístupných míst hodna zvláštního zřetele. Výzvy, jako jsou klimatické a demografické změny a nové formy mobility, vyžadují zásahy do prostoru měst a obcí. Zde se nabízí možnost aktivně přistupovat k nezbytným přestavbám, přístavbám, modernizacím a rozšiřováním v duchu kultury budov udržitelným, mezioborovým způsobem, s kvalitním designem a efektivními procesy projednávání. Veřejný sektor může tyto procesy řídit, zejména pokud vlastní pozemky.

Stav veřejných prostranství ukazuje, jakou hodnotu společnost danému místu přikládá. Veřejná prostranství ovlivňují mnozí – od úřadů spravujících ulice a zeleň, přes dopravní podniky, projektanty a developery k mnoha aktérům dalším. Je zřejmé, že dobrých řešení lze dosáhnout pouze společným úsilím a výměnou názorů. Přimět všechny orgány a zúčastněné strany ke spolupráci na společném cíli – vytvoření živých veřejných prostranství – však není snadné. Závěr zní: potřebujeme silnou lobby pro veřejné prostory!

Nová kultura rekonstrukce (Zpráva o kultuře výstavby 2022/2023)

Rutina neustálého bourání a nové výstavby nemůže poskytnout odpovědi na otázky současnosti. Proto je nejnovější zpráva věnována „nové kultuře konverze“. S ohledem na naléhavé ekologické a ekonomické výzvy, ale také s ohledem na sociální a kulturní potřeby se dokument věnuje rekonstrukci v různých měřítcích. Zabývá se proměnou města a krajiny, proměnou budov a infrastruktury a přizpůsobením rámcových podmínek a procesů.

Budování kultury je interdisciplinární a multidisciplinární záležitostí, kterou lze zajistit pouze společným úsilím. Proto jsou zprávy Baukultur sestavovány nejen ve spolupráci s workshopy, doprovodnými kruhy a s pomocí poradního sboru nadace, ale jsou také podporovány jednotlivými centrálními koordinačními schůzkami se sdruženími, komorami, nadacemi a dalšími iniciativami. Tímto způsobem se na tvorbě dokumentu podílí přibližně 3 700 lidí, kteří se dobrovolně registrují jako sympatizanti nadace a ve svém volném čase pomáhají prezentovat záměry nadace po celém Německu.

Další informace a poznatky o práci Bundesstiftung Baukultur jsou k dispozici na <https://www.bundesstiftung-baukultur.de/>.

Natalie Hipp, Msc
Bundesstiftung Baukultur
Potsdam

Překlad: Vít Řezáč

SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ, SEGREGACE A SOCIÁLNÍ BYDLENÍ V ČESKU

Město dobré pro život je spravedlivé město. Takové město podle Nové lipské charty (2020) „poskytuje rovné příležitosti a environmentální spravedlnost pro všechny bez ohledu na pohlaví, socioekonomické postavení, věk a původ – nikoho nenechává stranou. Spravedlivé město poskytuje každému příležitost začlenit se do společnosti“. Tvář českých měst, jež se před 30 lety vyznačovala značnou homogenitou populace z hlediska socioekonomického postavení, začaly doplňovat a měnit nové sociálně-prostorové formace [Sýkora 2009], z nichž mnohá kritéria spravedlivého města nenaplnují. Naopak, jsou příklady separace a segregace vybraných sociálních skupin v prostoru měst. Jde zejména o uzavřené a strážené rezidenční komplexy, takzvané „gated“ komunity, koncentrace až enklávy migrantů a v neposlední řadě sociálně vyloučené lokality.

Právě posledně jmenované, tj. sociálně vyloučené lokality (SVL), nejméně odpovídají představě města dobrého pro život, a to ať již z pohledu obyvatel těchto lokalit, nebo z perspektivy obyvatel, podnikajících a politických reprezentantů měst s výskytem SVL. Širokou odbornou i laickou veřejnost upozornila na existenci takových míst „Analýza sociálně vyloučených romských lokalit v České republice“ [GAV 2006], která v Česku identifikovala 310 SVL. Opakování analýzy v roce 2015 pak poukázalo na narůstající počet SVL, jichž bylo sečteno 606 [GAV 2015]. Název „Analýza sociálně vyloučených lokalit v České republice“ již neobsahoval označení „romských“. Přesto byla vnímaná přítomnost Romů klíčovým definujícím znakem sociálně vyloučených lokalit identifikovaných oběma analýzami. Etnizace sociálního vyloučení, pramenící z předpojatosti vůči Romům, nicméně přinášela, a v českém kontextu stále přinášá, jisté myšlenkové omezení, respektive slepotu ve vnímání sociálního vyloučení a sociálně-prostorové rezidenční segregace. To potažmo omezuje využívání komplexnějších postupů a nástrojů podporujících utváření spravedlivých měst dobrých pro život, tj. měst, v nichž sociální vyloučení a segregace nemají místo.

Sociálním vyloučením a segregací jsou ohrožené rozmanité sociální skupiny. Patří mezi ně rodiče samoživitelé, zdravotně hendikepovaní, senioři s nízkými důchody nebo rodiny s dětmi a nízkými příjmy. Mnohé z domácností jednotlivců i rodin přitom trpí nejen chudobou, ale rovněž bytovou nouzí, kdy bydlí na ubytovnách, v azylových domech nebo jsou bez domova. Na obyvatele znevýhodněné v přístupu k bydlení, žijící v nevyhovujícím bydlení nebo v situaci sociálního vyloučení cílí Konceptce sociálního bydlení České republiky 2015–2025 [MPSV 2015] schválená vládou v roce 2015. Tento akcent byl v souladu s Konceptcí bydlení České republiky do roku 2020 schválené vládou ČR v roce 2011, která identifikovala mezi sociálními problémy v oblasti bydlení nedostatečný důraz na rostoucí nebezpečí sociální a prostorové segregace a absenci preventivních nástrojů bránících vzniku sociální a prostorové segregace [Vobořilová 2012]. Aktualizovaná Konceptce bydlení České republiky do roku 2020 z roku 2016 identifikovala prohlubování

prostorové a sociální segregace jako jedno z významných ohrožení [MMR 2016, s. 33]. V posledních letech mnoho měst v Česku formuluje a využívá lokální, respektive městské koncepce, a také akční plány sociálního a dostupného bydlení. Poskytnutí sociálního bydlení je dnes považováno za důležitý způsob pomoci v plnohodnotnějším zapojení znevýhodněných obyvatel do společnosti.

Na koncepci navázal návrh zákona o sociálním bydlení, který ale v roce 2017 nezískal podporu v Poslanecké sněmovně. Návrh zákona si uvědomoval rizika spojená s rozšířenou praxí směřovat sociální bydlení do lokalit, které jsou fyzicky, funkčně a sociálně separované od běžných městských struktur a počítal s uplatněním principu desegregace při plánování a pořizování sociálního bydlení. Princip je dnes běžnou součástí městských strategií sociálního bydlení. Cílem desegregace je prevence utváření a zmírnění existující segregace. Zjednodušeně řešeno, nepořizujeme sociální bydlení v lokalitách, které se vyznačují sociálním vyloučením a segregací, a ani v místech, kde k segregaci může dojít. Naopak, nabízejme sociální bydlení v místech, kde může docházet k inkluzivní sociální interakci a nabízejme ho především obyvatelům, kteří dnes žijí v nevhodných podmínkách, včetně lokalit se znaky a riziky segregace.

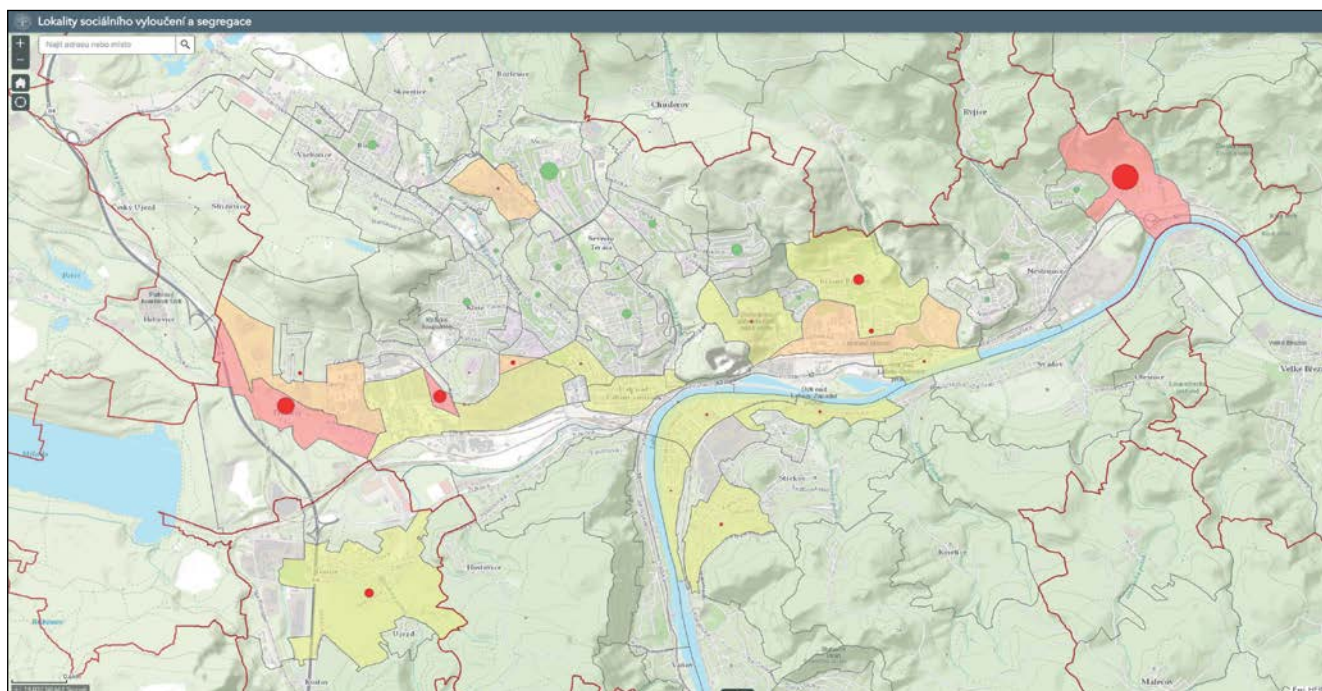
Uplatnění principu desegregace předpokládá identifikaci lokalit existující a potenciální segregace, tj. míst, kde by bylo rizikem navyšovat koncentraci obyvatel ohrožených sociálním vyloučením [mj. European Commission 2015, s. 7]. Na druhou stranu aplikace principu desegregace vyžaduje také doporučení takových městských lokalit a čtvrtí, které mají dostatečnou absorpční kapacitu pro sociální bydlení a sociální prostředí vstřícné pro sociální interakce obyvatel, jimž sociální bydlení pomáhá při plnějším začleňování do společenského života. Využívané výstupy „Analýzy sociálně vyloučených lokalit v České republice“ nicméně trpěly omezeními danými etnizací sociálního vyloučení, používanou metodikou terénních šetření a obtížností opakovat náročnou analýzu s vyšší frekvencí, aby bylo možné sledovat mimořádnou dynamiku změn sociálního vyloučení v území.

MPSV ČR se svými partnery hledalo alternativní postup. V roce 2017 bylo pilotně otestováno využití „Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace“ [Sýkora a kol. 2015] v deseti městech Česka, a navíc uplatněno ve městech Plzeň a Brno [Sýkora, Ignatyeva, Brabec 2017, 2018a, 218b]. Testování metodiky vedlo k rozhodnutí využívat jednoduchý, a přitom pro potřebu identifikace chudoby, sociálního vyloučení a segregace komplexní indikátor, kterým je základní dávka pomoci v hmotné nouzi pro osoby a rodiny s nedostatečnými příjmy, kterou je příspěvek na živobytí. Pro poskytnutí příspěvku se posuzuje celá společně hospodařící domácnost. Na základě jednání s MPSV ČR bylo testováno využití údajů o počtu společně posuzovaných osob (v domácnosti) pro poskytnutí příspěvku na živobytí (SPO PNZ) a to ve velkém územním detailu za základní sídelní jednotky (ZSJ) k 30. červnu a 31. prosinci let 2015–2016.

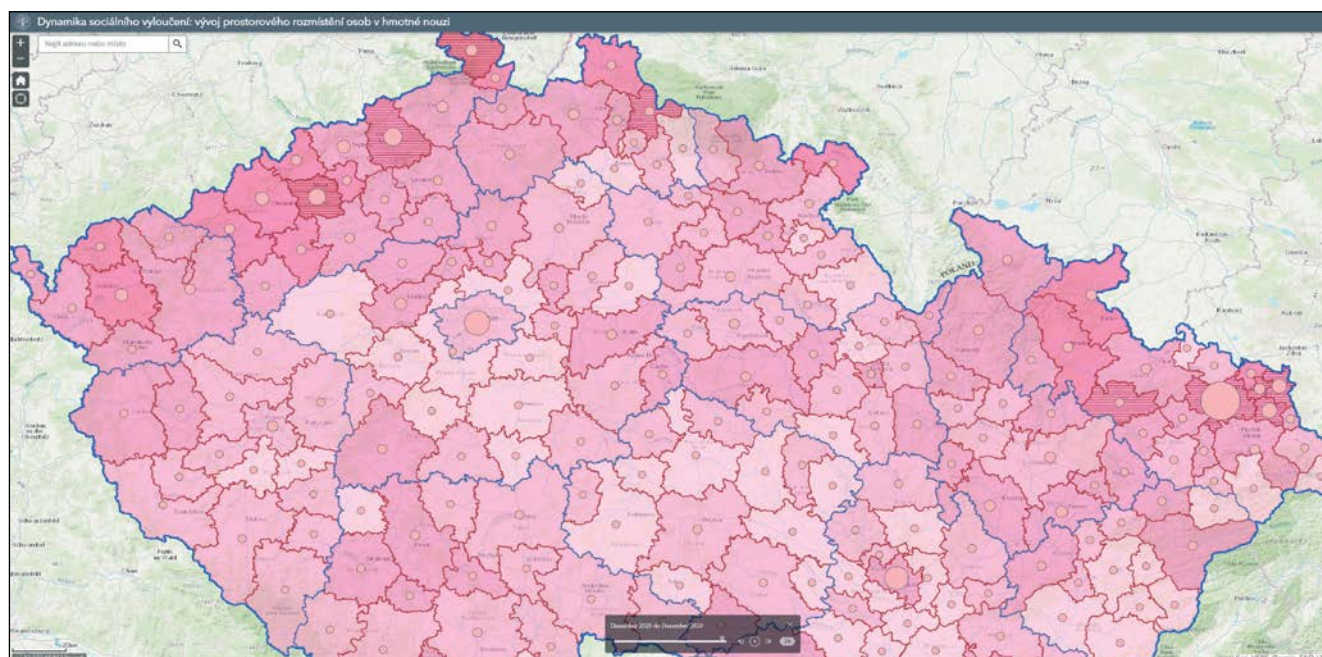

Testování potvrdilo vhodnost ukazatele, který je jednoduchý, a přitom integrálně zachycuje široké spektrum obyvatel v nerovném sociálním postavení. Přitom umožňuje sledovat aktuální situaci, a to v dostatečně územně detailním pohledu, kdy byly individuální údaje za SPO PNZ geolokalizovány a územně agregovány do ZSJ. Na testování navázal projekt podpořený Technologickou agenturou České republiky (TA ČR) „Vývojová dynamika segregace a sociálního vyloučení v území“ (TL02000479). Projektem byl připraven systém identifikace a hodnocení lokalit segregace, který umožňuje hodnocení a srovnání za celé Česko (22,5 tisíce lokalit – ZSJ) a postižení vývojových trendů od roku 2015. Výstupy ve formě analýzy vstupních dat a identifikovaných a vyhodnocených lokalit segregace jsou zprostředkovány webovou on-line dostupnou mapovou a datovou aplikací, respektive aplikacemi.

Jednoduchá aplikace „Lokality sociálního vyloučení a segregace“ zachycující aktuální stav (Obrázek 1) je v současnosti využívána v rámci výzev Operačního programu zaměstnanost – Podpora sociálního bydlení a Integrovaného regionálního operačního programu (https://lokality.page.link/segregace_op). Informační stránka aplikace odkazuje na jinou aplikaci „Dynamika sociálního vyloučení a segregace“ (Obrázek 2), která zobrazuje analýzy a všechna data, na nichž je identifikace a hodnocení lokalit založené, a to pro geografické úrovně od krajů, přes obvody ORP, obce a městské části až po ZSJ. Vedle zoomování, jež umožňuje prostorově měřítkovou dynamiku, aplikace umožňuje i časovou dynamiku prostřednictvím animace vývoje v čase pro roky 2015–2020 (aplikace, která je zatím v testovacím režimu, je tímto velmi náročná na rychlé internetové spojení).

Obrázek 1: On-line webová mapová aplikace „Lokality sociálního vyloučení a segregace“

Obrázek 2: On-line webová mapová aplikace „Dynamika sociálního vyloučení“

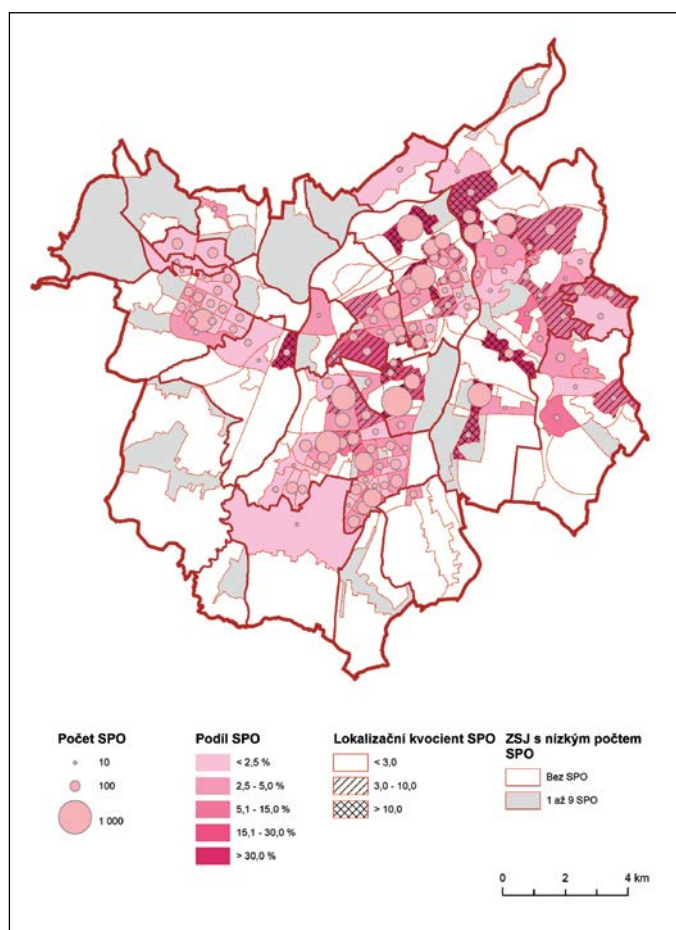
Postup identifikace lokalit segregace, respektive lokalit koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením, kombinuje tři základní formy územních koncentrací: velikost populace, zastoupení (podíl) populace a nadprůměrný výskyt populace. Velikostí populace rozumí počet SPO PNZ, pro které je vyplácen příspěvek na živobytí, a mají skutečný pobyt v dané základní sídelní jednotce. Zastoupením populace v sociálně nerovném postavení rozumí podíl SPO PNZ na celkovém počtu obyvatel ZSJ. Nadprůměrný výskyt populace v sociálně nerovném postavení je zjištěn při použití lokalizačního kvocientu (LQ), který měří poměr mezi podílem obyvatel sociální skupiny na populaci v lokalitě vůči podílu obyvatel sociální skupiny na celkové populaci ve vyšší územní jednotce. Metodikou používaný výpočet LQ zohledňuje postavení lokality (ZSJ) v Česku a zároveň místně specifickou situaci v příslušném obvodu ORP. Na základě kombinace tří ukazatelů (Obrázek 3) jsou územní jednotky (ZSJ) rozděleny na lokality s extrémní, vysokou, střední a nízkou koncentrací (Obrázek 4). Hodnocení je provedeno za průměr posledních dvou let a zároveň poslední známý stav, přičemž každé lokalitě je přiřazena vyšší dosažená hodnota. V mapové aplikaci se lokality liší barvou zobrazení – červená, oranžová a žlutá barva ukazují (jako semafor) míru segregace a z ní vyplývajících rizik.

K červnu 2015 bylo v celém Česku identifikováno 515 lokalit koncentrace osob ohrožených sociálním vyloučením, přičemž tento počet k prosinci 2020 klesl na 408 lokalit. Počet lokalit s extrémní úrovní koncentrace ale narostl z 35

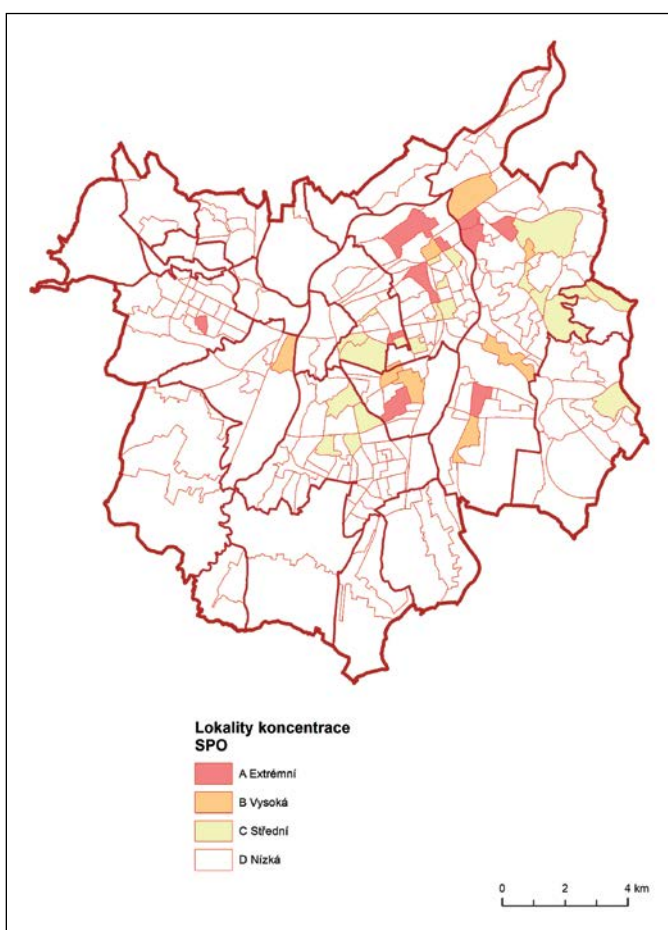
na 41, přičemž populace SPO PNZ v těchto extrémních lokalitách narostla z ca 9 na 14,6 tisíce. Nutno podotknout, že v celém Česku ve stejném období klesl počet SPO PNZ o 55,5 % z 300 111 na 133 574. Zatímco se v Česku snižoval počet obyvatel ohrožených sociálním vyloučením (SPO PNZ), počet lokalit extrémní koncentrace se nesnižoval a počet SPO PNZ v těchto lokalitách rostl. Zároveň se zvýšil podíl SPO PNZ žijících v lokalitách extrémní koncentrace z 3 % v červnu 2015 na 11 % v prosinci 2020. Takové poznatky naznačují, že život v sociálně vyloučené lokalitě dramaticky snižuje schopnost vymanit se ze stavu sociálního ohrožení a vyloučení.

Česko se vyznačuje mimořádnou regionální polarizací mezi kraji Ústeckým a Moravskoslezským a ostatními regiony Česka. Ve jmenovaných dvou krajích se totiž koncentruje 64 % všech SPO PNZ soustředěných v lokalitách koncentrace v celém Česku. Oba kraje jsou navíc mimořádně vnitřně polarizované, jelikož se v nich navíc soustředí značná část SPO PNZ v lokalitách koncentrace (56 % v Ústeckém a 48 % v Moravskoslezském kraji) a tento podíl v letech 2015–2020 výrazně narůstal.

Absence vládního úsilí zásadním způsobem podporovat poskytování sociálního bydlení jakožto významného prostředku boje se sociálním vyloučením bohužel vytvořila prostor pro rozvinutí segregace nejohroženějších skupin obyvatel. Sociální bydlení v současnosti nabízí a využívají některá města, přičemž aplikování principu desegregace

Obrázek 3: Ostrava: Počet, podíl a lokalizační kvocient SPO PNZ prosinec 2019

Obrázek 4: Ostrava: Lokality koncentrace SPO PNZ 2019

je zatím spíše výjimkou. Častější jsou praktiky zaměřené na pomoc jednotlivcům a rodinám v bytové nouzi, přičemž nabízené bydlení se zpravidla nachází v lokalitách s vysokými riziky segregace. Upřednostněna je tak okamžitá sociální pomoc lidem v nouzi před dlouhodobým procesem segregace, který ve městech utváří uzavřené a paralelní světy chudoby a sociálního vyloučení.

V tomto celkově spíše nepříznivém kontextu se nicméně objevují příklady komplexnějšího přístupu k sociálnímu vyloučení s důrazem na komplexní uchopení poskytování sociálního a dostupného bydlení při respektování prevence segregace a zakomponování možností desegregace. Jako takové pozitivní příklady lze uvést v roce 2022 dokončený a v Česku největší obecní projekt nového sociálního a dostupného bydlení v Plzni, v lokalitě Zátíší, který nabízí ca 200 bytů, a navíc prostory pro obchod a sociální služby, nebo připravovaný projekt regenerace (sociálně vyloučené) lokality Bedříška v Ostravě.

Poděkování: Prezentované výstupy jsou výsledkem projektu „Vývojová dynamika segregace a sociálního vyloučení v území“ (TL02000479) podpořeného Technologickou agenturou České republiky.

Použité zdroje:

European Commission (2015) *Guidance for Member States on the use of European Structural and Investment Funds in tackling educational and spatial segregation*. European Structural and Investment Funds, EGESIF_15-0024-01 11/11/2015, 24 s.

European Union (2020) *The New Leipzig Charter: The transformative power of cities for the common good* [Nová lipská charta – Využití transformativní schopnosti měst pro obecné blaho]. Adopted at the Informal Ministerial Meeting on Urban Matters on 30 November 2020. Přijato na neformálním zasedání ministrů pro městské záležitosti dne 30. listopadu 2020. Dostupné on-line: <https://mmr.cz/cs/microsites/sc/aktuality/nova-lipska-charta>.

GAC (2006) *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti*. GAC, Praha, 117 pp.

GAC (2015) *Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR*. GAC, Praha, 116 s.

MPSV (2015) *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015–2025*. Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky. 155 s.

MMR (2016) *Koncepce bydlení České republiky do roku 2020 (revidovaná)*. Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky. 56 s.

SÝKORA, L. (2009) New socio-spatial formations: places of residential segregation and separation in Czechia. *TESG Tijdschrift voor economische en sociale geografie (Journal of Economic & Social Geography)* 100 (4), s. 417–435.

SÝKORA, L., MATOUŠEK, R., BRABCOVÁ, Š., ČANĚK, M., FIEDLEROVÁ, K., PROCHÁZKOVÁ, A., TRLIFAJOVÁ, L. (2015) *Metodika identifikace lokalit rezidenční segregace*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů a Multikulturní centrum Praha, 52 s. ISBN 978-80-7444-041-0 (UK PŘF), 978-80-87615-53-9 (MKC). Dostupné on-line: http://migraceonline.cz/doc/metodika_identifikace_lokalit_segregace_dvoustrany.pdf [certifikovaná metodika, Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR, 2016].

SÝKORA, L., IGNATYEVA, E., BRABEC, T. (2017) *Analýza prostorové segregace na území města Plzně*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, 80 s.

SÝKORA, L., IGNATYEVA, E., BRABEC, T. (2018) *Pilotní ověření Metodiky identifikace lokalit rezidenční segregace v obcích ČR*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, 168 s.

SÝKORA, L., IGNATYEVA, E., BRABEC, T. (2018) *Analýza prostorové segregace v Brně (na základě certifikované metodiky MPSV)*. Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Centrum pro výzkum měst a regionů, 84 s. (krácená verze 65 s.).

VOBOŘILOVÁ, A. (2012) Koncepce bydlení České republiky do roku 2020. In: *Urbanismus a územní rozvoj XV*, č. 1, s. 3–6.

prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Přírodovědecká fakulta UK

HODNOCENÍ ROZVOJOVÉHO POTENCIÁLU MIKROREGIONŮ A OBCÍ

Politika soudržnosti EU se v posledních plánovacích obdobích soustavně přesouvá od plošné podpory znevýhodněných regionů a míst k podpoře jejich rozvojového potenciálu, tedy těch jejich specifických vlastností, které mohou přitáhnout a udržet lidi v území a přispět k jeho atraktivitě pro podnikání a ke vzniku pracovních míst. Identifikace rozvojového potenciálu je tedy pro obce a mikroregiony, které usilují o podporu z evropských fondů soudržnosti, nanejvýše potřebná.

Rozvojový potenciál mikroregionů a obcí je dán kombinací různých znaků, které ovlivňují atraktivitu území pro lidi a pro firmy. Přestože kombinace takových znaků je pro každé území unikátní, lze sledovat a popsat obecnější trendy či podobnosti pro různé typy území. Metodika hodnocení rozvojového potenciálu mikroregionů a obcí, která vzniká na Fakultě architektury ČVUT, proto rozlišuje pro Česko devět typů území podle hustoty zalidnění a dostupnosti významných center osídlení jako základních a dlouhodobě relativně stabilních geograficko-demografických ukazatelů. V rámci těchto typů území pak probíhá hodnocení rozvojového potenciálu mikroregionů a obcí, které se v typu nacházejí, jejich vzájemným porovnáváním.

Hodnocení probíhá v tematických oblastech hospodářské, demografické, sociální, bydlení a environmentální. Provádí se pro územní jednotky správních obvodů obcí s rozšířenou působností a zázemí krajských center; v omezenějším rozsahu lze provádět hodnocení i na úrovni jednotlivých obcí. K hodnocení slouží měřitelné ukazatele dosažitelné z veřejných zdrojů sdružované do znaků rozvojového potenciálu.

Výstupem bude veřejně dostupná on-line aplikace, na které jednotlivé cílové skupiny, tedy obce a jejich odborné útvary, najdou v rámci mapového zobrazení aktuální rozvojový potenciál územních jednotek včetně dílčích potenciálů ve sledovaných tematických oblastech. Správa aplikace zajišťovaná v gesci MMR by měla být nenáročná, protože zdrojová data budou z primárních databází stahována převážně automaticky a automaticky bude probíhat i samotný výpočet jednotlivých ukazatelů rozvojového potenciálu. On-line aplikace umožní i zobrazení vývoje rozvojového potenciálu území v časové řadě.

Metodika hodnocení rozvojového potenciálu pomůže uživatelům identifikovat tento potenciál na základě objektivních dat o území, a tak přispěje k lepšímu využití příležitostí, které území nabízí, a tudíž lepší udržitelnosti rozvojových strategií.

Důvody pořízení metodiky hodnocení rozvojového potenciálu

Investiční činnost územních celků – obcí, mikroregionů (MAS) a regionů (krajů) – je z velké míry závislá na spolufinancování ze strukturálních fondů EU. Cílem strukturální politiky EU zakotveným v Lisabonské smlouvě je dosáhnout sociální, ekonomické a územní soudržnosti Evrop-

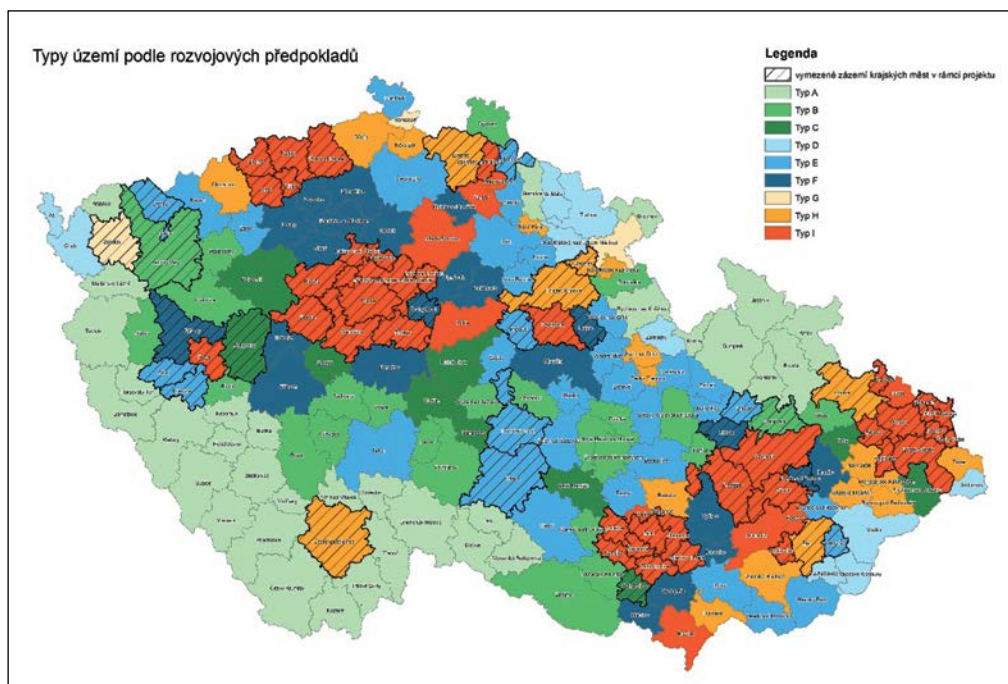
ské unie pomocí rovného přístupu občanů všech regionů EU k infrastrukturám a veřejným službám. Politika, již EU usiluje o naplnění tohoto cíle, se v posledních plánovacích obdobích výrazně mění: od „jánošíkovského“ principu, kdy „bohaté“ země a regiony prostřednictvím strukturálních fondů subvencují hospodářství „chudých“ zemí a regionů, se postupně stále více zdůrazňuje požadavek efektivity vynaložené podpory. Předpokladem dosažení této efektivity je nalézt a využít specifických potenciálů jednotlivých územních celků. Podpora ze strukturálních fondů tedy nemá být nadále trvalým příjmem „chudých“ území, ale měla by pomoci nastartovat trvale udržitelný rozvoj v těchto územích tím, že v nich podpoří to, co vykazuje potenciál pro takovýto rozvoj.

Identifikace rozvojového potenciálu specifického pro konkrétní území se tak stává klíčovým momentem pro získání a efektivní využití prostředků ze strukturálních fondů EU. Z naší dosavadní praxe je pro tuto identifikaci možným východiskem analýza SWOT, nověji pak hodnocení pozitiv a negativ prováděné v rozboru udržitelného rozvoje území územně analytických podkladů (ÚAP). Vzhledem k účelovému zaměření ÚAP pro potřeby územního plánování ale převažuje hodnocení fyzického stavu a trendů v území, zatímco sociální a ekonomická hlediska jsou zastoupena jen okrajově. Navíc se jedná o povýtce kvalitativní hodnocení opírající se především o územně technická data a expertní úsudek pořizovatele, respektive zhotovitele ÚAP.

Ministerstvo pro místní rozvoj – Odbor strategií a analýz regionální politiky a politiky bydlení se proto rozhodlo prostřednictvím Technologické agentury České republiky (TA ČR) pořídit metodiku pro hodnocení rozvojového potenciálu mikroregionů a obcí jako podpůrný a obecně dosažitelný nástroj, s jehož pomocí si budou moci představitelé územní veřejné správy vytvořit základní představu o relativní pozici obce či mikroregionu, a tak si vytvořit empiricky podložený základ pro formulaci rozvojové strategie založené na skutečných potenciálech území. Na rozdíl od ÚAP vychází toto hodnocení z kvantitativních dat o území, což umožňuje objektivně porovnávat potenciály obce či mikroregionu s jinými obcemi a mikroregiony, popřípadě s jinými územními celky až po celou republiku. V delším časovém horizontu je možno též zjišťovat trendy porovnáváním dat za jednotlivá období, a tím jednak identifikovat případně nově se objevující potenciály, popřípadě rizika a negativa, a také sledovat ex post dosažené efekty dříve přijatých opatření.

Metodický přístup

Zahájení projektu TA ČR předcházelo několik kol soutěžního dialogu, ve kterých tým Fakulty architektury ČVUT obhájil pojetí hodnocení rozvojového potenciálu jako vzájemné porovnávání územních celků v různých tematických okruzích, aniž by toto hodnocení vyústilo v jakési celkové hodnocení na způsob od „nejlepšího“ po „nejhorší“. V soutěžním

Obr. 1: Typy území podle rozvojových předpokladů

dialogu jsme se také shodli, že základní územní jednotkou pro hodnocení rozvojového potenciálu mají být mikroregiony představované správními obvody ORP, přičemž bude možno hodnotit i potenciály jednotlivých obcí. V rozvojových oblastech vymezených v ZÚR, respektive v metropolitních územích a aglomeracích ve smyslu Strategie regionálního rozvoje se hodnocení vztahuje též na soubor správních obvodů ORP, jejichž centra jsou součástí rozvojové oblasti.

Dalším principem, na němž se zpracovatelé s odbornými garanty MMR shodli, bylo posuzování a hodnocení rozvojového potenciálu v rámci typů území, které umožňují vysvětlit souvislosti znaků a ukazatelů, kterými se rozvojový potenciál hodnotí. Typy území byly definovány na základě dlouhodobě stabilních kritérií: geografické polohy ve smyslu dostupnosti center osídlení vyššího řádu a hustoty zalidnění, vše vztaheno k správním obvodům ORP. Kombinací těchto kritérií vzniklo devět typů území (Obr. 1).

Zařazení základních územních jednotek představovaných správními obvody ORP do různých typů území dává prostor pro identifikaci specifických potenciálů i v územních jednotkách, které by byly jinak hodnoceny jako periferní, a tudíž málo atraktivní pro podnikání a sociálně-ekonomický rozvoj obecně.

V rámci typů území se rozvojový potenciál hodnotí za jednotlivé tematické oblasti: hospodářství, demografické charakteristiky, sociální oblast, bydlení a environmentální oblast. Pro každou tematickou oblast je vymezeno několik znaků, jež jsou vyhodnocovány pomocí kvantitativních ukazatelů dostupných ve veřejných databázích (viz tab. 1).

Pro jakékoliv hodnocení založené na empirických datech je kritickým faktorem dostupnost dat potřebných pro výpočet ukazatelů. Projekt využil poznatků a databáze indikátorů z předchozího projektu TA ČR Integrace informační podpory územního

a strategického plánování a dále tuto databázi rozšířil o další indikátory používané CzechInvestem a data shromažďovaná PAQ Research vedené Danielem Prokopem.

Podařilo se splnit i požadavek odborného garanta MMR, aby správa a aktualizace aplikace byla nenáročná, protože zdrojová data budou z primárních databází převážně stahována automaticky a budou se tedy také automaticky aktualizovat. Automaticky bude probíhat i samotný výpočet dílčích ukazatelů i komplexního rozvojového potenciálu.

Interaktivní aplikace

Uživatelským výstupem projektu bude veřejně dostupná on-line aplikace, na které jednotlivé cílové skupiny najdou v rámci mapového zobrazení aktuální rozvojový potenciál územních jednotek včetně dílčích potenciálů ve sledovaných tematických okruzích.

Rozvojový potenciál bude vyjádřen převážně graficky v podobě grafu smíšeného typu složeného z dílčích potenciálů. Pro porovnání ukazatelů (benchmarking) slouží hodnoty mediánu za příslušný typ území. On-line aplikace umožní i zobrazení vývoje (monitoring) rozvojového potenciálu území v časové řadě.

Uživatelské prostředí aplikace je rozděleno do čtyř segmentů v rámci jednoho webového okna. V pravé části je ovládací segment obsahující *VRSTVY* a *LEGENDU*. Uprostřed je zobrazovací segment v podobě *MAPOVÉHO OKNA*. V pravé části je segment zobrazující *VÝBĚR ÚZEMÍ*. V dolní části aplikace jsou hlavní informace, a to grafy v podobě infografiky za jednotlivé ukazatele, respektive znaky.

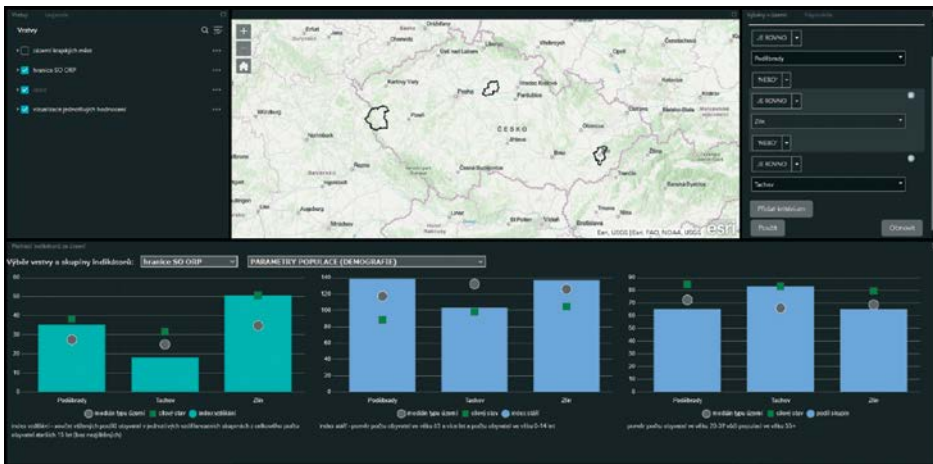
Při spuštění aplikace se defaultně zobrazují hranice zázemí krajských center, při bližším zoomování obce s rozšířenou působností (ORP) a při ještě bližším zoomování se zobrazí i hranice obcí.

Rozložení prvků aplikace v uživatelském rozhraní

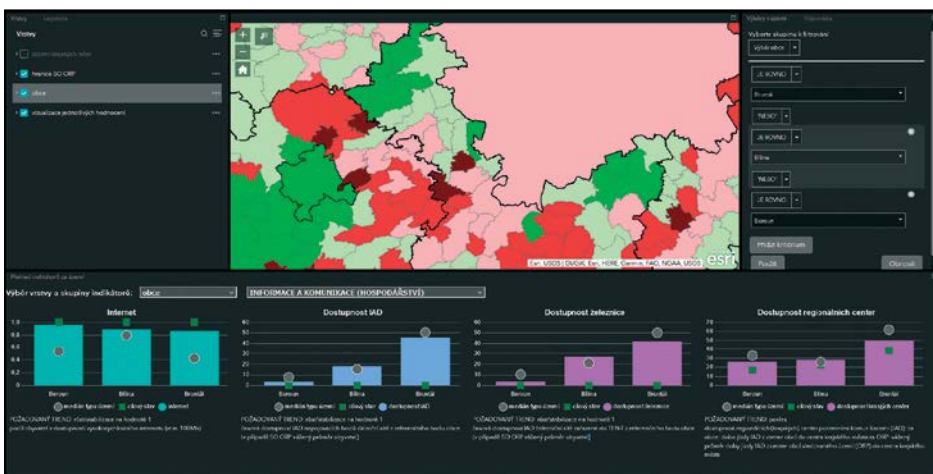
Infografika je rozdělena do jednotlivých znaků a zobrazují se v ní grafy za ukazatele vybrané uživatelem. Graf zobrazuje v rámci jednoho sloupce více hodnot vztahujících se ke sledovanému ukazateli – vypočtenou hodnotu ukazatele, hodnotu mediánu ukazatele za daný typ území, respektive v případě ukazatele za obce za příslušný správní obvod

tematická oblast	znak	ukazatel
Hospodářství	Pracovní aktivita	<ul style="list-style-type: none"> počet zaměstnanců zaměstnaných v dané obci (dle údajů Ministerstva financí) na počet obyvatel ve věku 20–64 soběstačnost na trhu práce: počet pracovních míst (zaměstnanci a aktivní živnostníci) na počet obyvatel ve věku 20–64
	Blahobyt domácností	<ul style="list-style-type: none"> reálný čistý příjem na obyvatele průměrný čistý peněžní příjem na obyvatele území vůči průměrnému čistému peněžnímu příjmu obyvatele CZ (příjmy ze mzdy a platu)
	Hospodářská aktivita	<ul style="list-style-type: none"> počet nových firem s alespoň jedním zaměstnancem, které vznikly nebo se usadily v území v průběhu posledních tří let vztažený vůči počtu obyvatel ve věku 20–64 počet nových firem s 5 a více zaměstnanci, které vznikly nebo se usadily v území v průběhu posledních tří let v odvětvích dle sekcí NACE-CZ se sklonem sloužit nadlokálním trhům vztažený vůči počtu obyvatel ve věku 20–64 růst firem podle počtu zaměstnanců: počet firem, které se v období posledních 3 let přesunuly do vyšší velikostní kategorie vztažený k počtu firem evidovaných v předmětném území
	Struktura firem	<ul style="list-style-type: none"> velikostní struktura – podíl malých firem s nejméně jedním zaměstnancem a do 50 zaměstnanců na celkovém počtu firem počet inovativních firem vůči počtu firem s 5 a více zaměstnanci
	Informace a komunikace	<ul style="list-style-type: none"> podíl obyvatel v dostupnosti vysokorychlostního internetu (min. 100 Mb) časová dostupnost IAD napojovacích bodů dálniční sítě z referenčního bodu obce, v případě SO ORP vážený průměr časové dostupnosti (počet obyvatel) časová dostupnost IAD železniční sítě zařazené do TEN-T z referenčního bodu obce (v případě SO ORP vážený průměr obyvatel) dostupnost regionálních (krajských) center pozemními komunikacemi (IAD) – za obce: doba jízdy IAD z center obcí do centra krajského města; za ORP: vážený průměr doby jízdy IAD z center obcí sledovaného území (ORP) do centra krajského města
Demografické charakteristiky	Migrace	<ul style="list-style-type: none"> saldo migrace na 1 000 obyvatel počátečního stavu za posledních 5 let saldo migrace na 1 000 obyvatel počátečního stavu za posledních 15 let
	Parametry populace	<ul style="list-style-type: none"> index vzdělání – součet vážených podílů obyvatel v jednotlivých vzdělanostních skupinách z celkového počtu obyvatel starších 15 let (bez nezjištěných) index stáří – poměr počtu osob ve věku 65 a více let na 100 obyvatel ve věku 0–14 let poměr počtu osob ve věku 20–39 vůči počtu osob ve věku 65+ let
Sociální oblast	Možnost pracovního uplatnění	<ul style="list-style-type: none"> dlouhodobá nezaměstnanost – podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 let nezaměstnaných po dobu delší než 12 měsíců ze všech ekonomicky aktivních obyvatel ve stejném věku
	Sociální kvalita komunity	<ul style="list-style-type: none"> spolková činnost – počet spolků na počet obyvatel podíl ukončení povinné školní docházky před 9. ročníkem ZŠ podíl neprospívajících žáků
	Dostupnost občanského vybavení	<ul style="list-style-type: none"> dostupnost zařízení základní zdravotní péče: podíl obyvatel v obci (respektive v ORP), kteří se nacházejí v katastrálním území (částech obcí) s ordinací praktického lékaře kapacita předškolních zařízení na počet dětí ve věku 3–5 let kapacita základních školských zařízení na počet dětí ve věku 6–15 let výše dotací (tříletý klouzavý průměr/medián) na zařízení sociálních služeb na počet obyvatel
	Dostupnost rekreace	<ul style="list-style-type: none"> podíl ploch s rekreačním potenciálem (lesy a TTP a vodní plochy z nezastavěného území)
Bydlení	Možnosti bydlení	<ul style="list-style-type: none"> intenzita bytové výstavby v uplynulých 5 letech (dokončené byty na 1 000 obyvatel v počátečním roce sledování) intenzita bytové výstavby v uplynulých 15 letech (dokončené byty na 1 000 obyvatel (počet obyvatel je vztažen k počátečnímu roku sledování)
	Cena bydlení	<ul style="list-style-type: none"> průměrné ceny transakcí (RD, byty) vztažené k reálnému čistému příjmu na obyvatele
	Napojení na technickou infrastrukturu	<ul style="list-style-type: none"> podíl bytů napojených na kanalizaci pro veřejnou potřebu podíl bytů zásobovaných vodou z vodovodů pro veřejnou potřebu podíl bytů zásobovaných plynem
Environmentální oblast	Kvalita ovzduší	<ul style="list-style-type: none"> podíl zastavěného území, ve kterém dochází v pětiletém průměru k překročení limitu průměrné roční koncentrace PM_{2,5} pro ochranu zdraví lidí (20 µg/m³) podíl zastavěného území, ve kterém dochází v pětiletém průměru k překročení limitu průměrné roční koncentrace benzo[a]pyrenu pro ochranu zdraví lidí (1 ng/m³ = 0,001 µg/m³)
	Zátěž limity využití území	<ul style="list-style-type: none"> omezeně využitelné území (územně technické vlivy a limity využití území) – podíl součtu ploch dobývacích prostorů, poddolovaných území, sesuvných území a území jiných geologických rizik, starých zátěží území a kontaminovaných ploch, uzavřených a opuštěných úložných míst těžebního odpadu, objektů a zařízení zařazených do skupiny A nebo B s umístěnými nebezpečnými látkami, skládek a jejich ochranných pásem na celkové ploše správního území obce ekologická fragmentace nezastavěného území liniiovými stavbami

Tabulka 1: Struktura hodnocení rozvojového potenciálu

Obr. 2: Ukázka interaktivního zobrazení rozvojového potenciálu – znak Parametry populace, výběr území SO ORP Poděbrady, Tachov a Zlín

Obr. 3: Ukázka interaktivního zobrazení rozvojového potenciálu – znak Informace a komunikace, výběr území obcí Beroun, Bílina a Bruntál se zapnutým zobrazením ukazatele Podíl obyvatel v dostupnosti vysokorychlostního internetu (min. 100 Mb) v mapovém okně

ORP, a znázornění žádoucího stavu či trendu. Infografika též obsahuje základní text k jednotlivým ukazatelům, který napomáhá s interpretací rozvojového potenciálu (Obr. 2).

Uživatel si může zapínat či vypínat jednotlivé vrstvy. Zapnuté vrstvy se zobrazují v *MAPOVÉM OKNĚ*, které umožňuje přibližování a oddalování mapy, vyhledávání v území a měření základních veličin v území. V rámci mapového okna se případně zobrazují atributy jednotlivých vrstev.

V rámci *LEGENDY* se zobrazuje symbologie zapnutých vrstev. Symbologie pro jednotlivé vrstvy je barevně stejná a zobrazuje podíl (normalizovaných) hodnot v daném typu území a hodnotu mediánu daného typu území. Z legendy

je tak u každého území možné vyčíst, zda jsou její hodnoty lepší než medián území (zelená škála) či horší než medián území (červená škála). (Obr. 3)

Výběry území umožňují porovnat zvolená území v rámci typů území, ale také mezi sebou bez ohledu na typ území. Výběr území je možné provádět pomocí SQL dotazu využívajícího název území nebo výběrem přímo v *MAPOVÉM OKNĚ*. Výběr v území je spojen s *MAPOVÝM OKNEM*, kde se přímo zobrazuje, ale také s infografikou, která dynamicky na výběr reaguje a zobrazuje hodnoty ukazatelů (znaků) za zvolený výběr.

Náběh aplikace

V době konání konference (září 2022) bude aplikace představena MMR k závěrečným eventuálním připomínkám. K běžnému používání bude aplikace k dispozici v prvním čtvrtletí roku 2023, kdy bude předána do správy MMR. Předpokládá se následná průběžná aktualizace databází tak, aby bylo možno jak porovnávat aktuální pozice obcí a SO ORP, tak i sledovat vývoj ukazatelů v časových řadách.

Tento příspěvek využívá poznatků z projektu TA ČR TITSMR926 Rozvojový potenciál obcí a regionů vypracovávaného týmem Fakulty architektury Českého vysokého učení technického v Praze pod vedením doc. Ing. arch. Jakuba Vorla, Ph.D.

prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc.

Řešitelský tým: doc. Ing. arch. Jakub Vorel, Ph.D., Ing. Daniel Franke, Ph.D., RNDr. Jan Vozáb, Ph.D., Ing. Alžběta Gardoňová et al.

Ústav prostorového plánování
Fakulta architektury ČVUT v Praze

PODROBNÁ KOORDINACE ROZVOJE LOKALIT

ZKUŠENOST ÚZEMNÍCH STUDIÍ V PRAZE

Koordinace v úrovni lokality

Hlavním cílem plánování na úrovni územních studií (či regulačních plánů), tj. v měřítkové úrovni lokality a bloku, je prostorová koordinace jednotlivých záměrů, stanovení podrobnějších podmínek pro jednotlivé stavebníky a objemová stabilizace výstavby.

S objemovou stabilizací souvisí rovněž schopnost přiřazovat jednotlivým jednotkám území (především parcelám, ale i blokům či vyšším celkům) přesnější výkonové a objemové parametry. V praktickém smyslu je možné hovořit o distribuci „výnosů“ a „nákladů“ v území, pro kterou teprve tato úroveň plánu vytváří podrobnější podklad. Stabilizace jednotlivých plánovacích vrstev (veřejná prostranství, zástavba, technická, dopravní a občanská infrastruktura, přírodní prvky) umožňuje i přesnější vymezení a garanci veřejného zájmu. Bez prostorové koordinace v úrovni lokality je vyjednávací pozice veřejné správy směřující k redefinici předmětu veřejného zájmu významně snížena stejně jako redistribuce na úrovni organizující/obsluhující je omezena.

Významná pro hledání dohody nad podobou území je rovněž názornost tohoto typu plánu. V podstatě se jedná o první územně plánovací dokument, nad kterým si je obecná veřejnost většinou schopna skutečně představit charakter zástavby a konkrétní podobu jednotlivých záměrů. Zároveň se jedná o plánovací úroveň, se kterou zainteresovaná veřejnost také aktivně pracuje, ať už v roli stavebníků či oponentů. Jde tedy o úroveň, kde reálně vzniká smysluplná dohoda o budoucí podobě území a zároveň se rozhoduje o tom, zda taková dohoda bude uživatelům plánu (a města) srozumitelná, zda se s ní ztotožní a budou schopni ji efektivně naplňovat.

Role územně plánovací dokumentace na této úrovni je proto zcela nezastupitelná při vyjednávání s jednotlivými aktéry a zanedbání procesu jejího pořizování (zadání, participace) může být pro důvěru aktérů v systém územního plánování (a tím i jeho úspěšnost) zcela fatální.

Zde je nutné zdůraznit především schopnost politické reprezentace, pořizovatele a zpracovatele názorně komunikovat v průběhu celého procesu pořizování vizi budoucí podoby území, smysluplnost návrhu i jeho regulačních nástrojů a úspěšně ji svázat s podobou celku i dílčích částí plánu.

Historický kontext

Plánování v úrovni regulačního plánu má na našem území stejně jako v kulturním prostoru střední Evropy dlouhou historii navazující minimálně na středověké vzory. Můžeme zde hovořit o tradici trávající řadu staletí a předcházející

Historická tradice plánování v měřítku lokality: Schematický regulační a zastavovací plán (1930)

plánování vyšších územních celků, které se jako obor stabilizovalo mnohem později, až počátkem 20. století. Současně je možné konstatovat, že tato tradice byla na našem území (stejně jako v řadě zemí střední a východní Evropy) do určité míry narušena mnoha lety plánování v systému autoritativních režimů. K tomu je navíc nutno připočíst i následující období, kdy byla společenská role plánování na této úrovni (ale koneckonců i obecně) často vnímána jako restriktivní, omezující vlastnická práva jednotlivých aktérů a kdy byl zásadně podceňován aktivační efekt dohody nad budoucí podobou území spočívající jak v harmonizaci zájmů jednotlivých aktérů, ale koneckonců i v základní technické a prostorové koordinaci jednotlivých záměrů.

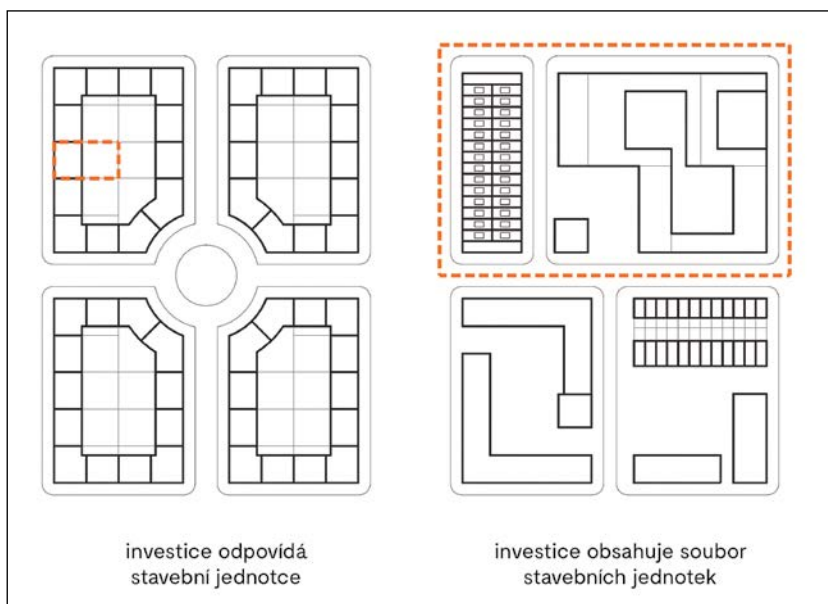
Je možné vyslovit tezi, že dnešní plánovací praxe na úrovni regulačních plánů, vyžadovala ve svých nástrojích významnější změnu oproti období centrálního plánování než je tomu u vyšší územně-plánovací dokumentace (především územní plány). U regulačních plánů je tomu poněkud jinak: autoritativní politický systém a centrálně plánovaná výstavba významně omezovaly jak práva, tak často i počet jednotlivých vlastníků. Systém současně vedl ke skrytějším projevům konfliktních zájmů, a tím i oslabení koordinační role regulačních plánů (plánů zóny). Liberálně demokratický systém i větší respekt k vlastnickému právu naopak tyto konflikty více obnažují. Smyslem přitom je, na základě plánu a souvisejících dohod, dospět k produktivnímu řešení těchto konfliktů.

V jistém smyslu se tato tendence prohloubila i díky uplatnění modernistického plánovacího paradigmatu, které kladlo důraz na top-down plánovací postupy, mělo tendenci přeceňovat odbornou schopnost efektivně předvídat společenské procesy i potřeby, a naopak podceňovalo iniciativu i autonomii jednotlivých aktérů a nutnost ponechat v rámci plánu prostor jak této iniciativě, tak neočekávaným impulzům budoucího vývoje. I to přispělo ke změně pojetí regulačních plánů jako výsledné dohody ve prospěch pojetí regulačního plánu coby politického či

odborného rozhodnutí se všemi důsledky, které tato změna měla na podobu, nástroje i schvalovací procesy takových plánů. Zatímco se tento stav ve svobodném světě začal zvolna proměňovat minimálně od konce 60. let, u nás jsme na tuto změnu čekali do začátku 90. let.

Výše uvedené rovněž vysvětluje, proč představují moderní regulační plány pro českou společnost (a s ní prakticky pro celé východoevropské plánování, viz situace na Slovensku, v Polsku, v Maďarsku atd.) takovou výzvu a proč se tento nástroj využívá u nás dosud (sic!) jen v omezené míře. Současně by to vysvětlovalo i proč se u nás stal pravidlem v kontextu západoevropského plánování i historicky tradičních domácích postupů spíše ojedinělý postup, kdy je výstavba jednotlivých záměrů povolována bez regulačního plánu, tj. bez podrobnější prostorové koordinace.

„Tradiční“ vs. „současné město“ – změna velikosti stavební a uživatelské jednotky

V 90. letech, kdy společnost procházela významnou transformací a fixovala se podoba našich sídel na mnoho let dopředu, procházelo české plánování i podstatnou změnou odborného přístupu. V důsledku chyběla dostatečná zkušenost a kulturní soudržnost, která by umožnila efektivně využít nově nabytých možností v oblasti územního plánování. Chyběly postupy, jak efektivně fixovat veřejný zájem a upravovat vztahy mezi aktéry a přitom neomezovat soukromou iniciativu nad nutnou míru, jak vhodně a včas zapojovat do plánování všechny aktéry, jak formou řízeného konfliktu dojít k efektivní dohodě o budoucí podobě území. Jinými slovy chyběla větší společenská zkušenost se soudobou regulací území, která koordinuje množství aktérů a harmonizuje jejich otevřeně konfliktní zájmy. Touto fází vývoje dosud procházíme: po úpravě tradičních prvorepublikových nástrojů plánování v tomto měřítku tak vzniká přirozená potřeba hlubší inovace instrumentáře a plánovacích procesů zohledňující větší možnost volby jak v míře flexibility a míře podrobnosti plánu, tak v nastavení procesů a formy zapojení jednotlivých aktérů a nalezení vhodného vztahu mezi stabilizovaným a flexibilním, mezi konkrétním a abstraktním.

Současné výzvy

V čem se tedy liší moderní regulace od starších historických vzorů? Během bezmála 60 let trvajících mezer v tradici plánování v měřítkové úrovni lokality se významně proměnil plánovací kontext. Především se snížila předvídatelnost investic: zvýšily se rozdíly ve velikosti záměrů, jejich územní požadavky i jejich časová proměnlivost. Město je, co se týká typologie významně více heterogenní, prostorový růst a technologický vývoj sídel vnáší do struktury nové měřítkové úrovně a komplikuje se tak vztah mezi strukturou a infrastrukturou, který často vyžaduje koordinaci napříč měřítky. Komplikovanější jsou v území i majetkoprávní vztahy a dochází k prolínání zodpovědností a rolí

veřejných a soukromých aktérů při vzniku a správě území. To vše vyvolává nutnost flexibilnější regulace a zvýšení důrazu na plánovací procedury a postupy i aktivní roli samosprávy při samotném uskutečňování záměrů spíše než na jejich jednou provždy fixovanou podobu.

Zároveň se s novými současnými výzvami (např. nakládání s dešťovou vodou, eliminace tepelných ostrovů) neustále zvyšuje komplexita systému města jako takového. Je potřeba mnohem koordinovanější spolupráce mezi veřejným a soukromým sektorem stejně jako vzájemné provazby mezi jednotlivými technickými systémy i prostorovým uspořádáním lokalit a řešením veřejných prostranství.

V neposlední řadě současné město nabízí širokou škálu různorodých území, kde je třeba reagovat na konkrétní situaci, konflikt nebo nejistotu daného místa. Konkrétní podoba regulačních nástrojů i parametry dohody v území se proto mezi jednotlivými lokalitami může diametrálně lišit, a to i v rámci jednoho města. Zásadní je pak i přizpůsobení samotnému způsobu nastavení komunikace a hledání dohody v rámci procesu koordinace území. Ten se vztahuje k nastavení šíře a zaměření okruhu aktérů v území a míře jejich zapojení do procesu.

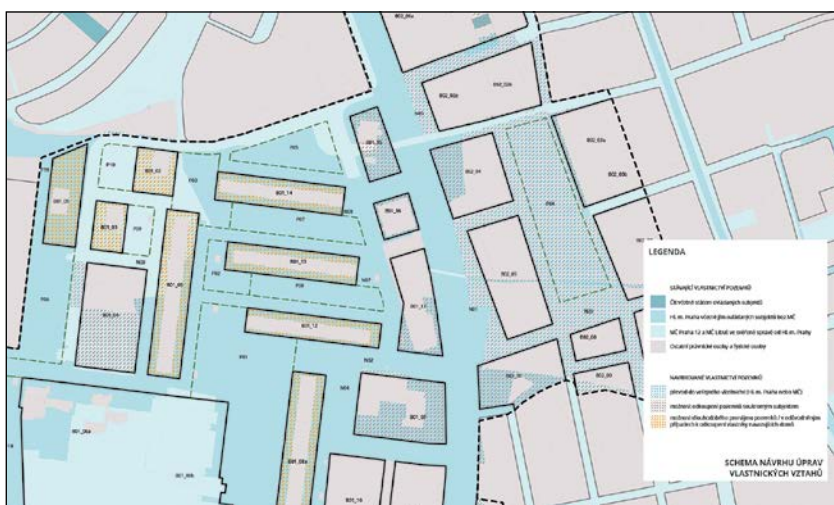
Následující tři příklady ilustrují různorodost úkolů podrobnější regulace a potřebu přizpůsobení nástrojového instrumentáře aktuálním výzvám.

Příklad první – Libuš: koordinace zájemníků a garance veřejného vybavení

V území, do kterého díky doplnění nové infrastruktury veřejné dopravy (protažení tramvajové trati a doplnění nové linky metra) směřuje množství soukromých investic, je klíčové nejen velice pečlivě koordinovat vznikající zástavbu, ale také využít této rozvojové energie k vybudování kvalitních veřejných prostranství, vytvoření nových pracovních příležitostí a především pro doplnění dnes chybějící ob-

Rozvoj centra čtvrti ve vazbě na vstup nové dopravní infrastruktury: Územní studie Libuš – situace návrhu (UNIT architekti)

Koordinace zájemníků v území: Územní studie Libuš – schéma návrhu úprav vlastnických vztahů (UNIT architekti)

Příklad druhý – Nové Dvory: flexibilní regulace nového centra

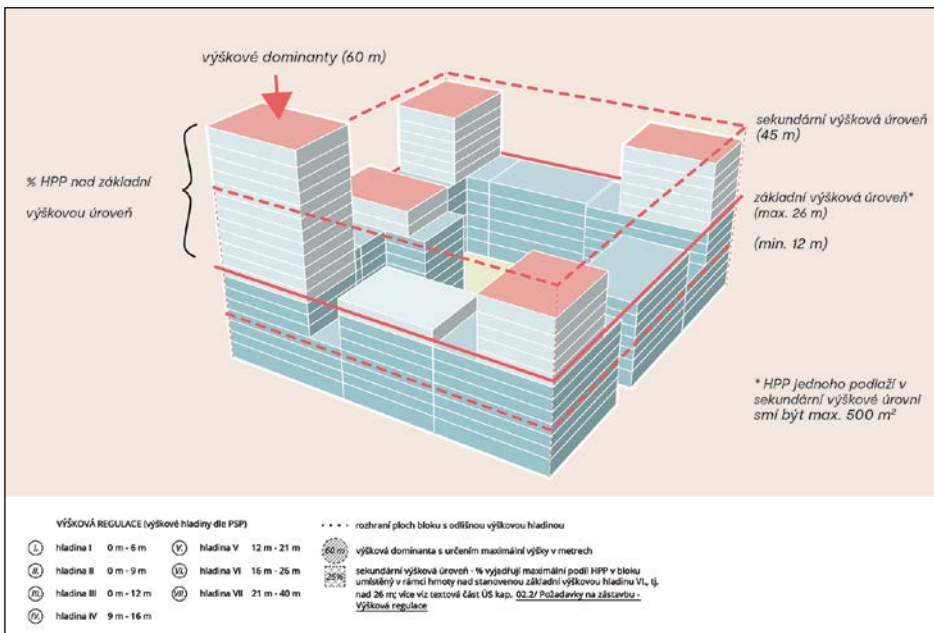
Rozvojové území na Nových Dvorech má vzhledem ke své poloze na křižování významných dopravních os potenciál stát se důležitým metropolitním subcentrem a hlavním spádovým obvodovým centrem pro významnou část jihu Prahy. Obdobně jako v případě Libuše toto území čeká na vstup nové stanice metra a tramvaje. Rozdíl je ve dvou hlavních aspektech: vzhledem k charakteru místa a širším vztahům území umožňuje vznik nadstandardně husté a intenzivní programem naplněné zástavby. Zároveň je území významně majetkoprávně sjednoceno, a to dokonce přímo pod správou hlavního města Prahy, které v místě chystá výstavbu přímo řízenou a koordinovanou městem do vyšších stupňů povolovacího procesu se zachováním části realizovaných staveb pro městské byty a veřejnou vybavenost.

Nadstandardní hustota vyžaduje výrazně vyšší míru flexibility pro navazující koordinaci území, neboť vzniká mnohem větší tenze mezi urbanistickými limity a požadavky na vnitřní prostředí staveb (zejména světlo) i jednotlivými systémy a aspekty konkrétních realizovaných celků (dopravní obsluha a zásobování, limity požárního řešení apod.). Zároveň platí, že vzhledem k majetkoprávní ucelenosti území a silné roli města v dalším procesu nenaráží potřeba flexibility na nutnost přesných majetkových dohod a kapacitních redistribucí.

čanské a komerční vybavenosti. Jde o doplnění existujících lokalit a jejich propojení v centrálním bodě. V Libuši proto územní studie klade velký důraz na zjišťování potřeb obyvatel dotčených lokalit a definování veřejného zájmu, který by měl být v území ochráněn. Jsou zde využity regulativy podmiňující zástavbu konkrétních bloků s předpokládanou kapacitou vybudováním konkrétního občanského vybavení. Celé území je pečlivě strukturováno tak, aby v území vznikla kvalitní veřejná prostranství odpovídající významu místa. Územní studie je zde zároveň v průběhu celého procesu v určitém smyslu platformou pro diskusi mezi jednotlivými aktéry v území a vytváří podrobný podklad pro majetkoprávní změny potřebné k naplnění plánu a vzniku udržitelné struktury území a přiměřeně spravedlivé distribuce kapacit.

Podklad pro diskusi nad ambicí lokality: Územní studie Nové Dvory – vizualizace náměstí (UNIT architekti)

Ukázka flexibilní regulace výšky zástavby: Územní studie Nové Dvory – principy výškové regulace (UNIT architekti)

vení jednotlivých aspektů regulace. Ať už jde o citlivost vztahu k okolní historické urbanistické struktuře, složitou terénní morfologii nebo množství liniových bariér v území, které je nezbytné překonat pro zajištění dostupnosti. Mnoho dalších faktorů ale na druhé straně vyžaduje extrémní míru flexibility v rámci regulace – především s ohledem na fakt, že mnoho významných dopravně infrastrukturalních otázek v tomto místě není rozhodnuto a struktura tak musí být schopna se jim do jisté míry přizpůsobit. Základní výzvou tvorby principů regulace tohoto území tak bylo nastavení velice podrobných specifických pravidel s vysokou mírou flexibility a otevřenosti. Regulace koordinuje řadu aspektů, které jsou jinde

Územní studie tak ponechává větší prostor pro flexibilitu v dalším vývoji a množství charakteristik zástavby je stanoveno parametricky tak, aby bylo možné s nimi dále pracovat až na základě upřesnění stavebního programu jednotlivých navazujících investic. Územní studie zde nicméně reguluje vztah veřejných prostranství a zástavby, určuje místa výškových dominant a stabilizuje funkční mix zajišťující dvacetičtyřhodinové fungování tohoto centra.

považovány za plně řešitelné v rámci jednotlivých záměrů při splnění obecného legislativního kontextu (např. bezbariérovost veřejných prostranství).

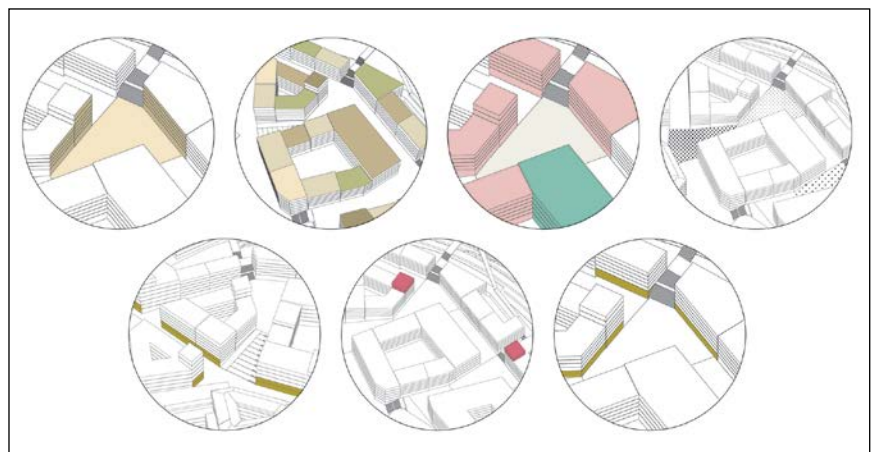
Příklad třetí – Florenc: exponované a složité území

Florenc představuje exponované území jak s ohledem na jeho důležitost v rámci města, tak s ohledem na jeho vysoký potenciál rozvoje. Do tohoto místa zároveň směřuje množství různých požadavků různých systémových vrstev prostředí (autobusový terminál, nová železniční trať, vazba na metro, klíčový význam území ve vztahu k modrozeleňé infrastruktuře). Je možné říci, že Florenc představuje v rámci Prahy jedno z míst s nejvyšším nepoměrem stavu vůči potenciálu. Florenc je zároveň obdobně jako ostatní prezentovaná území lokálních center místem, které má ambice nejen k vlastnímu rozvoji, ale také umožňuje řešit množství problémů svého stávajícího okolí.

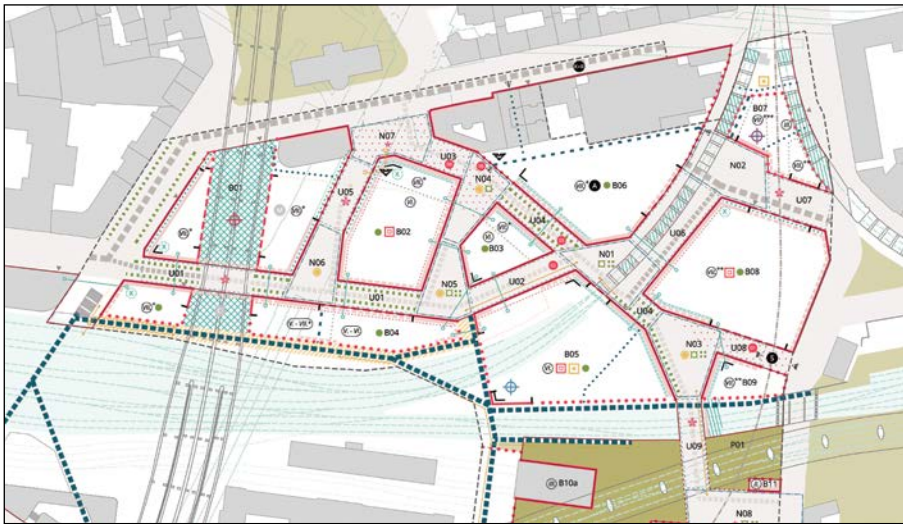
Klíčovým aspektem území je měřítko vstupů pro návrh a koordinaci, které vyžaduje nepoměrně podrobnější nastavení

Koordinace centrální metropolitní lokality s vysokou mírou exponovanosti: Florenc 21 – Situace návrhu (UNIT architekti, A69, Marko & Placemakers)

Podrobné definování principů utvářejících charakter místa: Florenc 21 (UNIT architekti, A69, Marko & Placemakers)

Kombinace regulace v detailní podrobnosti a zároveň vysokou mírou flexibility: Florenc 21 (UNIT architekti, A69, Marko & Placemakers)

Flexibilita vs. význam pevného prostorového rámce

Všechny uvedené příklady ilustrují, že v měřítku lokality je s ohledem na specifickou roli území v rámci urbánního celku často nutné přizpůsobovat instrumentář územní studie na míru danému místu. Příprava územní studie se přizpůsobuje úkolu, jak co se týká flexibility a měřítko používaných nástrojů, tak co se týká samotného procesu tvorby a formy a míry zapojení aktérů v území.

Při tom všem ale zároveň platí, že velká část používané škály regulativů má jednu základní vztahovou rovinu, a tou je prostorová struktura zakládající systém veřejných prostranství. Struktura je v měřítku koordinace lokalit většinou v územních studiích definována uliční čarou rozdělující území na uliční prostranství a bloky. I v měřítku lokality je nicméně možné popisovat tuto systémovou vrstvu flexibilně, například parametrickým stanovením podílu uličních prostranství a bloků, nebo požadavkem na uliční propojení, bez konkrétního vymezení. Bez užití nástroje uliční čáry v běžném měřítku a míře závaznosti a jejich přesunem do obecné nebo flexibilní roviny se ale především u komplikovanějších území s nižší mírou stability skokově snižuje celková předvídatelnost a udržitelnost rozvoje území, a to hned z několika důvodů:

Struktura jako vztázná rovina pro ostatní parametry

Uliční čára rozdělující území na uliční prostranství a stavební nebo nestavební bloky vytváří základní jednotky, kterým je pak možné přiřazovat další parametry, jako jsou například kapacita nebo výška zástavby, náplň veřejných prostranství nebo dopravní význam. Struktura je zároveň řídicím prvkem pro většinu běžné infrastruktury. Zjednodušeně lze říci, že uliční prostranství jsou prostorem obsluhujícím bloky, integrujícím dopravní a technickou infrastrukturu a bloky pak obsahují jednotlivé stavby občanského vybavení.

Struktura zakládající srozumitelný podklad pro dohodu nad budoucí podobou území

Plán obsahující prostorové informace o členění území na bloky zároveň tvoří vhodný, pro všechny aktéry relativně srozumitelný podklad pro diskusi nad vektorem budoucího vývoje území, je čitelným obrazem, nad kterým se snáze hledá společná shoda. Plány připravované v takovéto diskusi pak mají výrazně vyšší naději na budoucí respektování výsledku dohody jednotlivými aktéry v území.

Struktura jako čitelný rámec pro udržitelnou implementaci plánu v dlouhodobém horizontu

Jasně vymezená bloková struktura zvyšuje čitelnost území, jde o odlišení obsluhovaného a obsluhujícího jako základní roviny regulace v úrovni lokality. Pevný prostorový rámec usnadňuje jeho další postupné naplňování jednotlivými stavebními záměry a dílčími projekty, které již nemusí procházet procesem vyjednávání této základní hranice zodpovědnosti a zvyšuje tak jak udržitelnost samotné implementace plánu, tak následné možnosti regenerace a obměny struktury v dlouhodobém horizontu.

Zkušenosti z procesu tvorby územních studií dlouhodobě ukazují, že součástí samotného úkolu koordinace v úrovni lokalit je výhodou i vlastní uzpůsobení nástrojů na míru konkrétním lokalitám a jejich jedinečným výzvám. Zároveň se ale ukazuje, že prostorové rozvržení struktury je v tomto měřítku, především v komplikovanějších lokalitách, zásadním krokem, bez kterého je koordinaci velice těžké zajistit. Právě v podrobnosti koordinace lokalit se význam struktury jako vztázného rámce projevuje nejvýrazněji, protože jde o rovinu z velké části definující dlouhodobé majetkoprávní uspořádání území, rovinu, ve které jsou garantovány zodpovědnosti v rámci procesu rozvoje a správy prostředí. Toto zpevnění prostorového rámce pak umožňuje mnohem větší míru volnosti v dalších nástrojích. Nastavení vhodného měřítko a míry flexibility jednotlivých regulativů je klíčové pro efektivní zacílení energie na kritická místa při ponechání potřebné míry flexibility v aspektech, které jsou s aktuální znalostí území hůře předvídatelné.

Ing. arch. Filip Tittl
 prof. Ing. arch. Michal Kohout
 Ing. arch. Šárka Jahodová
 Ústav nauky o budovách
 Fakulta architektury ČVUT v Praze

MĚSTO DOBRÉ PRO ŽIVOT – PANELOVÁ DISKUSE

Moderátor:

Ing. **Martina Miklendová** (MM), pořizovatelka územně plánovacích dokumentací

Panelisté:

Hynek Homolka (HH), místostarosta města Brandýs nad Labem – Stará Boleslav

Prof. Ing. arch. **Karel Maier**, CSc. (KM), Fakulta architektury ČVUT v Praze

Prof. RNDr. **Luděk Sýkora**, Ph.D. (LS), Přírodovědecká fakulta UK

Ing. arch. **Filip Tittl** (FT), projektant UNIT architekti s. r. o.

Po přivítání a představení panelistů moderátorka uvedla téma diskuse – město dobré pro život a začala tím, že existuje žebříček měst, kde se dobře žije, nebo měst, které jsou dobré k životu. Už čtvrtým rokem je na světě index kvality života, který zpracovávají organizace Obce v datech a společnost Deloitte. V tomto srovnání se na prvním místě umístily Říčany u Prahy, na druhém místě Praha, na třetím Brandýs nad Labem, na pátém místě Brno, Plzeň se umístila na 25. místě a Olomouc na 30. místě. Z tohoto průzkumu vyplynulo, že mezi obyvateli jsou oblíbenější větší aglomerace, je to dáno hlavně tím, že je tam výborná dostupnost občanské vybavenosti a kombinace všech možných způsobů využití. Tím, že se v žebříčku umístilo město Brandýs nad Labem – Stará Boleslav na třetí pozici, zahájila moderátorka debatu dotazem směřujícím na místostarostu tohoto města pana Hynka Homolku – **Co myslíte, že je hlavním důvodem, že se lidé u vás ve městě cítí tak dobře?**

(HH) Jedním z hlavních důvodů je, že máme nejnižší nezaměstnanost v celé České republice a platová úroveň je velmi vysoká. Jsme v bohatém polabském regionu, kde je to historicky zakořeněno. Pak se samozřejmě více stává, a i město je nuceno více investovat do dopravní a technické infrastruktury. Ty veřejné investice jsou zde vidět.

(MM) **Data, která jsou sbírána v rámci projektu hodnocení rozvojového potenciálu mikroregionů a obcí přispějí k tomu, aby se v těch slabších rozvojových oblastech situace zlepšila?**

(KM) Existence databáze a její průběžná aktualizace určitě přispěje a pomůže tomu, že obce s rozšířenou působností a obce samotné si mohou vytipovat to, co může být v jejich případě rozvojovým faktorem. Důležité také je, že to dává základ tomu, aby si mohly obce říct, v čem jsou dobré a v čem jsou na tom naopak špatně. V tom okamžiku je možné stavět rozvoj na něčem, co má reálný základ.

(MM) **Jaká by měla být ideální skladba obyvatel, aby se z extrémní (vyloučené) lokality stala případně normální lokalita, nebo aby se z normální lokality nestala ta extrémní?**

(LS) Neexistuje ideální skladba obyvatel pro jakoukoliv obytnou lokalitu. Měli bychom si vážit toho, že ve městech

máme lokality s velmi různorodou skladbou obyvatel. Za přirozené by mělo být považováno to, že ve městech máme lokality, kde si jsou lidé podobní, ať demograficky nebo z hlediska socioekonomického statusu nebo etnika. Někdy to spojujeme se segregací, ale není to tak. Lidé chtějí žít blízko těm, kteří mají podobné hodnoty, podobný životní styl. Zároveň však ve městech máme lokality, které jsou hodně různorodé, ale to je také v pořádku, to je kouzlo města. V některých lokalitách jsou lidé, kteří jsou v nerovném sociálním postavení. Ta nerovnost je daná tím, že nemají možnosti jako jiní a začínají se koncentrovat v takové míře, že od těch dalších již nemohou dostat pomocnou ruku. Ne že by jim měli pomáhat ekonomicky, ale aby se od nich učili to, že normální je chodit do školy, pracovat, že je normální starat se o okolí. Ve chvíli, kdy překročíme hranici 15 %, a to není mnoho, ze 100 lidí v lokalitě, je to již velmi problematická situace. Bohužel takových lokalit u nás máme dost a jejich počet narůstá. A to je ten problém. Pokud se dále rozvinou, tak pak to bude o tom, že děti se začnou živit tím, že budou krást auta a ty budou někam odvázet. Tam je rozeberou a budeme mít část společnosti, která je v šedé zóně. Proto je snaha upozornit na tyto tendence včas a zkusit s nimi začít něco dělat dnes. Za 30 let už to nepůjde.

(MM) **Máme nástroje k tomu, abychom zastavili narůstající počet extrémních (vyloučených) lokalit?**

(LS) Již více než 10 let probíhá diskuse, jak se k tomuto problému postavit. Nějaké nástroje se začaly velmi skromně používat, ale zatím neměly efekt, protože nesdílíme mezi sebou ochotu s tím opravdu něco udělat. Je třeba přemýšlet o skladbě obyvatel. Někde se s tím už začalo, ale zatím převažují případy, kde si s tím poradit neumíme.

(HH) Stále hledáme celospolečenská řešení, ale existují i jednoduchá a pragmatická řešení a uvedu příklad. Měli jsme vyloučenou lokalitu v jednom domě, který byl plný nepřizpůsobivých občanů. Celý dům jsme zrekonstruovali a nechali tam pouze jednu rodinu. Dále jsme zrekonstruovali dalších 8 bytů v různých lokalitách ve městě. Prostě jsme je nenechali v jednom vyloučeném prostoru. Z toho plyne, že když jsou pohromadě, tak ten problém se koncentruje daleko víc. Víím, že to nemůžeme aplikovat na město Most, protože tam je to skutečně už velký sociální problém, ale v rámci té obrany máme jednotlivá řešení. Třeba Ministerstvo pro místní rozvoj poskytuje dotace na sociální bydlení a podporu, z té se dají financovat například rekonstrukce objektů.

(MM) Já se třeba ve své praxi létajícího pořizovatele setkávám často s tím, že obce by chtěly realizovat sociální bydlení, ale nemají pozemky, na kterých by se dalo toto realizovat. Soukromí vlastníci pozemky neprodají a narážíme zde tedy na hranice veřejného a soukromého vlastnictví, které blokují případný rozvoj, nejen v sociální oblasti. **Jak se dá vypořádat např. při řešení územních studií s různorodým vlastnictvím pozemků, jak moc je to limitující prvek při tvorbě koncepčních řešení?**

(FT) Je to tak, že vlastnictví je jedním z úplně klíčových faktorů, který hraje roli všude. Vlastnictví je opravdu silný nástroj, se kterým se musí pracovat. Jsou města, která jsou vůči sobě v diametrálně odlišném postavení, z hlediska toho, jaké pozemky a plochy mají k dispozici. V Praze nebo ve středně velkých městech už funguje nějaká míra urbanisticko-ekonomické diplomacie, tzn. že když se někde vymezuje nějaká rozvojová plocha, tak se předtím udělá dohoda s vlastníky pozemků a dá se tomu systémem. A město z toho může získat i nějaký pozemek na realizaci základní infrastruktury např. školy, školky, náměstí. Ve spoustě měst je však vlastnictví podceňované a je to faktor, který hodně brzdí rozvoj. Města by měla založit odbor scelování veřejného majetku a systematicky řešit i výkupy pozemků, aby se dostala k rozumným řešením veřejného prostoru a veškeré infrastruktury. Apeluji na to, aby se města důsledně zabývala analýzou svého majetku, ve kterém je skryt potenciál. Systematicky majetkovou držbu optimalizovat ve vztahu k urbanistické struktuře a územnímu plánování.

(HH) Není to jenom o těch městech a jejich odborech. Samozřejmě, je potřeba mít tu myšlenku a tu zakomponovat do územního plánu, ale může přijít i soukromý investor, který chce mít spokojené zaměstnance, kteří budou bydlet v daném místě a postará se o ně, nemusí to dělat město. Na území města Brandýs nad Labem máme spoustu majetku, který je krajský, který je nevyužívaný. Máme na území města státní hmotné rezervy, které mají obrovský areál. Máme ve městě církve, která vlastní spoustu pozemků a nemovitostí. Když řeknu, budeme stavět taneční sál ve dvoutřetinovém spoluvlastnictví s církví, tak se všichni dívají a říkají, jak si to město může dovolit investovat do cizího majetku. Jenže ta stavba bude plnit funkci příštích 100 let i pro město, takže se na to nemůžeme dívat úzkoprse jenom jedním typem vlastnictví. Musí být ochota širšího dialogu na všech stranách a každý účastník toho dialogu musí být schopen udělat nějaký kompromis.

(MM) Lze správným postupem a načasováním zpracování strategického plánu, územního plánu, regulačního plánu případně územní studie docílit výsledného efektu, že se bude obyvatelům ve městě dobře žít?

(KM) Určitě existují nějaká ideální schémata, na kterých jsem i kdysi pracoval. Problém však je, že u nás panuje zásadní omyl. Mluvíme o územním plánu a strategickém plánu, ale to, co děláme, nebo bychom měli dělat, je strategické plánování. Územní plánování je činnost, která probíhá soustavně. Když se podíváme do našich právních předpisů a do témat odborné diskuse, tak se bavíme jen o tom, jaký má být územní plán, jestli má být bydlení červené nebo zelené nebo fialové, ale to je úplně o něčem marginálním v této věci, o tom by to být nemělo. Cílem strategického a územního plánování by mělo být zajištění

Panelisté (zleva: Hynek Homolka, Filip Tittl, Karel Maier, Luděk Sýkora)

Foto © Zdeněk Černý

udržitelného rozvoje, to je důležité. Aby to, co se vytvoří, fungovalo přijatelně třeba 100 nebo 200 let a zde je třeba té úvahy o tom, co bude, až já tady nebudu. Zapomněli jsme, že něco vlastnit znamená taky za to zodpovídat.

(MM) Je v praxi rozdíl, když zadavatelem územní studie, projektu výstavby apod. je developer, nebo samospráva?

(FT) Pracujeme samostatně pro města i pro developery, ale zajímavá je práce na projektech, kde participují obě strany. Když jsou dva zadavatelé, tak se prostě musí dohodnout. Vždy je nutné snažit se dohodnout, a to je o úsilí všech stran. Důležité je vědět, kdo stojí na jednotlivých stranách a co je jeho zájem. Když je někoho zájmem stavět, tak se s ním dá velice dobře dohodnout, protože v momentě, když se mu to stavění zdržuje, tak mu to nevyhovuje. Nevyhovuje mu to věcně. Nevyhovuje mu to ekonomicky, protože na tom ekonomicky trátí. To znamená motivaci se dohodnout tak, aby se dalo postavit rychle. Nejhorší zkušenosti máme ze soukromými individuálními vlastníky pozemků, kteří si často do toho dialogu o urbanistickém řešení promítají historické křivdy. Velmi důležité je, aby ten, kdo stojí u toho dialogu a dohody, byl profesionál, který své práci rozumí a kvalitně moderoval tu debatu.

(MM) Urbanizace a proměny osídlení byly dříve spíše výsledkem zájmů individuálních investorů než nějaké dlouhodobé strategie projednané s veřejností. Myslíte si, že se to již změnilo?

(LS) Pokoušíme se stále více o nějakou participaci, ale stále je to pouze v rovině informování než o dialogu. Učíme se to pomalu nabízet více možností řešení. Měli bychom se zase naučit předávat hodnoty z generace na generaci. Možná by se to dalo spojit s určitým individuálním středobodem a hledáním jeho částí, které jsou pro skupinu lidí společné. Určitě neexistuje jeden středobod, norma, kterou bychom sdíleli všichni. To by pak byl návrat k totalitě. To, co se potřebujeme naučit, a co je ta odpověď

je, kde je ten můj středobod. A vnímat to, že žádný univerzální středobod není. Když Václav Havel mluvil o pluralitní demokracii, tak to pluralitní znamená přijímání různorodosti. Žijeme v různých městech, každá čtvrť je jiná, stavební blok může být odlišný. Je třeba pracovat s tím, že neexistuje jeden správný univerzální model. Potřebujeme se naučit stavební různorodost, sociální různorodost, různorodost norem a zároveň přijímat to, že moje město, moje normy jsou odlišné, ale neznamená to, že jsou špatné, že jsme vzájemně pro tu jinakost ve válce. Územní plánování potřebuje být zastřešeno širšími úvahami a urbanismus není jenom urban design, ale je to vlastně vnímání a pochopení společnosti, politických procesů a vyjednávání. A je třeba to učit mladou generaci. Učit pluralitě a pokoře vůči tomu, jak naše města vypadají a pak také nabídnout práci velkému množství mladých tvůrčích lidí, kteří si pak mohou utvářet svůj kousek města.

(FT) Učíme se to vše společensky na úrovni sdružení profesionálů, ale my se to taky musíme učit ve školách. Chybějící nám lidé, kteří jsou profesionálové v tom, že dokážou moderovat dohodu v tom území. Dokážou pracovat s lidmi. Takoví profesionálové se musí vychovat, musí se stát samozřejmostí, aby ta profesní disciplína fungovala a nastavovala standardy nejen profesionální, ale i etické.

(LS) Zapomeňme na to, že žijeme v jednom typu města, které univerzálně naplánujeme pro všechny. Přemýšlejme o tom, že žijeme v mnoha městech, které se prolínají a vzájemně respektují. To je cesta k porozumění a participace je pak jedním z prvních kroků na této cestě.

Z pléna zazněly dotazy na **formu spolupráce měst s investory a obcí vzájemně a dále na to, zda je dobré dělat územní studie.**

(HH) Se starosty obcí, kterých máme v našem ORP 56 se scházíme řádově čtyřikrát do roka. Teď řešíme především školství a tlak na nějaké svazkové řešení. Máme pak

také spolky, místní akční skupiny a další platformy, kde se dokážeme potkat a jít v rámci konkrétních řešení do většího detailu. Strategická rozhodnutí typu obchvatu Brandýsa musí být pak vysvětleny odborníkem, který vysvětlí všem zúčastněným, že to má domyšlené a v širších vztazích vyřešené. S podnikatelskou sférou máme strategické sezení jedenkrát do roka. Setkáváme se také s velkými zaměstnateli a za poslední 4 roky jsme vymysleli společný grantový program.

(FT) Nástrojů k regulaci území je více, ať už územní studie, regulační plán, územní plán s prvky regulačního plánu. Je jedno jakou zvolíme platformu té dohody v území. Důležitější je, aby ta platforma byla pro dohodu v území zvolena účelně. Když mám v územním plánu plochu, na které mohu stavět, vyplývá z toho nějaká zodpovědnost a zejména příležitost, kterou musím dobře využít a mám k tomu různé nástroje. Pokud tu příležitost někdo nevyužije, tak tím svým způsobem zatěžuje společnost a v tom je možné vidět veřejný zájem, který je důležité různými způsoby manifestovat.

Závěrem lze shrnout, že panelová diskuse byla plná velkých až filozofických témat. Z nejskloňovanějších pojmů lze uvést „analýzu“, „různorodost“, „pluralitu“, „participaci“, „dohodu“ a také „spolupráci“. Abychom byli schopni přispět k tvorbě měst dobrých pro život, měli bychom umět věci dobře zanalyzovat, k čemuž potřebujeme kvalitní data, nezbytná je pak spolupráce na všech úrovních veřejného i soukromého sektoru. Nezbytností se také stane vzdělání architektů a urbanistů doplněné o sociální vědy. Každý účastník, který má zájem na uzavření dohody v území, by měl být schopen kompromisu a bezesporu musí být zapojen soukromý sektor a veřejnost do participace na výsledku konkrétního urbanistického řešení. To hlavní, co se však ukazuje, být klíčem k dobrému životu, a to nejen ve městě, je schopnost přijmout a respektovat různorodost života kolem nás.

Ing. Martina Miklendová

URBANISTICKÝ PROJEKT ROKU 2022

A NOMINACE NA TITUL STAVBA ROKU 2022

Urbanisté ve svých projektech představují svoji vizi budoucího uspořádání území vyjádřenou souborem značek, kódů, symbolů a v neposlední řadě i 3D modely budoucí zástavby. Při této práci vycházejí především z požadavků společenského zadání pro dané území. Vyhodnocují dané území historicky, kulturně, přírodně, technicky i ekonomicky a formulují urbanistický návrh. Ten se stává základem „společenské smlouvy“ pro další územní rozvoj dané lokality. Pro přijetí této smlouvy je potom rozhodující její jasná čitelnost, která je úspěšným předpokladem pro skutečné zkrácení přípravy a projednávání jednotlivých stavebních aktivit v daném území.

Letošní přehlídka urbanistických projektů roku přinesla příklady ze všech konců České republiky. Tyto práce ukázaly, jak ve fázi urbanistického projektování připravit podmínky pro urychlení a sladění následné investorské přípravy a zkrácení procesu stavebního řízení. Projekt Město budoucnosti Miltown přinesl i širší otázky transformace našeho osídlení a způsobu života a požadavků s tím spojených, které přináší 4. průmyslová revoluce, nástup umělé inteligence, chytrých domů a nových dopravních prostředků.

Práce posuzované v „Urbanistickém projektu roku“ zahrnují poměrně širokou skupinu prací od měřítka územních a regulačních plánů, přes různé formy územních a urbanistických studií, krajinářských studií až po zastavovací plány rozsáhlejších investičních stavebních záměrů. V návrzích lze sledovat systém urbanistických regulativů i 3D modelování navrhovaných prostorů a staveb směřující k 3D modelům vystavěného prostředí, které jsou zřejmě nejučinnější při prezentování záměru a vytváření oné „společenské smlouvy“ i v řadách laických uživatelů a obyvatel daného území.

Odborná porota pracovala ve složení: doc. Ing. arch. Petr Durdík, předseda poroty, Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR; Ing. arch. Jan Fibiger, CSc. Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství; Ing. arch. Milan Košař; Asociace pro urbanismus a územní plánování ČR; Ing. arch. Jiří Vasiluk; Nadace pro rozvoj architektury a stavitelství; Ing. Pavel Křeček, Česká komora autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě; Ing. arch. Josef Morkus, Ph.D., Ministerstvo pro místní rozvoj ČR; Ing. Adam Vokurka, Ph.D., Český svaz stavebních inženýrů.

Titul Urbanistický projekt roku 2022 získal návrh z architektonické soutěže na Jiráskovo náměstí v Kolíně

Příhlašovatel: město Kolín

Zadavatel: město Kolín

Projektant: dropstudio

Autor: Verónica Gallego Sotelo, Ondřej Fabián

Návrh pracuje s přeložením ulice a vytvořením jednotné plochy náměstí. To je zvýrazněno centrální mlatovou plochou odkazující na původní materiál historických náměstí a žulovou dlažbou, která ji obklopuje a vytváří kamenný koberec před kostelem. Výsledkem je flexibilní místo pro různé aktivity, jenž vyzdvihuje dominantu vertikály věže. Prostor je pak doplněn lemem stromořadí se stinnými pobytovými místy s linkou tržových stánků. Těmito zásahy se vytváří plnohodnotný středobod pro zálabskou komunitu a spojuje historickou stopu se současným pojetím veřejného prostoru. Porota ocenila celkovou koncepci území, uvolnění od průjezdné dopravy v diagonálním směru přes náměstí

Jiráskovo náměstí v Kolíně

a celkové zklidnění území s vytvořením klidového prostranství, doplněného komponovanou zelení. Kladně bylo také hodnoceno vytvoření multifunkčního prostoru, který umožňuje využití pro obchodní, kulturní i relaxační aktivity. Z hlediska kompozice je úspěšné zapojení kostela sv. Víta do klidového prostoru náměstí se zdůrazněním vertikální dominanty kostelní věže.

Nominaci na titul Urbanistický projekt roku 2022 a Zvláštní cenu získal projekt Miltown, koncepce města budoucnosti

Přihlašovatel: CCF CIIRC ČVUT Praha
Zadavatel: CCF CIIRC ČVUT Praha
Projektant: Ing. arch. Michal Postránecký
Projektový partner: Studio Horák; SIC
Autor: Michal Postránecký

Nové město MILTOWN je navrženo jako reziliентní zelené město, kde chytré inovační technologie podporují optimální funkčnost jeho technické infrastruktury a logistických procesů uvnitř celého prostoru města i směrem ven k jeho okolí, pohyb lidí a produktů a každodenní úkony v životě jeho obyvatel a návštěvníků. Město je navrženo pro všechny generace. Jeho srdcem bude univerzitní komunita soustředěná v „Mall of Knowledge“ a další výzkumné ústavy. Jedná se o návrh kompletně nové urbánní struktury, nicméně jedna z částí města je zpracovaná v duchu „malého městského centra s historickým odkazem do minulosti“. Toto je vyjádřeno rozměrem objektů a prostor a jejich organizací v prostoru. Jsou použity známé archetypy a výrazové prostředky, které mají navodit dojem, že tato městská struktura zde stojí již delší dobu.

Porota zejména ocenila komplexnost pohledu na budoucí život a uspořádání nového města i formu prezentace navrhovaných prostorů a staveb. Proto byla projektu udělena Nominace, a navíc Zvláštní cena za zcela ojedinělou práci otvírající diskusi: Jaká města chceme obývat kolem roku 2050? Musíme je navrhovat již dnes!

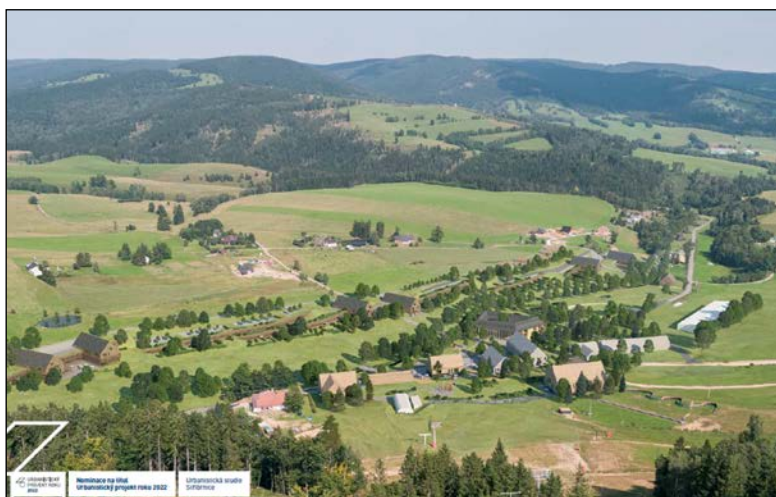
Nominaci na titul Urbanistický projekt roku 2022 získala územní a podkladová urbanistická studie Stříbřice

Přihlašovatel: Kraličák s. r. o.
Zadavatel: Kraličák s. r. o.
Projektant: Chybík & Křištof associated architects s. r. o.
Autor: Ondřej Chybík, Michal Křištof

Porota ocenila citlivý přístup autorů k zachování charakteru navrhované zástavby, jak z hlediska intenzity zastavění, měřítka a tvarosloví objektů, tak i volbě materiálů. Navrhované řešení přitom plně odpovídá současným standardům a požadavkům na technickou i občanskou vybavenost. Příznivě porota hodnotila snahu o využití

Miltown

Stříbřice

Stříbrčice

terénního reliéfu např. pro parkování pod terénem, kvalitní je rovněž grafická úroveň celého elaborátu. Za zamýšlení (spíše směrem k zadání) stojí otázka udržitelnosti celého záměru zejména v mimosezonním období.

Další nominací na titul Urbanistický projekt roku 2022 je revitalizační plán Nová Zbrojovka Brno, který získal i cenu Ministerstva průmyslu a obchodu

Přihlašovatel: NOVÁ ZBROJOVKA, s. r. o.
 Zadavatel: CPI PROPERTY GROUP
 Projektant: Kuba & Pilař architekti s. r. o.;
 Brno Development Services, s. r. o.
 Autor: Tomáš Pilař, Ivona Uherková, Jan Růžička,
 Denisa Boháčová

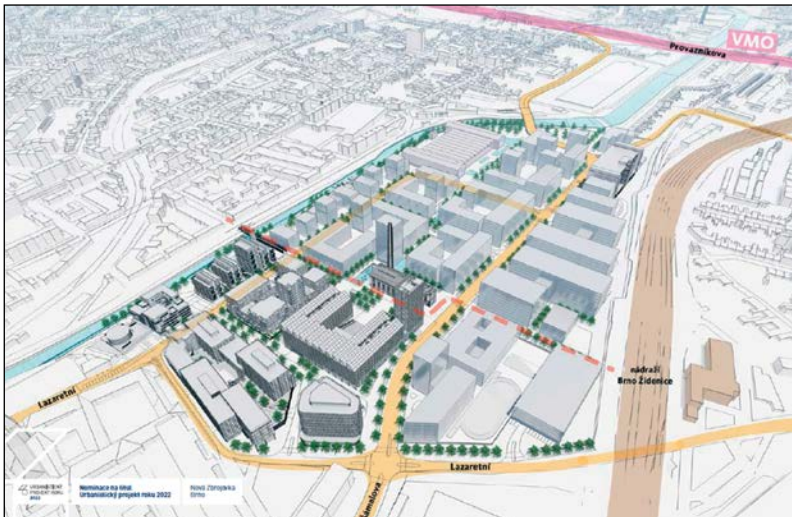
pozornost si zaslouží i zpracování jednotlivých bloků vymezených konceptem odlišnými týmy architektů.

Poslední nominací je územní studie Bydlení v areálu bývalé koželužny Hradec Králové

Přihlašovatel: Ing. arch. BcA. Michaela Bergová
 Zadavatel: Odbor hlavního architekta Hradec Králové
 Projektant: Ing. arch. BcA. Michaela Bergová
 Autor: Michaela Bergová

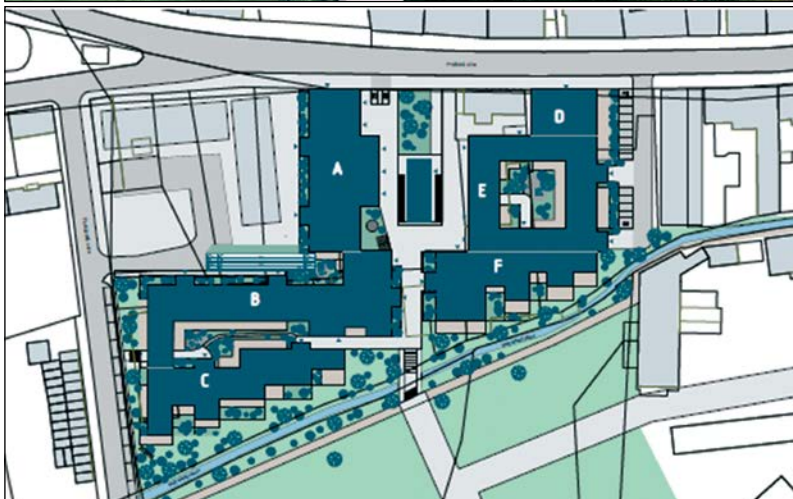
I tento projekt představuje nové využití původně průmyslové plochy pro bytovou výstavbu. Hmotově vychází návrh v zásadě z charakteru uspořádání bývalé koželužny. Je zde navrženo 6 nových nadzemních objektů o výšce 3–5 nadzemních podlaží. Zároveň je zde snaha zachovat v areálu stojící budovu tiskárny a komín. Projekt plně hmotově i výrazově respektuje původní podobu a výraz, který je typický pro Hradec Králové a je i odkazem na bývalý areál koželužny. Úspěšné je zapojení zeleně do lokality, a to jak na střechách, tak formou parkových úprav terénu.

Všech 16 přihlášených projektů přineslo vysokou kvalitu a řadu zajímavých a inspirativních řešení. Projekty jsou k prohlédnutí na www.stavbaroku.cz. Jsou mezi nimi další zejména revitalizační projekty a návrhy na regulaci nově plánovaných ploch pro výstavbu bytových a rodinných domů v Prachaticích, Vohančicích, Litoměřicích, Písku, v Křeslicích, Žďáru nad Sázavou, Liberci. Městské prostory byly zastoupeny přestavbou Masarykova nádraží a generelem Londýnské a Bruselské ulice v Praze a Náměstím Míru v Brně, řešením sídelní zeleně bylo zastoupeno město Pardubice. Všechny přihlášené urbanistické projekty jsou zdokumentovány v reprezentativním katalogu, ze kterého čerpá i tento článek.

Nová Zbrojovka Brno

Územní studie Nová Zbrojovka Brno představuje koncepční řešení revitalizace rozsáhlého brownfieldu vytvářející rámec pro navazující architektonické studie jednotlivých částí území. Jasně patrná je snaha o vytvoření plnohodnotného městského prostředí s pestrou paletou funkcí. Porota ocenila komplexnost řešení území od koncepční rozvahy až do regulace zástavby, koncept vodních prvků a řešení veřejných prostranství. Formování prostoru, urbanistická struktura, výškové členění, kompoziční vazby podporující zachované objekty i navázání pěších tras na železniční stanici a navazující zástavbu za řekou Svitavou je zpracováno přesvědčivě. Přínosný je i plán dočasného využití ploch před jejich finální proměnou. Zvláštní

Bydlení v areálu bývalé koželužny Hradec Králové

o nominovaných stavbách, včetně možnosti hlasovat cenu veřejnosti najdete opět na stránce: www.stavbaroku.cz

1. Zámek Vranov nad Dyjí
2. Obnova Trafostanice
3. Rekonstrukce Vojenského muzea Žižkov
4. Úprava ohlaví plavební komory Hořín
5. Optimalizace traťového úseku Praha Hostivař – Praha hl. n., II. část – Praha Hostivař – Praha hl. n.
6. Rekonstrukce a modernizace památníku Zámeček
7. I/55 MÚK s ČD Přerov – Předmostí
8. Hala Nevoga u Znojma
9. IGI Vratislavice
10. MOLO Lipno Residence
11. Odlehčovací služba Honkova
12. Sky Bridge 721
13. Obnova poutního areálu ve Staré Boleslavi – kostel sv. Václava
14. Lávka přes Labe v Nymburce
15. Muzeum nákladních automobilů Tatra
16. Parkovací dům Dolní Břežany
17. STAGES HOTEL Prague
18. Přírodě blízká protipovodňová opatření na řece Desné ř.km. 14,231-16,840
19. Optimalizace traťového úseku Lysá nad Labem – Čelákovice
20. Clam-Gallasův palác Praha-Staré Město
21. Muzeum umění – stavební úpravy a změna využití objektu č. p. 132, Praha, Malá Strana č. p. 132, Pod Bruskou 2

kapacit) v zahraničí. Porota v průběhu července a srpna všechny stavby v ČR navštívila a navrhla celkem 31 nominací na titul Stavba roku 2022. Nominace byly vyhlášeny v Národním technickém muzeu 5. září. Vyhlášení titulů 30. ročníku Stavba roku 2022 je připraveno na 13. října v Betlémské Kapli v Praze na Starém Městě. Letošní jubilejní ročník bude završen „setkáním všech staveb“, které v historii soutěže získali titul 18. 11. 2022 v pražském Rudolfinu, které je samo prvním nositelem titulu Stavba roku z roku 1993. K tomuto výročí je připravována retrospektivní výstava, katalog i filmový dokument mapující 30 let vývoje architektury a stavitelství v České republice.

Pro informaci uvádím seznam vyhlášených nominací. Jejich autory, projektanty, investory, dodavatele a další informace

22. Bořislavka Centrum
23. Terminál hromadné dopravy Nová Paka
24. Rekonstrukce a nástavba vily Wellnerova Olomouc
25. Kulturní centrum Klášterec nad Ohří
26. Multifunkční Pavilon Z České Budějovice
27. Náplavka Radbuza
28. Stavební úpravy a přestavba fotbalových kabin Sobiňov
29. REKONSTRUKCE COPTH ČESKOBRODSKÁ V PRAZE
30. Loket – Městská dvorana
31. Obnova panského pivovaru Holešov

Ing. arch. Jan Fibiger, CSc.
předseda Nadace ABF

PROMĚNA JIRÁSKOVA NÁMĚSTÍ V KOLÍNĚ

Teze:

„Domy jsou malá města, města jsou velké domy.“

Jan Jehlík. Rukověť urbanismu, vyd. Ausdruck Books, Praha: 2018

„Každý týden se 1,5 milionu lidí na celém světě stěhuje do urbanizovaných oblastí. Hledají nové příležitosti a lepší život. ...

... Máme bezprecedentní příležitost k přehodnocení, přizpůsobení a navrhování našich měst tak, aby byla místy, kde se cítí lépe stále více lidí. Městy, která jsou zelenější, zdravější, udržitelnější, inkluzivnější a bezpečnější. Městy, která zvyšují kvalitu našeho života, zajišťují více naplňujících způsobů, jak žít pohromadě, a poskytují více příležitostí pro širší škálu obyvatel. Městy, která podporují komunitu, kreativitu a sdílení.“

The Ideal City (Exploring Urban Futures), SPACE10, vyd. Gestalten, Berlin: 2021

Téma této konference „Město dobré pro život“ je krásná myšlenka, která je nejen základní podmínkou současnosti a budoucnosti našich měst, ale také podmínkou rozumného vývoje společnosti, ve které žijeme. Dobře naplánované, udržované a rozvíjející se město je předpokladem kvality života a rozvoje jeho obyvatel. Je předpokladem stability, která může vést k dobré budoucnosti a životu. A o to by nám mělo jít především!

Jaké je tedy „Město dobré pro život“?

Tato otázka nebyla nikdy naléhavější. Neбудu nyní hledat univerzálně vyčerpávající filozofickou odpověď. Myslím, že každý z nás má pocit, že v takovém místě už žije, nebo se snaží podporovat změny, které by místo jeho života k takovému ideálu posunuly.

Na úrovni města jde primárně o kvalitu sdíleného prostoru města (veřejná prostranství, ulice, náměstí, parky, vnitrobloky ad.). Individuální tvoří rámec společnému. Když je náměstí dobře založené, má například vhodné proporce a tvar, může být tvořeno i průměrnými domy. Naopak to ale neplatí! Již delší dobu se zabýváme městskou památkovou rezervací v Kolíně. Před schválením je nový regulační plán, realizuje se řada investic do oprav a úprav veřejného prostoru, připravují se rekonstrukce některých objektů v majetku města. Centrální část města je však v našem koncepčním uvažování podstatně širší. Řeka Labe ji rozkrojila na dvě části. Jedná se o historické centrum města na levém břehu a tzv. Zálábí, tedy část, která se urbanisticky formovala z původní vsi kolem kostela sv. Víta na pravém břehu.

Před časem jsme se tedy rozhodli věnovat péči, pozornost a energii zálabské části města a Jiráskovo náměstí je jejím napros-

to klíčovým veřejným prostorem. Snaha vypsát pro jeho řešení architektonickou soutěž vedoucí k ideové stabilizaci území například formou urbanistické nebo územní studie, navazuje na další územní studie, které již byly zpracovány pro navazující sousední lokality „Zálabská skála“ a „U Radimského mlýna“. Minimálně tato tři území tvoří důležitý pás zálabské části města v těsné blízkosti řeky Labe. Proto jsme vypsali soutěž i na řešení Jiráskova náměstí.

Dnes je náměstí odcizeným místem, kde se nikdo nechce zastavit ani na kus řeči. V podstatné části jeho prostranství se nachází neorganizované parkoviště. Ve zbytku chaotická zeleň a seskupení různě vedených komunikací. Náměstí zůstalo dlouhou dobu zanedbané a víceméně nedotčené úpravami. Z určité zanedbanosti a nedotčenosti úpravami žádná výhoda nikdy neplyne. Absence urbanistické vize umožnila i dostavby, které jsou z pohledu budoucího rozvoje náměstí nevhodné. Důležitá památka této části města, kostel sv. Víta vzdoruje neuspořádanosti tohoto místa. Že jde o náměstí si mnozí uvědomí až díky názvu.

Máme dlouhodobé ambice, i díky proběhlé soutěži, navrátit tomuto místu úlohu, která mu náleží, a z toho plynoucí tvář, kterou se budeme snažit postupně naplňovat.

Historické centrum města Kolína na levém břehu řeky Labe

Ortofotomapa řešeného území

Jiráskovo náměstí dnes

Hledáme realizovatelné a udržitelné řešení. Velkorysost je možná vždy, ale s určitou pokorou a respektem. Vždy jde o přiměřenost řešení. Neměli bychom to přehnat. Jinak by se mohlo stát, že bude příliš velkorysá vize odsouzena k nerealizovatelnosti. I k tomu přihlížela odborná porota při hodnocení soutěžních návrhů. Změny se budou dít postupně v etapách. Důležité je, aby dávaly smysl a postupně na sebe navazovaly.

Vítězný návrh ukázal možnou budoucí architektonickou proměnu náměstí. Současně probíhající práce na studii náměstí stabilizují urbanistickou vizi pro tento důležitý veřejný prostor města. Na to pak budou navazovat další konkrétní projekty, které povedou v etapách k postupné realizaci úprav náměstí.

Proběhlá soutěž a současná spolupráce s autory na studii souvisí s přesvědčením o potřebě kontinuálního plánování města. Architektura a plánování přesahuje horizont lidského života. Jako architekti musíme přemýšlet o tom, co by mohlo být za rok, a korigovat své představy s tím, co by mohlo být za 100 let. Musíme mít určitou vizi, kterou zastáváme a prezentujeme, ale také schopnost improvizace a adaptace na změny, které se mnohdy v průběhu času stanou.

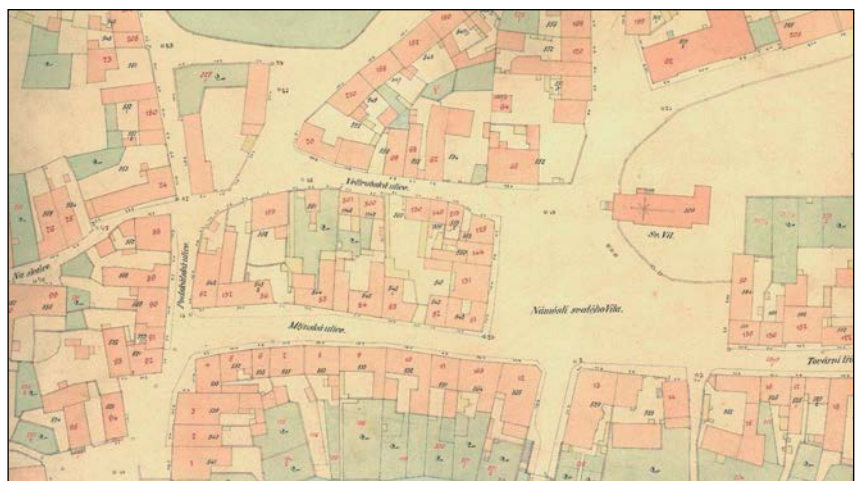
Krátký pohled do historie:

Již před začátkem 20. století mělo náměstí prestiž, kterou si dnes jen těžko dokážeme představit. Několik krásných měšťanských domů zde vyrostlo do prvního, některé až do druhého patra, po dlažbě drkotaly žebříňáky tažené koňmi, děti dováděly na schodech kostela. Sídlii zde řada živnostníků i hostince či vinárna, z vývěsních štítů přecházel zrak.

Dobrou představu o tom, jak žilo náměstí za první republiky dávají zmínky v městské kronice. Z rozhodnutí městské rady byly páteční trhy z Karlova přemístěny na Jiráskovo náměstí a proletáři si místo vybrali pro své prvomájové demonstrace, kterých se účastnily stovky lidí. Statistika z roku 1925 uvádí, že po mostě, a tedy i přes náměstí přejelo v průměru 1 300 vozidel denně.

Most dosloužil roku 1927. Nahradil ho obloukový Masarykův most, ten již neústil na náměstí, ale přetínal Labe o sto metrů po proudu níž. Výrazně ovlivnil podobu města na obou předmostích. Na zálabském předmostí způsobil jistý rozmach, a to zcela jistě na úkor náměstí. Možná to bylo právě tohle přetrasování energie, které o několik desítek let později vedlo i k demolici zchátralé západní fronty domů Jiráskova náměstí. Tehdy se z náměstí stala víceméně neohraničená náves.

Jak dnešní Jiráskovo náměstí působí? Centrem Zálabí ho nazývat můžeme stále, ale s jistými výhradami. Kostel sv. Víta, který byl od dávných počátků dominantou místa, jí zůstává i nadále. Na jeho barokní tvary je pěkný pohled, do jeho věže se po dlouhé pauze vrátily zvony, věžní hodiny ukazují přesný čas. Kostel je nejmalebnější stavbou náměstí, není však úlem, kolem kterého to bzučí. Přílehlý hřbitov by se měl v blízké době dočkat rehabilitace, ale ani ten se ne-

Původní náměstí sv. Víta (později Jiráskovo náměstí) v roce 1891 před demolíci bloku domů na západní straně

Původní zástavba na západní straně Jiráskova náměstí

tinec U Kučerů s nabídkou české kuchyně a s venkovním posezením a čínský restaurant Kanton, který byl v 90. letech prvním podnikem svého druhu v Kolíně. S další nabídkou přichází cukrárna v Mlýnské ulici či kiosek při ulici Ant. Kaliny. Na náměstí koupíte mimo jiné i pečivo či mléčné výrobky.

Zdroj: Týdeník Kolínský Pres, 11. 12. 2019, Vladimír Sládek. „Z původní podoby Jiráskova náměstí nezůstalo po sto letech téměř nic“

Jsem zvyklý čekat. Řadu výsledků své práce už nezažiji. Vyplývá z toho určitá pokora. Pořád jsem ale přesvědčen, že postupné plánování je jedinou smysluplnou cestou.

Proto přemýšlíme, plánujeme, organizujeme soutěže a veřejná setkání s obyvateli města.

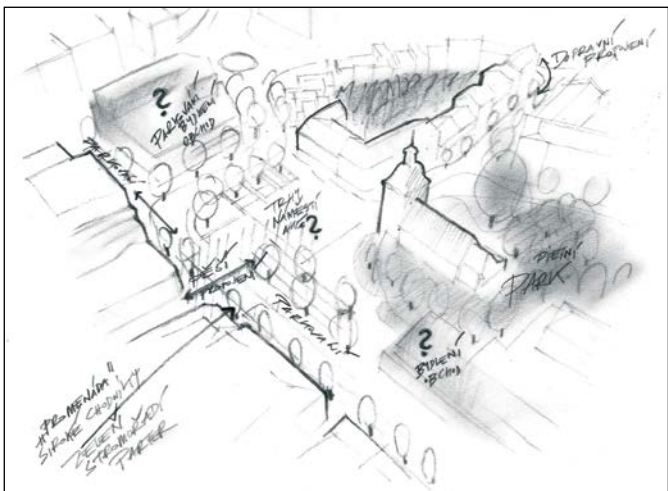
stane společenským těžištěm náměstí. Hostinec U Lva se po zákazu heren nevrátil svému původnímu užití. Pozornost si dnes žádají už jen dvě nárožní restaurace. Lidový hos-

Současná podoba Jiráskova náměstí je tristní. Zdědili jsme následky několika desetiletí „nepěče“. Nemám teď na mysli posledních třicet let po sametové revoluci, ale bohužel stále ještě ono dědictví několika desetiletí socialistického „hospodaření“, s jehož následky se musíme stále potýkat. Město se spotřebovává rychleji, než jaké máme k dispozici prostředky a postupy. Zatím přijíždíme k požáru téměř vždy, až když hoří. Potřebujeme získat náskok.

Anketa k architektonické soutěži, září 2019

Plánování města, stanovení jeho koncepce, je kreativní multidisciplinární činnost, která už není zodpovědně zvládnutelná jednotlivcem. Příklady pražského IPR, brněnského KAM a ostravského MAPPY, jsou myslím ukázkou dobré praxe, která by mohla být inspirací pro řadu menších měst. Nejde vždy o to zřízovat rozsáhlé multioborové týmy, ale pochopit, že je potřebné nastavit si principy společné diskuse a týmové spolupráce. Klidně na úrovni vedení města, zástupců úřadu, kteří mají územní rozvoj na starosti

Město je potřebné si kreslit! Jen setrvalým bytím a pozorováním na určitém místě můžeme odhalovat skryté kvality a stopy ambicí minulosti. Stávající stav Jiráskova náměstí s dominantou kostela sv. Víta a pozadím budovy základní školy.

Veřejné pracovní setkání nad rozpracovanou urbanisticko-architektonickou studií, září 2022

a městského architekta. Samozřejmě je vhodné a legitimní zapojovat do některých činností i veřejnost, ovšem s mírou tomu odpovídající. Participace je spoluúčastí, neměla by být spolurozhodováním. Kompetence, Rozhodnutí a Odpovědnost není kolektivní.

Pro technická řešení je legitimní požadovat a vytvářet různé standardy, ale Krása je vždy individuální, originální a emocionální! Nedá se změřit, a proto vyžaduje jiné profesní předpoklady a mentální nastavení tvůrce. Jde o proces hledání, mnohdy s neznámým koncem.

Po desetiletích socialistického plánování a sociálního inženýrství bychom měli pochopit a akceptovat bohatost života v celé jeho šíři. Vytvořili jsme si pro různá posuzování a hodnocení tabulky, postupy a kritéria. Jak ale chcete vyhodnotit Kvalitu, která obsahuje i duševní a duchovní aspekty, Krásu, která je individuální a Charakter, který je

Vítězný soutěžní návrh, architekti Verónica Gallego Sotelo a Ondřej Fabián z Dropstudio

mnohdy jen tušený? Když jste si vybírali svého životního partnera, tak jste také používali kategorie výběru jako je např. Intuice, První dojem a Vzrušení. Proč se tohoto všeho tak rádi a dobrovolně zbavujeme při tvorbě našeho životního prostředí a veřejných prostranství měst?

„Představa, že existují obecně platná pravidla a ta je možné víceméně formalizovat, je mylná.“

Jan Jehlík. Rukověť urbanismu, vyd. Ausdruck Books, Praha: 2018

Potřebujeme si uvědomit, že stavění a rozvoj je a priori pozitivní činnost, která je legitimní, potřebná a životodárná. Je nutné změnit společenský úzus, že změna není dobrá a je potřeba se jí obávat.

Je nutné zvýšit důvěru veřejnosti a k tomu, mimo jiné, potřebujeme kvalitní projekty.

Dnes je už téměř každému jasné, že kvalitní řešení se nedá soutěžit tzv. na nejnižší cenu! Potřebujeme uvolnit a obohatit kritéria výběru, zajistit významnější počet soutěží a výběrových řízení s podstatným podílem kritérií Kvality a Zkušeností.

Potřebujeme zvýšit Erudici, používat Rozum, vést Diskusi a mít schopnost Rozhodnutí.

V současné společnosti, kde jsou pro mnoho lidí a jejich rozhodnutí stále více důležité „žluté palce nahoru“, bude územní plánování konfrontováno s populistickými přístupy „tady a teď“ a jednoduchými zjednodušeními. Víze na několik generací takovou společnost příliš nezajímají.

Změna, která člověkem „zamává“, se díky sociálním sítím odehrává každý den od rána do večera několikrát. Rezistentní je nás čím dál tím méně. Pojem dlouhodobost, přesahující generace, chápe už jen někdo. K tomu tradičně pomáhala např. náboženská víra. Tu jsme si ale dobrovolně jako společnost kdysi kolektivně zakázali.

Žijeme ve společnosti, které Pochopení, Uchopení a Rozhodnutí trvá vždy desetiletí. Nenamlouvejme si tedy, že se v dohledné době probudíme a budeme mít moderní a funkční nástroje pro výstavbu a územní plánování. Životy našich dětí a vnoučat tím budou poznamenány.

Ve společnosti lze očekávat daleko větší míru společenské neshody na jedné straně a daleko větší politicko-popu-

listický tlak na uspokojení na druhé straně. To může v součtu znamenat postupné omezování odborného pohledu a vize ve prospěch všeobecně přijatelného guláše bez výrazně dlouhodobých ambicí!!!

Je potřeba si to uvědomit. Je potřeba proti tomu bojovat. Odborností, Komunikací, Lidskostí, Diskusí, Nasazením apod. Je potřeba s lidmi stále mluvit a většinu záměrů a projektů prezentovat a představovat.

Budeme se muset naučit přijmout i jistou míru Improvizace a slevit ze svých požadavků na podobu „ráje“.

„Cílem není projekt samotný, nýbrž to, co je projektováno.“

Jan Jehlík. Rukověť urbanismu, vyd. Ausdruck Books, Praha: 2018

Cílem tedy není urbanistická studie, ale krásné a živé náměstí!

Co bychom tedy měli udělat nejdříve?

Neztratit nervy a nadhled! Neslevit ze svých požadavků a neznat svou odbornost!

Na závěr bych velmi rád zmínil krásný citát anglického politika a filozofa Edmunda Burkeho (1729–1797), který by měl mít každý, kdo se zabývá rozvojem měst, stále na paměti.

„Život je partnerství mezi lidmi, kteří žijí, lidmi, kteří zemřeli, a lidmi, kteří se teprve narodí.“

Grafický doprovod: Archiv autora

Ing. arch. MgA. David Mateáško
architekt města Kolína a Čáslavi
Ateliér MAD

TVORBA MĚST POHLEDEM LIDSKÉHO PILÍŘE TRVALE UDRŽITELNÉHO ROZVOJE

Úvod

Souvislost urbanismu jako teoretické i aplikované vědy a územního plánování s (trvale) udržitelným rozvojem (dále i „UR“) je zřejmá: územní plánování a urbanismus (spolu s péčí o tzv. volnou krajinu) je jedním ze základních nástrojů ochrany všech podob přírody a krajiny včetně městských ekosystémů, ale i nástrojem dvou dalších tradičních pilířů udržitelného rozvoje a roviny čtvrté, již se pokusím zdůvodnit.

Udržitelný rozvoj se již prosadil do veřejného vědomí i podvědomí, pro svou složitost však velmi často dosud není správně pochopen, je mylně vykládán nebo dokonce zneužíván. Základní obecná příčina spočívá v jeho šíři a komplexitě, jež vede k vágnosti definic, jež pak umožňují zmíněné omyly.

Článek se proto bude věnovat typologii nedorozumění nebo zneužití, jež může být právě pro urbanisty a územní plánovače užitečná; předpokládá přitom, že čtenáři předem relativně přesnou představu udržitelného rozvoje mají, a na tomto základě ji hodlá nejprve diskutovat a upřesnit.

Teprve poté tedy text uvede stále ještě relativně stručnou definici a současně velmi stručný výklad udržitelného rozvoje, které jasně stanoví jeho cíle, limity, prostředky a nástroje.

Hlavní snahou výkladu je však diskuse nad třemi, resp. čtyřmi rovinami udržitelného rozvoje. Podobně jako každá jednotlivá stavba nějak vstupuje do (polo)veřejného prostoru, i v udržitelném rozvoji je zásadní od počátku odlišit tradiční „sociální“ rovinu, jež je v představené koncepci vykládána jako rovina funkčních institucí a plánovacích a rozhodovacích procesů, od roviny individuální, osobní, lidské.

Tato koncepce souvisí se samotným pojetím lidské svobody, jež má historicky dvě dlouhodobě platné nosné linie: ctnosti jednotlivce vztahované k blahu obce a přirozená nezadatelná lidská práva jednotlivce. Lidský pilíř se proto promítá do pilíře socio-politického, zejména participací, a instituce a procesy ovlivňují objektivní i subjektivní kvalitu života jednotlivce.

Posledním přínosem přednášky by měla být původní koncepce dvou základních modelových přístupů jednotlivce ke světu plně integrovaná do systému udržitelného rozvoje, již by si měl být urbanista při své práci vědom.

Chybný výklad udržitelného rozvoje¹⁾

Chyby ve výkladu udržitelného rozvoje, záměrné i nezáměrné, lze podle mého názoru účelně rozlišit v následujícím desateru:

1. chybná definice udržitelného rozvoje,
2. neporozumění,
3. harmonie a pověra harmonizace,
4. eroze,
5. formalismus,
6. absence hierarchie,
7. neupřímnost,
8. zneužívání,
9. komplexnost,
10. strach.

1. ad chybná definice

Nejznámější a nejcitovanější definice komise G. H. Brundtlandové definuje UR jako „takový způsob rozvoje, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by oslaboval možnosti budoucích generací naplňovat jejich vlastní potřeby.“ „Etický“ přístup se však týká nejen odpovědnosti v čase, ale i v *prostoru*. Pro řešení globálních problémů jako je překročení Rockströmových mezí, ale i pandemie, terorismus, války, zoonózy nebo (mikro)plasty je totiž zcela nezbytná pomoc rozvojovým zemím: nedosáhnou-li alespoň uspokojivé kvality života, na řešení globálních problémů se podílet nebudou. UR je proto nezbytně dvourychlostní: zatímco v rozvojových zemích je nezbytné kvantitativní růst omezit, v rozvojových je třeba jej do jisté míry a ve vhodné formě podpořit. Druhý problém se skrývá v anglickém výrazu „ability“, jež Pavel Korčák do češtiny přeložil jako „možnosti“, což je rozdíl principiální: nejde totiž o subjektivní lidské *schopnosti*, ale o objektivní *možnosti* dané přírodními zákony a zdroji, jež nás limitují.

2. ad neporozumění

Zatímco o ekonomickém a environmentálním pilíři UR není pochyb, tradičně pojatý sociální pilíř směřuje ke škodě věci příliš mnoho částečně souvisejících, nicméně přesto zásadně odlišných oblastí. Sociální rovina je oproti druhým dvěma strukturovanější a tak se právě na ní v největší míře odehrává starý zásadní střet mezi jednotlivcem a společenstvím, občanem a státem, svobodou a nutností, právem a povinností. Je proto účelné oddělit metodicky již na samém počátku *rovinu jednotlivce* a *rovinu společnosti*. Právě zásady UR jsou totiž (paradoxně) schopné zjednat mezi nimi soulad jednak sdíleným respektem k environmentálním limitům, jednak prostřednictvím tržně plně kompatibilních nástrojů ochrany životního prostředí a přírody.

1) V této pasáži se text opírá o starší článek RYNDA, Ivan (2005). Udržitelný rozvoj, jeho ohrožení a kvalita života. In: *Životné prostredie, Revue pro teorii a starostlivosť o životné prostredie*, 6/2005, str. 324–328. ISSN 0044-4863.

3. ad harmonie a pověra harmonizace

Definice i vykladači UR operují velmi často *harmonii* tří pilířů. Pokusím se ukázat, že tato, byť někdy dobře míněná, interpretace je mylná, a dokonce v praxi i škodlivá.

Zásada č. 1 Politické deklarace z Ria de Janeiro praví: „Lidské bytosti stojí v ohnisku zájmu o trvale udržitelný rozvoj. Mají právo na zdravý a produktivní život, který je v souladu s přírodou.“ [Moldan 1993: 11] I tentokrát je třeba pochválit překladatele (zde Aleše Lisu a Jana Káru), kteří pro původní pojem „*harmony*“ nepoužili možný výklad *harmonie*, nýbrž *soulad*; ale slovník by připustil i slovo věcně ještě přílehavější, totiž *řád*. Udržitelný rozvoj totiž není a nechce být ochranou přírody a životního prostředí, neusiluje o jakousi bukolickou harmonii. V ohnisku jeho zájmu stojí jednoznačně a explicitně *člověk*; jde tedy o přístup *antropocentrický*, ale přesněji: *přiznaně antropocentrický*. Rozvoj kvality života (především lidského, ale schweitzerovsky i života ve všech jeho formách) je skutečným cílem UR, nikoli ekonomický růst nebo dokonce vylepšování přírody (divočiny, nikoli kulturní krajiny) na úkor zákonitých přírodních procesů. Jde tedy vždy o ne/lidský život, ale vždy v řádu (limitech) přírody, nikoli o expanzi všech tří rovin. Takový přístup však už také není antropocentrický, ale je možné jej nazvat **ekocentrickým**.

4. ad eroze

Erozivní procesy, které se týkají strategie udržitelného rozvoje, by bylo možné rozdělit i na záměrné a bezděčné – taková klasifikace už do článku úplně nepatří. Je však možné rozlišit je na sofistikované, „plíživé“ a – prostě (naivní).

„Sustainable development means the improvement of the **standard of living and welfare** of the relevant populations within the limits of the capacity of the ecosystems by maintaining natural assets and their biological diversity for the benefit of present and future generations.“ [ES, 2000] („Udržitelný rozvoj znamená zlepšování životní úrovně a blaha, prosperity a prospěchu (blahobytu) lidí v mezích kapacity ekosystémů při zachování přírodních hodnot a biologické rozmanitosti ku prospěchu současných a příštích generací.“)²⁾

Pojem *welfare* stejně jako *wellbeing* je bohužel nejčastěji překládán i chápán jako *prosperita* nebo dokonce *blahobyt* (v češtině ve smyslu přebytek, přepych). Opět se tak dostává do protikladu kvantita a kvalita: to, oč jde, a co je také jediné možné, je *pocit zdraví, (duševní) pohoda* – *rozvoj kvality života* nikoli jako vlastnění, ale jako autentického prožitku. I proto by v respektu k jiným kulturám a s omezením pouze euroamerického pohledu na realitu ve skutečně diferencovaném přístupu definici svědčilo, kdyby v ní byla např. uvedena nejen biologická, ale také *kulturní* rozmanitost.

O erozi prostě lze velmi aktuálně hovořit např. tehdy, kdy exministr průmyslu a obchodu Milan Urban (jistě v dobré víře) usiluje o „Trvale udržitelný rozvoj energetiky!“, aniž by pochopil právě to, že cílem je uspokojení lidských potřeb, pokud možno za současného útlumu spotřeby energie [Urban, Milan, 2002–2005]. Jindy Urban tvrdí, že nelze vytvořit strategii udržitelného rozvoje, dokud nemáme k dispozici přijatou strategii hospodářskou, přičemž zjevně nechápe hierarchii obou (nebo upřednostňuje hospodářskou strategii před udržitelností).

5. ad formalismus

Rovněž formalismus je ve společnosti nejméně dvojnásobný. Na jedné straně absolutní nevíra v celospolečenskou diskusi o udržitelném rozvoji a její užitečnost nejen ze stran vyznavačů neoliberálního ekonomického paradigmatu, jimž je každý „ekolog“ (zde v profánním slova smyslu) apriori podezřelý, ale i ze strany některých odborníků a politiků, kteří o implementaci udržitelného rozvoje seriózně usilují. Udržitelný rozvoj se bohužel stal jakousi povinnou kánou součástí politických programů a grantových žádostí, aniž by začasté jejich autoři tušili, oč jde.

6. ad absence hierarchie

Autoři nejrůznějších dokumentů obvykle chybují i tím, že uvádějí velké množství „priorit“, aby se zavděčili každému, aniž by stanovili jejich hierarchii – tedy priority... Situace ve skutečnosti vůbec není složitá. Přinejmenším ve střednědobé perspektivě je vždy první prioritou (limitem, kritériem) *udržitelnost (sustainability)*, a to slabá nebo silná (odborníci je rozlišují, na výklad pro nespecialisty zde není prostor).

7. ad neupřímnost

„Neupřímností“ zde nazývám především přístup ke světu ve dvou základních ohledech. Na jedné straně si stále odmítáme připustit fakt, který dokládá jak literatura přírodovědná, tak společenskovední [Carlsson, I.; Ramphal, S., 1995], že nikoli „jen“ v zájmu důstojného života pro všechny, ale i v zájmu řešení globálních problémů se bohatý geopolitický Sever v rámci udržitelného rozvoje bude muset uskrovnit.

Ve zcela jiné poloze je třeba se zabývat nezbytím, že ve změněné situaci, kdy jsme v jistém smyslu všichni občany i bližními jednoho globálního světa, musíme radikálně, tedy od kořene, přehodnotit svou vzájemnou odpovědnost. Nejtrpčím zjištěním světových konferencí o poruchách klimatu a dalších globálních problémech tak není např. impotence v řešení energetických potíží, ale neschopnost dohody na nejmenším mezikulturním jmenovateli v podobě sdílených lidských práv a základních svobod, které si každá kultura, civilizace nebo víra vykládá jinak. Odpovědnost vůči ohroženým jednotlivcům přes hranice států tak nemůže nebyť zneužitelná a zakládá globální ohrožení nejen v oblasti životního prostředí, ale i v oblasti *bezpečnosti*.³⁾

2) Překlad autor.

3) Tato varování publikují environmentalisté včetně mne s velkým důrazem a explicitně již nejméně od 90. let. Povede současná situace k tomu, aby byly jejich výzvy brány vážně?

8. ad zneužívání

Z čtených zásad a principů udržitelného rozvoje zmíním jen příkladmo dvě z nejdůležitějších zneužití. Typické jsou dezinterpretace principu předběžné opatrnosti oběma protivnými stranami ve sporu, kdy jedna dokazuje, že v jeho jménu je nezbytné *konat*, zatímco druhá pod tímž praporem přikazuje *nečinnost*; a ne vždy tvoří první stranu například ekonomové nebo podnikatelé a druhou ochraňáři. [viz Zásada č. 15, Moldan 1993: 14]

Zcela jinak bývají zneužívány nebo spíš nepochopeny principy spoluúčasti, participace. Zastánci kvantitativních metod chovají občas nejen neúctu k „měkkým“ kvalitativním metodám pro jejich domnělou „nevědeckost“, ale někdy dokonce podléhají dojmu, že ve chvíli ukončení (profesně třeba i bezchybně provedeného) dotazníkového výzkumu bezpečně vědí, co společnost chce a potřebuje (a někdy jsou i odhodláni pomoci decizní sféře to „přes hlavy“ svých respondentů realizovat). Trvale udržitelný rozvoj je nicméně natolik komplexní, že bez aktivní, rozumějící, srozuměné a trvalé spoluúčasti je nemožné jej realizovat. Míra nejistoty tradiční vědy však v současnosti vede až ke konceptům postnormální vědy, občanské vědy nebo odlišení expertního (techné) a praktického (métis) vědění [Scott 1998].

9. ad komplexnost

(Nejen) z posledně uvedeného vyplývá, že udržitelný rozvoj má smysl pouze jako celek, jako velmi komplexní, celostní a přitom jednotná strategie. Všechny „trvale udržitelné“ *resortní* politiky se tak smějí samy nazývat a mají smysl pouze tehdy, jestliže „udržitelnost“ chápou jejich autoři celostně a udržitelnost vlastní oblasti pouze vztahenou k systému jako celku.

10. ad strach

Jeden ze základních komplexních dokumentů UR, Agenda 21, rozlišuje devět tzv. hlavních, důležitých, nepominutelných skupin („major groups“), počínaje ženami, přes děti a mládež až po rolníky. Při detailnější stratifikaci bychom jich mohli rozlišit dvacet i víc. Bariéra při uskutečňování strategie udržitelného rozvoje je v podstatě u všech společná: je jí **strach**. Udržitelný rozvoj je příliš složitý na to, aby bylo snadné jej pochopit; a proto se ochraňáři přírody a krajiny obávají, že jsou limity ochrany příliš měkké, zatímco ekonomové je pokládají za nepřipustně tvrdé, „pravcoví“ ideologové označují udržitelný rozvoj za autoritářskou (v lepším případě) ideologii, zatímco „levicovní“ ochránci životního prostředí podceňují skutečnou efektivitu hodnotově a právně správně zarámovaného trhu a dokonce i odborníci z řad sociologů nebo politologů někdy mylně pokládají udržitelný rozvoj za „environmentální pilíř“ jeho samotného, udržitelného rozvoje, aby neztratili právo na výklad pilíře sociálního nebo ekonomického. Jen systematické vzdělávání, výchova a osvěta pro všechny věkové, profesní i vzdělanostní kategorie umožní tuto bariéru odstranit. Proto se mi zdá být nezbytné pokusit se uvažovat způsobem, který nekotví hluboko v jedné vědní disciplíně, ale usiluje o to, co Ulrich Beck příležitostně nazval „*specializací na souvislosti*“. [Beck 2004: 296]

Definice a výklad udržitelného rozvoje

„Trvale udržitelný rozvoj je komplexní soubor strategií, které umožňují pomocí *ekonomických prostředků* a technologií uspokojovat *lidské potřeby*, materiální, kulturní i duchovní, při plném respektování *environmentálních limitů*; aby to bylo v globálním měřítku současného světa možné, je nutné redefinovat na lokální, regionální i globální úrovni jejich *sociálně-politické instituce a procesy*.“

Dovoluji si tuto vlastní definici poněkud apodikticky prosazovat proto, že s ní mám velmi dobrou zkušenost nejen ve výuce, ale v řadě dalších oblastí počínaje strategickým plánováním. Cílem byla jednak (pochopitelně relativní) úplnost, jednak „samonosnost“ definice. Mohu se proto domnívat, že by mohla být užitečná jak v urbanismu, tak v územním plánování.

Definice především jasně odlišuje prostředky, cíle a limity, čímž odstraňuje častá nedorozumění. Ekonomická rovina (a zejména kvantitativní ekonomický růst) rozhodně není cílem UR, je však nepominutelná nejen proto, že musíme nějak zajišťovat své legitimní potřeby, ale i proto, že při důvěře v možnosti tržního hospodářství poskytuje velké množství efektivních nástrojů k ochraně přírody a krajiny a životního prostředí. Podmínkou jsou ovšem *hodnotové rámce*, funkční vymezení pravidel trhu, bez nichž by v posledku nemohl fungovat ani trh samotný. Obsahem těchto rámců je především environmentální rovina, jež tedy není *cílem*, ale její význam není proto menší: je nezpochybnitelným *limitem*. Problém by však byl banálně jednoduchý, kdyby šlo o střet dobra se zlem. Ve skutečnosti se mnohem naléhavěji střetává dobro s dobrem: za všechny příklady nadměrný turismus ve velkoplošných zvláště chráněných územích. Právě proto je i územní plánování tak náročným oborem; právě proto je dobré si i v něm uvědomovat, že posledním kritériem by vždy měl být nikoli komplex udržitelného rozvoje, ale jediný ideální bod: kritérium *udržitelnosti*. Tam je rozhodující role odborníka, experta; pro další rozhodování je zde pilíř socio-politických institucí a (rozhodovacích) procesů, v nichž se ustávají a zpřesňují tržní hodnotové rámce i podoba konkrétních řešení, v nichž je vždy nezbytné spravedlivě kompenzovat známé NIMBY efekty. Proto je dobré lidské společenství na všech úrovních *prostředkem i cílem* UR.

Lidský pilíř udržitelného rozvoje

Ať už chápeme člověka jako společenskou, politickou nebo „redukovanou“ ekonomickou bytost, dokonce i v přízračných orwellovských světech, jež máme příležitost s hrůzou pozorovat, zůstává jedincem a osobitou individualitou. Proto je nezbytné při územním plánování i uskutečňování strategií UR zvažovat nejen třeba městotvorné funkce a ochranu přírody a krajiny, ale i to, aby v přeměněném životním prostředí našel své uspokojující místo každý jedinec. V heideggerovském smyslu znamená *místo* možnost (individuální) *orientace a identifikace*. Každý jedinec má ovšem jiné, v celku nesmírně rozmanité *potřeby*.

Jejich vědomým korektivem jsou pak vždy *hodnoty*. Spor o důrazy na dvě základní dobra, lidskou nezadatelnou (tedy od ničeho jiného než od člověka samotného neodvozenou) svobodu a dobré občanství, ať už je nazveme blahem obce, veřejným zájmem nebo obecným dobrem, rýsuje červenou linií celými dějinami veřejné správy a politiky, v teoriích i v praxi. Antické ctnosti, moudrost, statečnost, spravedlnost a uměřenost (*měřitko!*) by měl mít jako stálice na paměti každý územní plánovač a urbanista. Musí však respektovat i jiný, stejně oprávněný koncept, na němž je založena celá moderní zastupitelská liberální demokracie: autonomii nezadatelných lidských práv a základních svobod. Výklad toho, v jakém přesně smyslu se demokracie od liberalismu liší nebo jsou v přímém rozporu, je zcela mimo rámec tohoto článku.

Výklad naopak usiluje přesvědčit, že každé územně plánovací řešení musí dát příležitost pokud možno každému jedinci s jeho individuálním nastavením potřeb a hodnot, aby se v konkrétním prostředí nejobyčejněji řečeno „našel“. Základní volby člověka, který cítí odpovědnost ke společnosti, přírodě, krajině a bližním, jsou přitom schematicky jen dvě. Obě jsou založeny na schopnosti odepřít si po pečlivé úvaze všechno, co je zbytečné – to, co ke skutečné kvalitě života nezbytně nepotřebují. Pak mohou volit *uvědomělou skromnost* jako poučenou každodenní práci hledající informace o dopadech svých potřeb na životní prostředí. Odměnou je *výběrová náročnost*: urbanista si jistě smí jako náplast na svá uskromnění dovolit velmi nákladný počítač, cyklista v Praze, městě se čtvrtou nejlepší dopravou v Evropě, nepotřebuje vlastní auto, ale má „nárok“ i na dvě kvalitní kola: silniční a terénní. Stále větší množství mladých lidí však volí jiný než většinový *životní styl*: trvale udržitelnou *dobrovolnou chudobu*, jednorázovou volbu jiného způsobu života, který může mít mnoho podob a součástí, ale zpravidla zdůrazňuje lokalizaci: místní soběstačnost, bezpečnost nebo i suverenitu. I tato volba má svou odměnu: můžeme ji nazvat *ekologický luxus* poskytující prostor, čas, klid, soustředění, bezpečnost, dobré životní prostředí.⁴⁾

Důležitost lidského pilíře v dynamické časoprostorové kompresi posledních let roste. Nejde jen o to, že by pokud možno každý jedinec měl v dobře utvářeném prostředí najít své místo. Ještě mnohem podstatnější se zdá to, že svět je stále více svírán nůžkami globálních problémů na jedné a individualizaci na druhé straně. Zatímco před globálními problémy v podobě nečekaných popperovsko-ta-

lebovských „černých labutí“ i jejich rostoucí frekvencí environmentalisté varují už dávno, hrozby v podobě sociálních sítí nebo umělé inteligence s jejich vlivem na individuální lidské osudy, perverzně (protismyslně) účinkující politická korektnost, identitní politiky nárokuje práva menšin na většinách a narůstající nacionální populismus byly tušeny méně předvídatě. Výsledkem je cosi, co je snad možné nazvat ne jen *glokalizací*, ale nověji *deglokalizací* či spíše *reglokalizací*. Požadavky na podobu lidských sídel v rurálním i urbánním prostředí, ve volné krajině i ve městech, se zásadně mění, polycentrickými prostory, místní soběstačností a požadavkem přizpůsobivosti (flexibility: covid a home office) počínaje. Jediné, co lze na závěr napsat s jistotou, je fakt, že lepší koncept řešení než strategii (trvale) udržitelného rozvoje rozhodně nemáme.

Použité zdroje:

- BECK, Ulrich. 2004. *Riziková společnost (Na cestě k jiné moderně)*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- BRUNDTLAND, Gro Harlem (ed.). 1987. *Our Common Future*. Oxford – New York: Oxford University Press.
- BRUNDTLANDOVÁ, GRO HARLEM (ed.). 1991. *Naše společná budoucnost*. Praha: Academia.
- CARLSSON, Ingvar; RAMPHAL, Shridath (eds.). 1995. *Naše globální sousedství*. Praha: Rada pro mezinárodní vztahy.
- ENZENSBERGER, Hans Magnus. 1996. Reminiszenzen an den Überfluß. Der alte und der neue Luxus. *Der Spiegel* 1996/51. Dostupné na <http://www.spiegel.de/spiegel/print/d-9134042.html> 23. 2. 2014.
- MOLDAN, Bedřich (ed.). 1993. *Konference OSN o životním prostředí a rozvoji, Dokumenty a komentáře*. 1. vyd. Praha: Management Press.
- MOLDAN, Bedřich (ed.). 2003. *Světový summit o udržitelném rozvoji (Johannesburk 2002)*. 1. vyd. Praha: MŽP ČR.
- Nařízení ES a Evropského parlamentu a Rady č. 2493/2000 o opatřeních k prosazování plné integrace environmentální dimenze v rozvojových procesech rozvojových zemí a č. 2494/2000 o opatřeních k prosazování ochrany a udržitelného řízení tropických lesů a lesů v rozvojových zemích, obě ze 7. 11. 2000.
- RYNDA, Ivan. 2005. Udržitelný rozvoj, jeho ohrožení a kvalita života. *Životné prostredie, Revue pro teorii a starostlivosť o životné prostredie* 6/2005, str. 324–328. ISSN 0044-4863.
- SCOTT, James C. 1998. *Seeing Like a State: How Certain Schemes to Improve the Human Condition Have Failed*.
- URBAN, Milan. Četná veřejná i osobní (k autorovi článku) sdělení.

PhDr. Ivan Rynda
Katedra sociální a kulturní ekologie
Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy

4) Inspirace eseji Hanse Magnuse Enzensbergera, který ovšem popisuje ekologický luxus jako to, co se stane pro většinu lidí skutečně luxusním statkem samovolným civilizačním vývojem, zatímco já ve své koncepci chápu ekologický luxus jako druhou stranu mince při volbě dobrovolné chudoby, jak to odpovídá i žité praxi.

PROBLÉMY S BYDLENÍM V ČR A NOVÉ NÁSTROJE A REFORMY PLÁNOVANÉ MMR ČR

Až v posledních několika letech, a to zejména díky analytické práci nevládních organizací a výzkumům zadaným Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV), se v ČR začalo pracovat s daty pro lepší zacílení nástrojů řešících bytovou nouzi. Díky tomu disponujeme několika studii o počtu domácností ohrožených bytovou nouzí, ale také o efektivitě nástrojů, které se v Evropě pro snižování bytové nouze využívají. Ministerstvo pro místní rozvoj (MMR) od jara 2022 započalo systematickou práci na tvorbě legislativy i dalších nástrojů a programů, které vycházejí z kvalitních dat a zkušeností ze zahraničí i ČR při snaze systémově snižovat bytovou nouzi. V tomto příspěvku stručně představím i) kvantifikaci cílových skupin ohrožených bytovou nouzí, ii) paletu osvědčených nástrojů pro snižování bytové nouze, které by měly být základem chystaného zákona o podpoře v bydlení a iii) priority a chystané programy MMR pro řešení širší, tedy finanční nedostupnosti bydlení v ČR.

I. Vymezení cílových skupin – bytová nouze, ohrožení i širší nedostupnost bydlení v ČR

Nejaktuálnější¹⁾ komplexní zpráva o problémech v oblasti bydlení v České republice Bydlení jako problém. Zpráva o vyloučení z bydlení 2021²⁾ uvádí tři hlavní problémy v oblasti bydlení dopadající na obyvatele České republiky, jejichž rozsah je možné kvantifikovat:

1. Bytovou nouzi (tedy v situaci bez střechy, bez bytu včetně pobytových služeb a institucí, v nejistém či nevyhovujícím bydlení),³⁾ v níž se v roce 2021 nacházelo 35 až 62 tisíc domácností včetně 20 až 51 tisíc dětí. Víme také, že asi 60 % těchto domácností se koncentruje v pouhých 20 českých městech.
2. Ohrožení ztrátou bydlení, které se týkalo 130 až 190 tisíc domácností.
3. Problém nadměrných nákladů na bydlení, který se dotýká celkem 420 až 540 tisíc domácností, v nichž žije 760 až 900 tisíc lidí (do této skupiny ovšem spadá i podskupina 2).

V součtu tyto kategorie představují asi 1 000 000 obyvatel ČR, tedy přibližně 10 % populace, a to před vypuknutím krize.

Dalším významným problémem v oblasti bydlení, jehož význam zvýrazňuje probíhající energetická krize je energetická chudoba. Z dat Životní podmínky (SILC 2019)⁴⁾ vyplývá,

že dostatečné vytápění bytu si před vypuknutím aktuální energetické krize nemohlo dovolit přibližně 150 tisíc domácností. Z toho přibližně třetina (50 tisíc) byly domácnosti, pro které současně platilo, že trpěly nadměrnými náklady na bydlení (vynakládaly na bydlení více než 40 % svých příjmů). Problém energetické chudoby se tedy s nadměrnými náklady překrýval částečně. Lze předpokládat, že do energetické chudoby se nově dostaly desítky tisíc dalších domácností. Odhady odborníků⁵⁾ hovoří o 15–20 % českých domácností, které se mohou v druhé polovině roku 2022 dostat do existenčních problémů kvůli rostoucím cenám nejen energií.

Krize dostupného bydlení je ale širší, v mnohých regionech a zejména krajských městech se dotýká i střední třídy. Na rozdíl od relativně dobře zmapované situace osob v bytové nouzi však kategorie finanční nedostupnosti bydlení v ČR podrobně zanalyzované nemáme. Ve spolupráci s akademiky, experty z neziskových organizací a obcí a také s odborníky Národní ekonomické rady vlády (NERV) pracuje MMR na analýze prioritních skupin obyvatel pro segment dostupného nájemního bydlení. Na základě analýzy dat Životní podmínky (SILC 2019) by se mohlo jednat přibližně o 25–30 % obyvatel ČR, a to v následujících podskupinách, které se částečně překrývají:

- 1) Domácnosti, které nevlastní nemovitost určenou k bydlení a zároveň vynakládají na bydlení více než 30 % příjmů. Jedná se cca o 550 tis. domácností, z toho 160 tis. jsou domácnosti do 35 let a 140 tis. nad 65 let.
- 2) Mladé domácnosti (osoba v čele do 35 let) bez vlastní nemovitosti určené k bydlení. Z celkových cca 300 tis. patří asi jedna polovina do předchozí kategorie a dvě třetiny z těchto mladých domácností má nižší než mediánovou mzdu.
- 3) Senioři nad 65 let ve vlastním bydlení vynakládající na bydlení (zejm. energie) více než 30 % příjmů a přebývají tedy často v nevyhovujícím bydlení nepřiměřeně drahém na provoz. Jde cca o 300 tis. seniorských domácností.
- 4) Další kategorií jsou domácnosti ohrožené splátkami hypoték vzhledem ke skokovému nárůstu úrokových sazeb při změně fixace. Výrazné zdražení a pro mnohé nedostupnost hypoték se odrazí ve zvýšené poptávce po nájemním bydlení a způsobí další tlak na růst jeho cen.

1) V roce 2022 byla dále realizovaná zatím nejpodrobnější analýza bytové nouze společností Sociofactor, zadaná MPSV, výsledky budou známy pravděpodobně koncem roku 2022.

2) Dostupné z: https://uploads-ssl.webflow.com/5ef4ac1cc5dd69384a10c66e/615a12964cef3668108df2fb_Bydleni-jako-problem-2021.pdf

3) Viz Box 1 pro vymezení bytové nouze, s kterým Zpráva pracovala.

4) Novější data přinese koncem roku 2022 studie Platformy pro sociální bydlení ve spolupráci s Hnutím Duha a Ostravskou univerzitou na základě dat SILC 2021.

5) Dan Prokop (PAQ Research), Filip Petroid (IDEA).

II. Efektivní nástroje snižování bytové nouze

Ze zahraniční literatury⁶⁾ i praxe víme, které nástroje řeší bytovou nouzi efektivně a jaké principy musí být dodrženy při zavádění těchto nástrojů na národní i lokální úrovni. Jde především o programy Housing first či Housing led, sociální realitní agentury a garantované bydlení, dlouhodobá a individualizovaná podpora (tj. sociální práce po poskytnutí bydlení), dlouhodobá i přechodná finanční podpora (tj. v českém kontextu dávková podpora pro stabilizaci bydlení či garanční fondy). Klíčové principy funkční politiky řešení bytové nouze jsou pak prevence, systémová integrace namísto fragmentovaných programů, kombinace nástrojů dle individuálních potřeb s využitím přístupu zaměřeného na člověka, jednotný vstup a koordinace aktérů na místní úrovni ad. Díky pilotáži výše zmíněných nástrojů a principů v mnoha obcích⁷⁾ a nevládním neziskovým organizacím (NNO) napříč ČR můžeme nastavit úspěšný systém, který tyto principy a nástroje propojí v systémový přístup ukotvený v legislativě.

Pro efektivní využití kapacit i finančních zdrojů je však při výběru vhodného nástroje z výše uvedené palety potřeba postupovat individuálně a to vždy podle potřeb dané domácnosti a za použití nejúspornějšího možného nástroje, které k řešení bytové nouze dané domácnosti postačují.⁸⁾ To v praxi znamená začít preventivními nástroji (poradenství, jednorázová či dlouhodobá finanční pomoc na udržení bydlení), případně uplatnit realitní zprostředkování spojené s garancí krytí rizik pro majitele bytu a až v poslední řadě využití nejdražších a nejméně dostupných nástrojů jako je pronájem obecního bytu či výstavba (dostupných) bytů. Paleta funkčních nástrojů musí být metodicky dobře koordinovaným „chytrým mixem“ jak jej známe z Velké Británie (tzv. Housing Options) či ČR (tzv. kontaktní místa pro bydlení). Ten kontrastuje s dřívějším mainstreamem, kdy se automaticky předpokládalo jediné řešení pro všechny situace, a to často to nejnákladnější (např. pobytové sociální služby jako azylové domy nebo výstavba sociálních bytů).

Ukažme si dva příklady: dávka mimořádné okamžité pomoci (MOP) na úhradu kauce je dle studie Agentury pro sociální začleňování velmi efektivní způsob ukončení bytové nouze pro cca 70 % jejich příjemců. Řádově jednotky mil. Kč na výstavbu jednoho sociálního bytu mohou alternativně posloužit pro řešení bytové situace řádově stovky rodin. Druhým příkladem je systémové využití garancí: podle Sčítání v roce 2021 bylo asi 800 000 bytů neobydlených (16,1 %), tedy jen o asi 120 tisíc méně, než je nájemních bytů. Významná část těchto bytů slouží k rekreaci a je ve venkovských regionech, kde není taková poptávka po bydlení. Významný podíl je však také v Praze (13 %). Motivace vlastníků prázdných bytů k jejich pronájmu může být rychlou cestou ke zvýšení nabíd-

ky, a tedy ke snížení cen nájmu na trhu. Touto cestou jdou již některé samosprávy (Městská nájemní agentura v Praze), klíčové je vyjít vstříc motivacím a obavám jejich majitelů poskytnutím adekvátních garancí a individuálního přístupu při zprostředkování smlouvy mezi majitelem a nájemníkem.

Výše uvedená logika je základním rámcem připravovaného zákona o podpoře v bydlení. V každé obci s rozšířenou působností by v přenesené působnosti vzniklo koordináční poradenské středisko (kontaktní místo pro bydlení), které by mělo k dispozici paletu osvědčených nástrojů. Kontaktní místo by bylo k dispozici každému, kdo se ocitne v nejisté bytové situaci, vyhodnotí jeho potřeby a nabídne nejrychlejší a nejlevnější cestu ke stabilnímu bydlení pro danou situaci. Od poradenství, přes dávkovou podporu, realitní zprostředkování, garance a případně nabídku stabilní nájemní smlouvy v obecním bytě s podpůrnou službou. Kombinace těchto nástrojů by umožnilo podpořit ročně až 100 tisíc domácností (často rychlým poradenstvím), z toho kolem 8 tisícům dopomoci k zabydlení do bytu – soukromého díky úhradě kauce či garanci pro majitele, nebo obecního díky bonifikaci samosprávě za prioritní pronájem obecního bytu pro nejpotřebnější z pořadníku kontaktního místa. Zákon by měl být předložen vládě v 2. polovině roku 2023.

Nezbytné investice a mobilizace finančních zdrojů

Ruku v ruce s legislativním ukotvením výše zmíněného systému je však třeba výrazně navýšit nabídku dostupných nájemních bytů, a to nejen motivací majitelů obsadit dnes velké množství bytů nevyužívaných (viz výše). Klíčová je také tolik zmiňovaná výstavba a rekonstrukce nájemních bytů, které by ovšem měly být finančně dostupné a cílené přednostně na skupiny v místě nejpotřebnější a zároveň dle principu sociálního mixu.

MMR v tomto ohledu chystá ve spolupráci s partnery několik nových programů.

Státní fond podpory investic (SFPI) – nová výzva na podporu dostupného nájemního bydlení

Program pro rok 2023 na podporu výstavby a rekonstrukcí nájemních bytů má ambici cílit na široké spektrum cílových skupin včetně středně příjmových, které řeší primárně finanční nedostupnost bydlení. Plánuje se notifikace programu u Evropské komise, aby byla jeho administrace co nejjednodušší ze strany příjemců, primárně obcí. Zvažuje se zapojení dalších skupin příjemců, kteří by z vystavěných nájemních bytů přenechali obci výběr části budoucích nájemníků. Program by kombinoval dotační složku se zvýhodněným úvěrem a předběžně se vyjednávala alokace 1–2 mld. Kč.

6) RIPKA Š., KOCMAN D., LESÁK V. 2018. Přehledová zpráva o nástrojích a programech ukončování bezdomovectví v zahraničí z hlediska stupně evidence a impaktu. *Platforma pro sociální bydlení*.

SHEIKH, S. a TEEMAN, D. 2018. A rapid evidence assessment of what works in homelessness services. London. Crisis and SCIE.

MACKIE, P. a kol. 2017. Ending Rough Sleeping: What Works? *An International Evidence Review*. London: Crisis

7) Např. Ostrava, Brno, Plzeň, Liberec, Praha, Jihlava, České Budějovice, Písek aj. Podrobnější mapování využívaných nástrojů a lokálních systémů dvou desítek českých měst viz studie Sociální bydlení v České republice, Platforma pro sociální bydlení. 2021, kap. 3–5.

8) České priority. 2021. Vyhodnocení nákladů vyvolaných bytovou nouzí a logický rámec jejího systémového řešení.

Národní plán obnovy – nová komponenta bydlení

V rámci dodatečné alokace byla Ministerstvem pro místní rozvoj navržena nová komponenta na podporu investic do dostupného nájemního bydlení. Pokud bude komponenta vládou schválena, měla by podpořit i) vznik regionálních center na podporu absorpčních kapacit obcí pro investice do dostupného bydlení; ii) tzv. Housing Investment Hub tedy síť expertů v oblasti investování do bydlení přidružený k MMR; iii) a v neposlední řadě nové finanční nástroje na mobilizaci dalšího kapitálu pro investice do dostupných nájemních bytů. Předběžně se počítá s alokací v řádu jednotek mld. Kč, v jednání je také možnost půjček z Reconstruction and Resilience Facility (RRC).

Národní rozvojová banka a další zdroje financí

Ministerstvo pro místní rozvoj vyjednává s klíčovými veřejnými finančními institucemi jako Národní rozvojová banka (NRB), Evropská investiční banka (EIB), Evropská rozvojová banka (CEB) apod. o úvěrových nástrojích pro financování investic do bydlení.

Soukromý kapitál – jednání s MF, ČBA, pojišťovnami, NRB a NERV k modelům financování dostupného bydlení

MMR se ovšem neomezuje pouze na veřejné zdroje financí na podporu investic do bydlení. Ve spolupráci s Ministerstvem financí vede sérii jednání ohledně zapojení soukromého kapitálu např. se zástupci České bankovní asociace, Českou asociací pojišťoven, Národní rozvojovou bankou ad. Na podporu tohoto partnerství se zvažuje hned několik systémových reforem, které by usnadnily a zlevnily výstavbu nájemních bytů a zároveň vymezily dostupnost bydlení z pohledu cílové skupiny, výše nájemného či role obcí a státních orgánů.

III. Další chystané reformy na podporu dostupnosti bydlení

Kromě výše zmíněného zákona o podpoře v bydlení MMR ve spolupráci s dalšími resorty, zejména Ministerstvem práce a sociálních věcí (MPSV) a Ministerstvem financí (MF), pracuje na několika dalších reformách. Jde především o iniciativu MPSV cílenou na navýšení normativních částek a zjednodušení čerpání příspěvků na bydlení, zejména v kontextu rostoucích cen energií. Ve spolupráci s MF se diskutuje celá řada dílčích reforem, např. tvorba cenových map, zjednodušení převodu státních pozemků obcím aj. Další legislativní úpravy jsou již z dílny MMR: jde především o regulaci krátkodobých pronájmů, reformy v územním plánování, rozvoj družstevnictví a v neposlední řadě samozřejmě věcná novela stavebního zákona.

Použité zdroje:

- Platforma pro sociální bydlení a Za bydlení. 2021. *Bydlení jako problém. Zpráva o vyloučení z bydlení 2021.*
- České priority. 2021. Vyhodnocení nákladů vyvolaných bytovou nouzí a logický rámec jejího systémového řešení.
- Platforma pro sociální bydlení a Za bydlení. 2021. *Sociální bydlení v České republice, zpráva pro zastoupení Evropské komise v ČR.*
- MATOUŠEK, R., LANG P., GALAN S. 2020. *Úspěšnost dávek mimořádné okamžité pomoci na úhradu jistoty (kauce).* Odbor pro sociální začleňování MMR (Agentura).
- RIPKA, Š., KOČMAN D., LESÁK, V. 2018. *Přehledová zpráva o nástrojích a programech ukončování bezdomovectví v zahraničí z hlediska stupně evidence a impaktu.* Platforma pro sociální bydlení.
- SHEIKH, S. a TEEMAN, D. 2018. *A rapid evidence assessment of what works in homelessness services.* London. Crisis and SCIE.
- MACKIE, P. a kol. 2017. *Ending Rough Sleeping: What Works? An International Evidence Review.* London: Crisis.

Ing. Vít Lesák
Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

KRAJINA VE MĚSTĚ

Úvod

Základní význam zeleně ve městech si každý čím dál více uvědomuje. Dnešní doba nahrává řešení tématu zeleně v urbanizovaném území, zvláště v době sucha, vysokých teplot a častých přírodních živlů, které atakují městské prostředí. Zároveň i doba pandemická s různými vládními restrikcemi, které omezovaly pohyb osob, přinesla četné úvahy o krajinném zázemí našich měst. Zeleň má široký přesah do různých oblastí, je nedílnou součástí urbanistického prostředí, zvyšuje úroveň sídel, ovlivňuje cenovou politiku území, podílí se na obytnosti, naší psychické pohodě, ale i na individualitě místa, na obrazu městské scény a na celkovém stavu životního prostředí. Má nezastupitelnou a poměrně rozsáhlou (komplexní) úlohu jak v nezastavěných částech naší krajiny, tak ve městech. V krajině je již dlouhodobě řešen územní systém ekologické stability, který podporuje spojitý systém, při němž je možné zajistit většinu přirozených funkcí zeleně. Je to možná jeden z mála nástrojů, který se v krajině řeší napříč všemi územně plánovacími dokumentacemi. Ve městech jakýkoli takový systém zeleně (a nemusí se nutně jednat o ÚSES) na síle často ztrácí, pokud vůbec existuje. Již několik let se i prostřednictvím mezinárodních politik skloňuje pojem zelená infrastruktura, která má chápat krajinu jako ekologický celek, tedy spojitý systém, včetně sídel. Jaký je vlastně právní rámec zeleně v sídlech nebo tzv. zelené infrastruktury v České republice? Jaké jsou základní funkce zeleně ve městech? Jak nahlížet na krajinu ve městech? Existuje vůbec krajina ve městě?

Zeleň ve městech z pohledu české legislativy

Přijetím Úmluvy Rady Evropy o krajině (dříve pod názvem Evropská úmluva o krajině) se Česká republika zavázala vytvořit systém krajinných forem v různých měřítkových úrovních a implementovat jejich ochranu do legislativních nástrojů územního plánování. I když česká legislativa již zahrnuje ochranu krajiny do jednotlivých kapitol územně plánovací dokumentace a územně plánovacích podkladů, hloubka řešení problematiky je stále různá a panuje i meziřesortní nejistota ve výkladu obsahu jednotlivých pojmů.

Dle zákona č. 128/2000 Sb., zákon o obcích, je stanovena veřejná zeleň jako součást veřejného prostranství. To dává možnost řešit zeleň v rámci všech ploch veřejných prostranství a využít na veřejnou zeleň předkupního práva (dle §101 stavebního zákona). Stávající stavební zákon (č. 183/2006 Sb.) jinak sídelní zeleň výslovně nezmiňuje, uvádí pouze veřejnou zeleň v definici nezastavitelného pozemku, kterým je mimo jiné „*pozemek veřejné zeleně a parku sloužící obecnému užívání*“. Zeleň je součástí prováděcích vyhlášek ke stavebnímu zákonu, konkrétně ve vyhlášce č. 500/2006 Sb., v aktuálním znění, kde je sídelní zeleň součástí povinného obsahu územního plánu, konkrétně v kapitole c) urbanistická koncepce, včetně urbanistické kompozice, vymezení ploch s rozdílným způsobem využi-

tí, zastavitelných ploch, ploch přestavby a systému sídelní zeleně, a zároveň by měla být obsažena v kapitole e) koncepce uspořádání krajiny, která by měla obsahovat i řešení ÚSES. V každém případě se jedná o dva systémy, u kterých není výslovně stanovena provazba. Ve vyhlášce č. 501/2006 Sb., v aktuálním znění, jsou plochy veřejné zeleně vymezovány v rámci ploch veřejných prostranství (kde je odkaz na zákon o obcích) a zeleň je dále jmenována v plochách dopravní infrastruktury – doprovodná a izolační zeleň (jako součást těchto ploch), takže nabízí poměrně velké zastoupení v rámci ostatních ploch s rozdílným způsobem využití, kde je dopravní infrastruktura součástí. Zeleň v sídlech je možné tedy v rámci územního plánu vymezit jako samostatnou plochu dle § 3 odst. 4 vyhlášky č. 501/2006 Sb., jako součást plochy veřejných prostranství nebo může být součástí jiných ploch s rozdílným způsobem využití [viz také Poláčková, 2010]. Pokud se pohled na zeleň sídel „omezí“ pouze na veřejnou zeleň (chápáno ve smyslu zákona o obcích jako typ/součást veřejných prostranství), pak vyhláška č. 501/2003 Sb. ukládá vytvářet a chránit bezpečně přístupná veřejná prostranství, chránit stávající cesty umožňující bezpečný průchod krajinou a vytvářet nové cesty, je-li to nezbytné. (§ 3, odst. 5 vyhlášky č. 501/2006 Sb.) Dle Standardu vybraných částí územního plánu [MMR, 2019] je možné v územním plánu vymezit (jako překryvné značení) systém sídelní zeleně a také ÚSES včetně interakčních prvků. Systém sídelní zeleně vymezuje účelový výběr ploch zeleně a ploch s výrazným podílem vegetace v zastavěném území a zastavitelných plochách sídla. Zpravidla tvoří ucelený spojitý systém, zajišťuje návaznost ploch zeleně v sídle na jeho přírodní zázemí a vytváří pro vegetaci územní předpoklad příznivějších existenčních podmínek v pozmeněném prostředí zastavěného území. „*Ve veřejném zájmu podmiňuje kvalitu obytného standardu území, má výraznou pozitivní vazbu na vodní režim území a plní v zastavěném území široké spektrum nezbytných funkcí (ekologické, rekreační, mikroklimatické, kompoziční, estetické, ochranné apod.)*.“ [MMR, 2019]

Tato definice je již blízko významu tzv. zelené infrastruktury, která je obsažena v zákoně č. 283/2021 Sb., zákon stavební zákon (dále „nový SZ“). Je součástí veřejné infrastruktury a je jím „*plánovaný, převážně spojitý systém ploch a jiných prvků vegetačních, vodních a pro hospodaření s vodou, přírodního a polopřírodního charakteru, které svým cílovým stavem umožňují nebo významně podporují plnění široké škály ekosystémových služeb a funkcí*.“ Součástí je také územní systém ekologické stability. Tato definice koresponduje s definicí Evropské komise, která chápe zelenou infrastrukturu jako strategicky plánovanou síť přírodě blízkých i člověkem pozmeněných ekosystémů, které jsou navrhovány tak, aby zajistily provázanost místních ekosystémů s širším okolím a chránily biodiverzitu včetně zachování urbánních hodnot [Henriette et al., 2017]. Zelená infrastruktura by tak měla být prostorovým systémem, který, jak je patrné z definic, není vztažen zvláště na zastavěné území včetně zastavitelných ploch

a zvláště na tzv. „volnou krajinu“, ale vnímá tento systém jako vzájemný, spojitý celek. Mezi cíle územního plánování je v novém SZ zahrnuta i ochrana a rozvoj zelené infrastruktury. Ta se nově dostává i do koncepce uspořádání krajiny v územních plánech, regulační plány pak mohou stanovit podmínky pro zelenou infrastrukturu.

Vybrané funkce zeleně ve městech

Zeleň ve městech má mnoho nezastupitelných funkcí, produkčních i mimoprodukčních. Význam zeleně je nejen přírodní, ale prvky sídelní zeleně se dotýkají i jiných oblastí, jako je hygiena prostředí, estetika, psychologie apod. Veřejná zeleň je často atakována investičními záměry nebo se jí nedostává dostatečné odborné a soustavné péče. V řadě případů dochází k častým změnám a obměnám uspořádání vegetace bez dlouhodobé koncepce rozvoje sídelní zeleně, která tak nemá možnost dosáhnout plné funkčnosti včetně spojitosti a propojenosti se zelení krajinou. Zároveň se často vlivem rozvoje ztrácejí hodnoty ve městech, které souvisejí s krajinným zázemím sídla. Je vhodné si uvědomit alespoň některé základní funkce, které přispívají ke kvalitě městského prostředí, a vytvořit si tak množství argumentačních nástrojů pro podporu zeleně ve městech, kde probíhá čím dál větší ekonomický tlak na zábor dosud nezastavěných částí měst.

Městská zeleň je složkou životního prostředí, je částí celého přírodního systému. Některé části sídelní zeleně tvoří cenné biotopy pro existenci rostlinných i živočišných druhů [Kučerová et al., 2022]. Spoluvytváří přírodní biodiverzitu městského prostředí formou nabídky potravních a úkrytových možností pro širokou škálu živočichů. Další ekologickou funkcí zeleně je fotosyntéza a odbourávání ostatních škodlivých látek (oxid siřičitý, oxid uhelnatý apod.) [Šerá, 2015]. Zároveň redukuje množství prachových částic v ovzduší. Neopominutelná a v dnešní době velmi důležitá funkce je funkce půdoochranná – zadržování vody a zpomalování odtoku vody z území. Zeleň v sídlech, zejména v kombinaci s vodními prvky a plochami, představuje významné klidové zóny s přirozeným zastíněním, umožňuje zasakování srážkové vody a zpomaluje povrchový odtok. Specifickou roli zároveň hraje ve městech chráněná území, jako jsou chráněné krajinné oblasti, přírodní parky nebo významné krajinné prvky. Často jsou dominantními prvky v městské struktuře a cenným přírodně blízkým prostředím.

Zeleň plní zároveň funkci hygienickou. Reguluje teploty ve veřejných prostranstvích, dokáže tlumit teplotní výkyvy (v noci chrání povrch proti rychlému vyzařování tepla), ovlivňuje vlhkost prostředí. Eliminuje tak i současný problém nedostatečné adaptace budov na změnu klimatu, která vede především k nemožnosti dosažení teplotního komfortu uvnitř budov. Zeleň zároveň reguluje vzdušné proudění v prostoru. Funguje velmi schopně jako větrolam, při bezvětrných dnech naopak zeleň dokáže podporovat místní proudění vzduchu, a to i v případě, že prostory, ve kterých se zeleň vyskytuje, jsou víceméně uzavřeny [Novák, 2001]. Městskou zelení je možné ovlivnit i praš-

nost prostředí. Listové čepele rostlin zvládají zachycovat na svém povrchu velké množství prachových částic a různých nečistot [Kučerová et al., 2022]. Zeleň plní i akustickou funkci (omezují hluk) [viz např. Burgová, 2022]. Dřeviny snižují ve vzduchu i choroboplodné zárodky, a to jak mechanicky záchytem částic na listech, tak vlivem uvolňujících se látek z rostlin – zejména silice a fytoncidy, které omezují aktivitu mikrobů [Novák, 2001].

Zeleň má výrazný vliv na chování člověka, jeho osobní pohodu, pocity a duševní zdraví. Plní roli především krátkodobé rekreace, odbourává stres, usnadňuje sociální kontakty. Zeleň však neovlivňuje jen psychiku uživatelů, ale i kvalitu okolního prostředí, které opětovně působí na člověka. Zdravotní benefity městských zelených ploch jsou ale výsledkem jejich užívání, nikoli jejich pouhé přítomnosti. Zeleň může být znakem soudržnosti, identity obyvatel, symbolem místa (uspořádání jednotlivých prvků zeleně se vyvíjí společně s historií sídla), zelené plochy jsou častým místem sociální interakce, prostorem pro setkávání a rozvoj mezilidských vztahů [Kubínová, 2017].

Jednou z hlavních funkcí využívané především architekty a urbanisty, je funkce estetická, prostorotvorná. Zeleň pomáhá vyrovnávat urbanizované prostředí, definovat otevřené prostory, uzavřít nebo vymezit pohledové osy, integrovat budovy do okolního prostředí, ovlivňovat pohyb a pobyt lidí, atmosféru, definovat jednotlivé celky ve městech, vytvářet určitou kompozici (prostorovou, výškovou apod.), členit prostor, orámovat obraz města, odclonit rušivé jevy (izolační funkce) apod. Zároveň je součástí právě městské krajiny. Zřetelně se projevující vegetační kryt patří mezi podstatné znaky městské krajiny. Jedná se o lesní, nelesní a parkovou zeleň, která tvoří souvislé porosty na svazích, terénních hranách, terénních dominantách, krajinnou zeleň v podobě travnatých ploch a nelesní zeleně, městské lesy, parkovou zeleň a souvislou uliční zeleň, doprovodnou zeleň vodotečí tvořící zdůraznění krajinných koridorů, zeleň litorálních pásem vodních ploch a další prvky a struktury [Hendrych et al., 2018]. Důležitý je tedy i vnější projev zeleně ve městech. Sídelní zeleň ovlivňuje význam města v krajinném rázu, spoluvytváří obraz města a přispívá k harmonickým vztahům v krajině.

Krajina ve městech?

Nejen na akademické půdě, ale i v široké odborné veřejnosti se stále diskutuje, zda se dá ve městech, tedy v poměrně silně urbanizovaných územích, hovořit o krajině. Definice v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, mluví o krajině jasně, tedy že se jedná o „část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky“. Podobně k ní přistupují i Principy a pravidla územního plánování [Kučerová et al., 2022]. Tedy urbanizovaná území jsou součástí krajiny. A je možné vůbec hodnotit krajinu ve městech? Krajina je hodnocena ve smyslu obecné ochrany přírody a krajiny (viz zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny), zejména institutem krajinného rázu, pokud se nejedná o zvláště chráněná území. Ochrana krajiny

v urbanizované či městské krajině přináší však řadu problémů. Charakter prostředí vnímaný ve vizuální scéně je rozhodujícím způsobem vytvářen umělými prvky urbánní struktury – stavbami, zpevněnými plochami, liniemi a prvky technické infrastruktury atd., ale také městskými funkcemi – intenzivním užíváním prostoru, pohybem lidí a vozidel, hlukem, osvětlením atd. Vzhledem k významu umělých složek vystupují do popředí hlediska urbanistická a architektonická mnohem silněji, než hlediska ochrany přírody a krajiny. Avšak existují případy, kdy je legitimní obecná ochrana krajiny v silně urbanizovaném prostředí:

- Pokud se jedná o území přírodního nebo přírodě blízkého charakteru, které je v městské struktuře významné svojí rozlohou nebo prostorovým uspořádáním. Zpravidla se jedná se o výrazné přírodní celky krajiny města.
- Pokud se jedná o území, kde jsou přítomna chráněná území, významné krajinné prvky nebo přírodní parky chráněné podle zákona o ochraně přírody a krajiny.
- Pokud by činnost v území znamenala nezanedbatelnou změnu ve struktuře města a v krajinné scéně, která by ovlivňovala krajinu v celoměstských souvislostech, jako je zásah do panoramat městské krajiny a do přírodního a krajinného prostředí – např. zalesněných horizontů nebo dosud nezastavěných částí městského prostředí s významnou přírodní funkcí).

O ochraně krajinného rázu v městském prostředí se podrobně píše v článku [Vorel, 2011]. V této souvislosti je nutné zmínit také znění § 12 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., které se městského prostředí týká. Ten upravuje rozsah území, ve kterém se krajinný ráz posuzuje. Vylučuje posouzení krajinného rázu „v zastavěném území a v zastavěných plochách, pro které je územním plánem nebo regulačním plánem stanoveno plošné a prostorové uspořádání a podmínky ochrany krajinného rázu dohodnuté s orgánem ochrany přírody.“ Pro to, aby byl splněna tato podmínka § 12 odst. 4, musí být splněny všechny části tohoto znění, tedy nestačí pouze mít územní plán a v něm stanovené nějaké (jakékoli) plošné a prostorové uspořádání, třebaže budou s dovětkem, že se jedná i o podmínky ochrany krajinného rázu, ale musí být splněna i podmínka „dohody“ s orgánem ochrany přírody. Vzhledem k různým výkladům, jaké podmínky plošného a prostorového uspořádání „stačí“ pro ochranu krajinného rázu a co je onou dohodou, byl vydán metodický pokyn Ministerstva životního prostředí ve spolupráci s Ministerstvem pro místní rozvoj [MŽP, 2017], k uplatňování zmiňovaného § 12 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., jak v rovině umístování a povolování záměrů podle stavebního zákona, tak v rámci pořizování a vydávání územních, případně regulačních plánů.

Obraz městské krajiny

A co tedy tvoří hodnotu krajiny ve městech? Kromě zmiňovaných funkcí zeleně je zde podstatný aspekt vizuální, estetický, který spoluvytváří charakter sídel. Úroveň městského prostředí je totiž závislá nejen na urbanistických a architektonických kvalitách, ale i na řadě jiných výrazových prvcích, mezi které se řadí i prvky přírodní [viz také Konvička, 2006]. V městském prostředí je tedy krajinou i vizuální působení přírodních složek v krajinné scéně města, panorama města a jeho obraz v přírodním (krajinném) prostředí. V tomto ohledu existuje mnoho přístupů k analýze obrazu města [Hexner, 1996, Lynch, 2004 ad.]. Zkoumá se působení prvků zeleně v městském prostředí, zalesněných horizontů v krajinné scéně, ale i působení struktury zástavby nebo kulturní dominanty v obrazu města, které mohou vytvářet charakteristické, emblematické znaky města a upevnit tak identitu místních obyvatel. V tomto ohledu jsou významnými podklady pro hodnocení kromě dostupných archivních map, místopisů a odborné literatury i historické pohlednice a profesionální fotografie. Z nich je možné určit typické referenční pohledy na město, které často tvoří onen referenční obraz města. Nežádá se stává, že archivní pohlednice obsahují opakující se místa záběrů.

Dalejské údolí jako ukázka území přírodě blízkého charakteru v městském prostředí Prahy, které je zároveň i chráněno jako přírodní park (Prokopské údolí a Dalejské údolí), které je nutné chránit před snížením jeho přírodní či estetické hodnoty

Pohled z vyhlídkového místa v Thomayerových sadech v Libni (Praha) na rozsáhlé rozvojové území v okolí Libeňského mostu, které mění podstatně strukturu města a posouzení vlivu záměrů na krajinný ráz je legitimní

Zdroj: Atelier AP

Porovnání archivních pohlednic města Žamberka, ze kterých jsou patrná tři častá místa charakteristických pohledů

Při plánování rozvoje města je pak na místě myslet na případné narušení přírodního, resp. přírodě blízkého prostředí, kterého ve městech ubývá, ale i na ochranu panoramatických pohledů na město, aby nebyly sníženy hodnoty území, a to nejen ve vztahu k přírodnímu prostředí města, jako jsou např. nezastavěné horizonty, ale i ve vztahu k současnému panoramatu města tvořeného zástavbou. Pro takové analýzy jsou vhodné zákresy do fotografií či 3D modelů města. Takové analýzy se provádějí nejen na úrovni procesu umísťování a povolování záměrů, ale i v úrovni územního plánování.

Ohrožení zeleně ve městech

Absence analýzy krajiny ve městech nebo její nekvalitní zpracování často vede ke snížení hodnot území, které se projevují následně v dalších aspektech kvalit života ve městě. S rostoucím tlakem ekonomického rozvoje, kdy je v posledních letech kladen i velký důraz na intenzivní rozvoj měst, se krajina ve městech dostává často do pozadí zájmu. Krajinné složky města, včetně znaků a hodnot krajinného rázu území, jsou (mohou být) součástí datové báze jevů ÚAP a mohou tak být zohledněny při procesu pořízení územně plánovací dokumentace. V mnoha příp-

padech však informace o krajinném zázemí města chybí a hledají se tak obtížně argumenty pro zachování krajinných hodnot území.

Zeleň však není ohrožena jen vlivem antropogenní činnosti ve smyslu územního rozvoje, ale je ohrožena i kvalita zeleně ve městě jako taková. Ve volné krajině si příroda péči zajišťuje víceméně sama, ale aby správně a pro svůj účel prospívala zeleň ve městech, je nutná trvalá péče. Městské prostředí není pro zeleň přirozeným prostředím, některé druhy v určitých nepřirozených podmínkách nepospívají. Vitalitu zeleně ve městech ohrožuje solení silnic, světelné znečištění, prašnost, provoz, kvalita půdy (utužení, opakující se záplavy apod.) či neodborný a nevhodný zásah do zeleně (neodborný řez, výkopy v oblasti kořenového systému, časté přesazování, odstranění jedinců ve skupině stromů s provazbou kořenového systému apod.) [Hendrych et al., 2018]. V případě zániku nebo redukce zeleně, ať už vlivem rozvoje nebo vlivem špatné vlastní fyzické kondice, je pak velmi obtížné zajistit adekvátní náhradu, která bude ve městě prosperovat.

Aby zeleň ve městech fungovala ve všech funkčních aspektech, je nutné, aby fungovala jako spojitý celek. Smysluplný systém se vytvoří sítí vzájemně propojených částí sídelní

zeleně, která navazuje na zeleň krajinnou a do značné míry spoluvytváří další systémy v území (prostupnost, systém veřejných prostranství, dopravní systém, systém pěších a cyklistických cest, územní systém ekologické stability, občanskou vybavenost apod). Jedná se o opravdu ucelenou síť provázenou dalšími funkcemi, které se se zelení pojí. Tyto systémy je třeba řešit ve vzájemných souvislostech s přesahem do okolního (nezastavěného) prostředí.

Závěr

Krajina byla a bude součástí našeho městského prostředí a je žádoucí o ni náležitě pečovat s ohledem na spektrum pozitivních funkcí, které nám přináší. Kromě fyzických přírodních nebo hygienických vlastností je nutné chránit a rozvíjet návaznost na přírodě blízké složky krajiny a krajinné zázemí měst, které přispívá k rekreační a relaxační funkci. Krajinu ve městech je nutno si vážít, hýčkat a neustále podporovat v povědomí obyvatel. Stále větší důraz se v současné době klade na systém sídelní zeleně jako složky zelené infrastruktury, případně modrozelené infrastruktury, včetně návaznosti na krajinnou zeleň. I v rámci nové stavební legislativy je tak velký předpoklad, že na odborníky územního plánování, ale i na státní správu a samosprávu bude kladen čím dál větší tlak řešit zeleň ve městech – komplexně, systémově a chytře.

Použité zdroje:

- BURGOVÁ, Jana, 2022. Význam zeleně pro člověka. In: *Univerzitní informační systém MENDELU* [online]. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2022 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/zobraz_cast.pl?cast=71330.
- HENDRYCH, Jan, Jiří KUPKA, Daniel STOJAN, Irena KLINGOROVÁ, Šárka KUBÁTOVÁ a Alina ALTUKHOVA, 2018. *Struktury urbanizované zeleně*. Praha: České vysoké učení technické v Praze. ISBN 9788001065174.
- HENRIETTE, John et al., 2017. Příručka zelené infrastruktury – koncepční a teoretické základy, termíny a definice: Česká zkrácená verze. In: *Interreg Central Europe* [online]. Drážďany: European Regional Development Fund (ERDF), 2017 [cit. 2022-09-12]. Dostupné z: <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/MaGICLandscapes-Priručka-Zelene-Infrastruktury.pdf>.
- HEXNER, Michal a Jaroslav NOVÁK, 1996. *Urbanistická kompozice*. 2. vyd. Praha: ČVUT. ISBN 8001014517.
- KONVIČKA, Miloslav, 2006. Městská a příměstská krajina a ochrana krajinného rázu. In: VOREL, Ivan – SKLENIČKA, Petr (eds.). *Ochrana krajinného rázu. Třináct let zkušeností, úspěchů i omylů...* Praha: Naděžda Skleničková, 2006. ISBN 80-903206-7-8.
- KUBÍNOVÁ, Růžena a Vladimíra PUKLOVÁ, 2017. Význam městské zeleně pro veřejné zdraví. In: *Státní zdravotní ústav* [online]. Praha, 10.10.2017 [cit. 2022-09-11]. Dostupné z: <http://www.szu.cz/uploads/documents/szu/akce/materialy/10.10.2017/Kubinova.pdf>.
- KUČEROVÁ, Zdeňka, Zuzana POKORNÁ, Naděžda ROZMANOVÁ a Alena NAVRÁTILOVÁ, 2022. Principy a pravidla územního plánování: Internetová příručka – aktualizováno 31. 5. 2022. *Ústav územního rozvoje* [online]. Brno: ústav územního rozvoje, 2006-2022 [cit. 2022-09-12]. Dostupné z: https://www.uur.cz/default.asp?ID=2571#index_A.
- LYNCH, Kevin, 2004. *Obraz města*. Praha: BOVA POLYGON. ISBN 80-7273-094-0.
- MMR ČR, 2019. *Standard vybraných částí územního plánu: Metodický pokyn, verze 24. 10. 2019* [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 2022-09-12]. ISBN 978-80-7538-236-8. Dostupné z: https://www.mmr.cz/getmedia/b8a05fea-6bd2-40e0-8721-d8fd90877a35/StandardUP_metodika.pdf.aspx?ext=.pdf.
- MŽP, 2017. *Metodický pokyn k uplatňování § 12 odst. 4 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Věstník Ministerstva životního prostředí* [online]. 22. 5.2017, XXVII(9), 1–7 [cit. 2022-08-22]. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vestnik_2017/\\$FILE/SOTPR_Vestnik_zari_171019.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/vestnik_2017/$FILE/SOTPR_Vestnik_zari_171019.pdf).
- NOVÁK, Zdeněk, 2001. Dřeviny na veřejných městských prostranstvích: Použití dřevin v ulicích a na náměstích památkově chráněných měst. In: *Odborné a metodické publikace, svazek 22*. Praha: Státní ústav památkové péče, 2001, s. 29. ISBN 80-86234-21-5. ISSN 1210-5538.
- POLÁČKOVÁ, Vlasta, 2010. Metodické postřehy k tématu „Zeleň v územních plánech.“ *Zeleň ve městě – město v zeleni: Seminář AUÚP, 7.–8. října 2010, Praha-Troja*. Brno: Ústav územního rozvoje, s. 66–69.
- ŠERÁ, Barbora, 2015. Pozitivní vliv zeleně na uživatele městských sídlišť. *Životné prostredie*. Bratislava: Ústav krajinej ekológie SAV, 2015, 49(2), 100–105. ISSN 0044-4863.
- VOREL, Ivan a Jiří KUPKA, 2011. Význam zeleně v krajinném rázu města. In: *Zeleň ve městě – město v zeleni: Seminář AUÚP, 7.–8. října 2010, Praha-Troja* [online]. Praha: Ústav územního rozvoje, s. 41–45 [cit. 2022-09-22]. ISBN 9788087318188. Dostupné z: https://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/casopis/2011/2011-04/31_zelen.pdf.

Ing. arch. Simona Vondráčková, Ph.D.
Katedra urbanismu a územního plánování
Fakulta stavební ČVUT v Praze

JIRÍHO NÁMĚSTÍ. KŘÍŽOVATKA, NEBO PROSTOR PRO SETKÁVÁNÍ?

Jirího náměstí v Poděbradech bylo původně velkým tržištěm a dochované dobové fotografie, dokládající jeho podobu, pocházejí z období druhé poloviny 19. století.

V minulosti prošlo náměstí mnoha úpravami, zásadní pro jeho novodobou podobu pak bylo instalování monumentální jezdecké sochy krále Jiřího od Bohuslava Schnircha v roce 1896. Díky nové výrazné a důstojné dominantě začal být vnímán tento veřejný prostor jako opravdové náměstí, jako místo pro konání nejrůznějších společenských akcí či veřejných shromáždění.

K dalšímu zásahu do hmotové struktury náměstí došlo v období protektorátu, kdy byl na nároží dnešní Pražské a Husovy ulice zbourán hostinec Bílá růže z důvodu rozšíření uličního profilu pro průjezd těžké vojenské techniky.

Prudký rozvoj automobilové dopravy vedl k její postupné dominanci i v prostoru náměstí a dnešní stav připomíná spíše rušnou křižovatku než místo pro bezpečný pohyb obyvatel a návštěvníků tohoto lázeňského města. Realizace dálnice D11 Praha – Hradec Králové (trvala od r. 1978 až do roku 2006) sice odvedla tranzitní dopravu mimo město, ale místní doprava, procházející náměstím ve své původní historické stopě, působí svojí intenzitou stále větší problémy.

Na často kladenou otázku o možném vymístění dopravy z prostoru náměstí existuje bohužel jednoznačná odpověď. V dlouhodobém časovém horizontu s vymístěním dopravy počítat nelze. Vybudování severního obchvatu nebo přemostění řeky Labe v prodloužení Mánesovy ulice s napojením na komunikaci I/38 (územní rezerva v platném územním plánu města) naráží nejen na neprůchodné majetkoprávní poměry, ale zejména na finanční možnosti města.

V roce 2015 proběhla veřejná architektonická soutěž na řešení Jiřího náměstí, žádný z návrhů se však realizace nedočkal.

Svojí polohou v těžišti historického jádra, umocněnou dominantou renesančního zámku, má Jiřího náměstí potenciál stát se přitažlivým a vyhledávaným centrem tohoto lázeňského města. K tomu je třeba nalézt takové řešení, aby nezbytná automobilová doprava v tomto prostoru byla bezkolizní, plynulejší a zároveň ohleduplnější k pěším uživatelům náměstí, aby uvolnila více místa pro jejich bezpečný pohyb, zkrátka aby byly vytvořeny podmínky pro vznik atraktivního místa, odpovídajícího označení náměstí.

Problematiku Jiřího náměstí vnímám od svého nástupu na pozici městského architekta jako jeden z prioritních koncepčních úkolů, kterým je potřeba

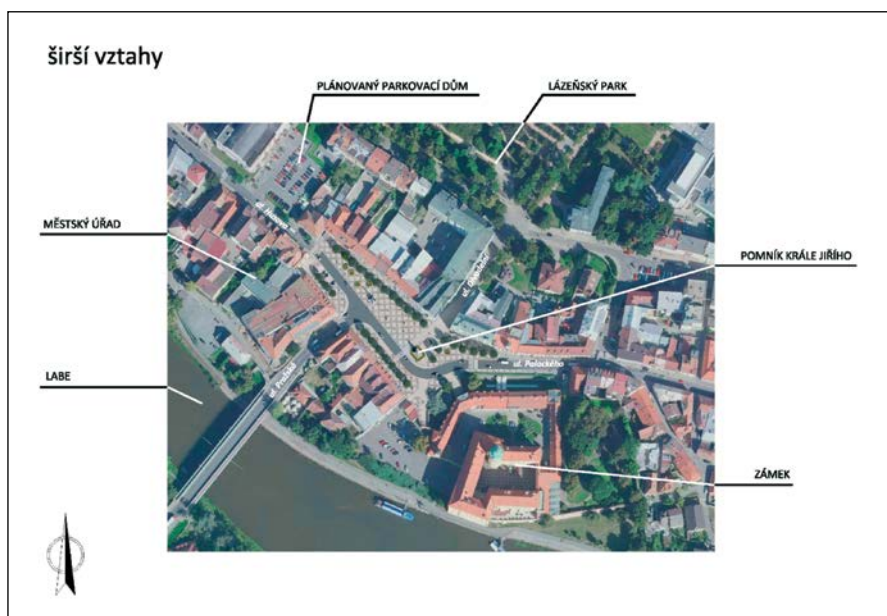
se zabývat v širších souvislostech a zabránit případným nekoncepčním rozhodnutím a úpravám pod tlakem na zlepšení stávající situace.

Návrh vychází ze záměru propojení lázeňské kolonády s náměstím a vytvoření dostatečného prostoru pro pohyb a pobyt pěších návštěvníků bez křížení s automobilovou dopravou. Nápad začlenit do tohoto prostoru také jezdeckou sochu krále Jiřího pak vede k přeložení trasy Palackého ulice jižním směrem za tuto sochu a zároveň k napřimění a zpřehlednění křižovatky Palackého – Pražská – Husova do tvaru „T“.

Nově navrhovaná trasa Palackého ulice, která je zároveň komunikací II/611, se tak dostává do stopy původní vedlejší komunikace z 60. let minulého století, která sloužila k zastavování a parkování linkových autobusů. Prostor náměstí je tak rozdělen na dvě části, z nichž výrazně větší navazuje Divadelní ulicí na lázeňskou kolonádu, jejíž vyústění míří přímo na sochu krále Jiřího, která se tak stává součástí této plochy. Hlavní přechod pro pěší přes Palackého ulici na jižní stranu náměstí je v prodloužení osy Divadelní ulice.

Přesun Mariánského sloupu do pohledové osy Pražské ulice je z hlediska prostorové kompozice logickým urbanistickým zvýrazněním náměstí při příjezdu Pražskou ulicí.

Připomenutím existence městské kašny z roku 1883 od Bohuslava Schnircha v prostoru před pomníkem krále Jiřího je navržený soudobý vodní prvek při vyústění Divadelní ulice do náměstí. Historická kašna je dnes přemístěna na první zámecké nádvoří. Navrhované řešení parteru respektuje stávající stromořadí po obou stranách náměstí, stejně jako současnou polohu veřejného osvětlení. Rastr dlažby, stejně jako návrh a rozmístění mobiliáře je pouze příkladem možného řešení. Dopravní obsluha, včetně zásobování, v prostoru náměstí by měla probíhat v podobném režimu jako u pěších zón.

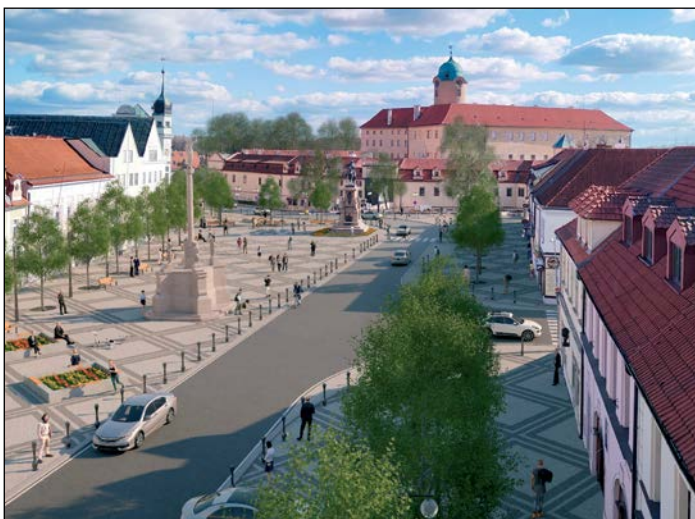
Stávající a navrhovaná trasa komunikace

Situace navrhovaného řešení

Vizualizace 1

Vizualizace 2

Cílem zpracované studie je především znovuotevření veřejné diskuse nad budoucí podobou Jiřího náměstí. Předložený návrh nelze považovat za výsledný, naopak jedná se o začátek cesty k potřebné a žádoucí změně o ukázkou a nabídku možného řešení, které by vytvořilo pro obyvatele i návštěvníky města atraktivní prostor pro setkávání, trávení volného času, návštěvu restaurací, kaváren či konání kulturně-společenských akcí nebo trhů.

K nalezení společenské shody na budoucí podobu náměstí bude nutné, aby celkový přínos výsledného řešení převažoval nad případnými kompromisy a byl veřejností přijat jako výrazný posun k lepšímu.

Ing. arch. Milan Košář
architekt města

DESET LET ZKUŠENOSTÍ KANCELÁŘE VEŘEJNÉHO PROSTORU IPR PRAHA

Kancelář veřejného prostoru vznikla před deseti lety spolu se zásadní transformací tehdejšího pražského koncepčního pracoviště, Útvaru rozvoje města, ještě dříve Útvaru hlavního architekta, na Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy. U myšlenky vytvoření kanceláře a v jejím vedení v prvních pěti letech stála paní architektka Pavla Melková, která se spolu s kolegy, kteří v kanceláři pracovali od jejího počátku, zasloužila mimořádně o zvyšování povědomí o tématech veřejného prostoru.

Práce Kanceláře veřejného prostoru IPR Praha přitáhla pozornost k zásadnímu tématu města, které však nebylo v rámci jeho správy a plánování specificky sledováno. Jedním z hlavních cílů, které Kancelář sleduje, je pohled na veřejný prostor jako celek. Sdělení, které se na první pohled jeví jako samozřejmé a nezajímavé. Zejména v prostředí Prahy je však správa a údržba jednotlivých částí veřejného prostoru v kompetenci různých subjektů (Dopravní podnik, a. s., Technická správa komunikací, a. s., Technologie hl. m. Prahy, a. s., Odbor hospodaření s majetkem Magistrátu hl. m. Prahy, 57 městských částí, Galerie hlavního města Prahy, správci různých sítí a další). Všichni tito správci v dobré víře uplatňují na veřejném prostranství svoje zájmy. Navíc se na veřejném prostranství střetává mnoho dalších přirozených veřejných zájmů, z nichž jen některé mají legislativní oporu. Již od počátku se tak činnost Kanceláře profilovala do dvou základních směrů: na jedné straně na tvorbu obecných metodických a koncepčních materiálů, které iniciují změnu, formulují hodnoty a priority, doporučují přístup. Na druhé straně účast na tvorbě a především revitalizaci konkrétních veřejných prostranství, kde IPR Praha plní úlohu celkového propojujícího a vyvažujícího elementu, koordinace a moderace.

V prvních letech byly vypracovány zásadní koncepční dokumenty: Manuál tvorby veřejných prostranství hlavního města Prahy a Strategie rozvoje veřejných prostranství hlavního města Prahy (2013), následované Koncepcí pražských břehů (2014) a dalšími dílčími dokumenty. S odstupem času je možné říci, že vytvoření Manuálu mělo zásadní význam nejen pro pražské prostředí: je inspirací i pro další města v České republice i v zahraničí, oporou v argumentaci, jasně sděluje cíle a zásady, je známý mezi širším okruhem odborníků i veřejností. Byl tvořen soustředěně, pracovala na něm celá Kancelář. Zásady v Manuálu jsou jasně formulovanou vizí pro směřování města.

Uplatňování zásad koncepčních dokumentů v projektové přípravě a realizaci je však dlouhodobým a zdoluhavým procesem. Ideálně by měly být zásady vyjádřením sdílených hodnot napříč mnoha aktéry v rámci města, minimálně všemi městskými organizacemi. Dosažení takového cíle je možné pouze dlouhodobým kontaktem, sdílením zkušeností, komunikací, která probíhá na základě respektu k různým zkušenostem a názorům. Tento proces byl vznikem Manuálu teprve zahájen. Příprava důležitých in-

vestic trvá typicky několik let, ve chvíli, kdy se přibližují realizaci, mohou být již zastaralé. Přístupy jednotlivých aktérů se v čase proměňují. Některé zásady Manuálu se ukázaly být (zatím) obtížně projednatelné v prostředí, kdy se vyžaduje maximální možná shoda všech dotčených orgánů státní správy a samosprávy. Prostor Prahy je z pohledu množství aktérů mimořádně složitě.

Kancelář veřejného prostoru získala za desetileté období také zkušenosti s uplatňováním formulovaných zásad prostřednictvím práce na koncepčních studiích, ať už vlastními silami nebo ve spolupráci s externími architektonickými studiemi. Vyzkoušeli jsme si tak sami náročný proces projednání návrhu vedoucí k realizaci záměru. Hlavním faktorem nebývá pouze samotný kvalitně zpracovaný návrh, ale schopnost přivést důležité aktéry ke společnému stolu již od začátku, hledat dohodu, koordinovat a přitom hájit smysl a integritu řešení, naplňování základních hodnot, kterými se řídíme a na kterých většinou panuje obecná shoda.

Poučení vlastní prací na studiích a jejich osudem v navazující projektové přípravě, realizaci několika (málo) záměrů a reakcemi na již vzniklé dokumenty, zaměřujeme se v posledním období více na budování důvěry mezi všemi aktéry, koordinovanou spolupráci, předvídatelnost, kulturu jednání. Stále je třeba udržovat iniciativu, svolávat setkání a předkládat návrhy. Zároveň však vnímáme zástupce různých legitimních zájmů v rámci města jako partnery,

Vzorkovnice dlažeb před Institutem plánování a rozvoje hl. m. Prahy

Nový pražský mobiliář osazený v Čelakovského sadech v blízkosti Národního muzea

jimž nasloucháme a zapojujeme je do řešení. Zaměření nově vznikajících dokumentů je více praktické, vznikají na základě potřeb a požadavků dalších součástí města, nejen na základě našich dojmů.

Produktem tohoto vývoje je Katalog doporučených prvků veřejných prostranství hlavního města Prahy (2022), dokument, jehož první verzi naše Kancelář v široké spolupráci s dalšími odborníky právě dokončila. Zatímco Manuál vyjadřuje více obecné zásady, Katalog formuluje přímá doporučení konkrétních prvků nebo detailů, v závislosti na charakteru prostředí konkrétní lokality. Cílem dokumentu je přispívat k vysoké kvalitě vzhledu a funkce veřejných prostranství, racionalizovat péči a údržbu, poskytnout projednaný standard pro běžnou přípravu staveb, být oporou zadavatelům, projektantům i správcům. Jedná se o doporučení, není vyloučeno jiné individuální a odůvodněné řešení, zejména na základě specifického architektonického návrhu. Tématy Katalogu jsou povrchy, vybavení a detaily, doplňky. Katalog je plánován jako živý dokument určený k doplňování, upřesňování dalších témat a prvků, je otevřený pro úpravy na základě zkušeností. IPR Praha připravuje webo-

vou aplikaci, která přiřadí lokalitám v mapě příslušná doporučení. Do zveřejněného dokumentu jsou zařazovány pouze prvky a řešení, nad kterými je shoda ve stálé pracovní skupině zástupců všech relevantních městských aktérů. Takový proces má velkou výhodu v dobré orientaci důležitých složek města v dokumentu, pochopení jeho smyslu, aktivním uplatňování i budování důvěry mezi účastníky.

Prostředí Prahy není homogenní. Katalog formuluje doporučení s ohledem na členění města na lokality podle urbanistického charakteru stanoveného v územně analytických podkladech s přidaným hlediskem stáří struktury zástavby. Vychází ze znalosti prostředí, ve kterém existuje mnoho různých správců a snaží se zvolit vyváženou míru redukce používaných prvků a zároveň ponechání určité volnosti rozhodování. Hlavní město vlastní

např. svoji licenci na design sady městského mobiliáře, jehož návrh vzešel s designerské soutěže. Donedávna však nebyl výrobek snadno dostupný a bylo proto třeba mít možnost připustit osazování i jiných výrobků. Zároveň se domníváme, že pestrost prostředí a užívání vyžaduje větší paletu produktů, než máme zatím specificky pro Prahu k dispozici. Katalog formuluje proto obecnou charakteristiku dalších výrobků, které je možné objednat na trhu nebo nechat vyrobit pro další situace. Tato charakteristika může sloužit i následnému zadání pro vývoj nebo nákup dalších specificky pražských prvků.

Téma povrchů je velmi pozorně sledováno zejména v památkově chráněném prostředí, kde probíhají intenzivní diskuse nad sladováním mnoha různých zájmů: charakteru povrchů specifického pro památkovou rezervaci a její ochranné zóny, pohodlný a bezpečný pohyb pro všechny skupiny obyvatel, nároky údržby i možné nahrazení prvků, jejichž technologie nebo materiál je dnes jen obtížně dostupný. Součástí diskusí nad doporučeními Katalogu byla i výroba vzorků kamenných dlažeb současnými technologiemi a výběr vzorků dlažeb betonových. Některé prvky

Revitalizace Smetanova nábřeží, cyklistický pás s povrchem z žulové dlažby s minimální spárou

Revitalizace okolí Národního muzea v Praze s uplatněním nové dlažby a přípravou na zavedení tramvajové trati do prostoru

zároveň již testujeme v reálných probíhajících projektech. Současně je třeba pracovat i s kvalitními povrchy mimo památkově chráněná území. V této oblasti je snahou zaměřit pozornost na kvalitně zpracované a odolné skládané betonové povrchy, neboť doposud se praxe řídila především kritériem nízké ceny bez ohledu na udržitelnost řešení.

V tématu doplňků a detailů se věnujeme zejména uspořádání nároží, plánujeme se zaměřit na detaily spojené s výsadbou stromů a hospodaření se srážkovými vodami. Vedlejším produktem Katalogu jsou brožury zabývající se pravidly umísťování jednotlivých specifických prvků na veřejná prostranství, jako jsou pítka, balíkomaty, dobíjecí prvky pro elektromobily. Otevíráme také otázku podoby a dostupnosti veřejných WC.

Nejcennější součástí práce na Katalogu je z našeho pohledu věcná otevřená diskuse v rámci pracovní skupiny zástupců různých městských organizací a také různých veřejných zájmů. Pravidelná a důkladná diskuse v bezpečném prostředí bez silového prosazování jednostranných pohledů pomáhá budovat důvěru a pochopení a tvořit skutečně praktické a použitelné výstupy.

Podobně se snažíme budovat důvěru s institucionálními aktéry i širokou veřejností při práci na místně specifických projektech. Standardem u projektů je zjišťování potřeb a názorů veřejnosti v přípravné fázi a participace návrhu v hrubopisu. S institucemi však často probíhá i několik kol jednání, na kterých se snažíme pokud možno sladit mnoho různých i protichůdných požadavků do smysluplného celku. Komplikované pražské prostředí způsobuje, že vedení projektů se v jejich průběhu předává mezi různými institucemi. Po zkušenostech je naší snahou zapojovat budoucí městské investory pokud možno již od počátku. Stáváme se postupně více mediátory a koordinátory dění, kteří se snaží akci posouvat kupředu. Věříme, že tímto způsobem je možné postupně dosahovat trvalých a dobře přijímaných řešení.

Grafický doprovod: Archiv IPR Praha

Ing. arch. Kristina Ullmannová, Ph.D.
vedoucí Kanceláře veřejného prostoru IPR Praha

MANUÁL TVORBY VEREJNÝCH PRIESTRANSTIEV MESTA PREŠOVA

Nízka kvalita verejných priestranstiev je problém, ktorý trápi mnoho slovenských miest, medzi nimi aj mesto Prešov. Najjednoduchšie je chápať verejný priestor ako akýkoľvek priestor, ktorý nie je súčasťou súkromnej sféry. Tvorí obvykle dopravnú, ideovú, funkčnú, organizačnú, prevádzkovú a priestorovú kostru mestskej štruktúry. V snahe o zlepšenie tohto stavu vznikajú v posledných rokoch mnohé iniciatívy a koncepcie. Za zmienku stojí „Manuál tvorby verejných priestranstiev hlavného mesta Prahy“, ale aj obdobný materiál z Hlohovca. Mesto Prešov sa tak stalo prvým mestom na Slovensku, ktoré zadalo spracovanie takéhoto komplexného dokumentu na celomestskej úrovni.

Manuál tvorby verejných priestranstiev mesta Prešova tak predstavuje základný nástroj na uplatňovanie a zlepšovanie kvality verejných priestranstiev. Jedná sa o koncepčný materiál, ktorým sú stanovené základné kritéria, princípy, pravidlá a odporúčania uplatňované pri tvorbe verejných priestranstiev. Manuál sa tak venuje všetkým zložkám a súčasťiam verejných priestranstiev – od dopravnej a technickej infraštruktúry, cez zeleň až po mobiliár.

Dôležitou úlohou manuálu je tak okrem definovania základných kritérií, princípov, pravidiel a odporúčaní aj jeho osvetová funkcia, ktorej súčasťou bol projekt Pocitové mapy a participatívne stretnutia s verejnosťou, ale aj jednotlivými zložkami samosprávy. V súčasnosti sa stal Manuál strategickým dokumentom mesta Prešova a do budúcnosti bude podkladom pre tvorbu záväzných regulatívov mesta.

Zhodnotenie súčasného stavu verejných priestranstiev

Kľúčovým východiskom pri tvorbe odporúčaní a schematických riešení bola analýza – zhodnotenie súčasného stavu verejných priestranstiev v meste. Najjednoduchšie môžeme chápať verejný priestor ako akýkoľvek priestor, ktorý nie je súčasťou súkromnej sféry. Tvorí obvykle ideovú, dopravnú, funkčnú, organizačnú, prevádzkovú a priestorovú kostru mestskej štruktúry. Je otvorený a prístupný verejnosti bez ohľadu na vekové, rasové, sociálne a kultúrne rozdiely. Verejné priestory by mali vytvárať vzájomne prepojený a plynule na seba nadväzujúci systém – spojitú sieť pre bezpečný a pohodlný pohyb a pobyt obyvateľov s jasnou priestorovou hierarchiou.

Návrhovej časti manuálu tak predchádzalo intenzívne mapovanie a zber dát v dvoch úrovniach. Kým terénny prieskum poodhalil stav verejných priestranstiev mesta a ich jednotlivých častí a prvkov, intenzívna participácia smerom do vnútra (samospráva a jej zložky, predovšetkým Odbor hlavného architekta mesta Prešova) i smerom von (odborná i široká verejnosť) pomohla získať podnety zainteresovaných skupín. Cieľom mapovania bola snaha o pochopenie nielen kvality, ale i vzájomnej korelácie verejných priestranstiev a to, ako sú vnímané nielen z pohľadu predstaviteľov mesta a ich jednotlivých odborov, ale i samotnej verejnosti, ktorá je v konečnom dôsledku ich cieľovým užívateľom.

Terénne mapovanie

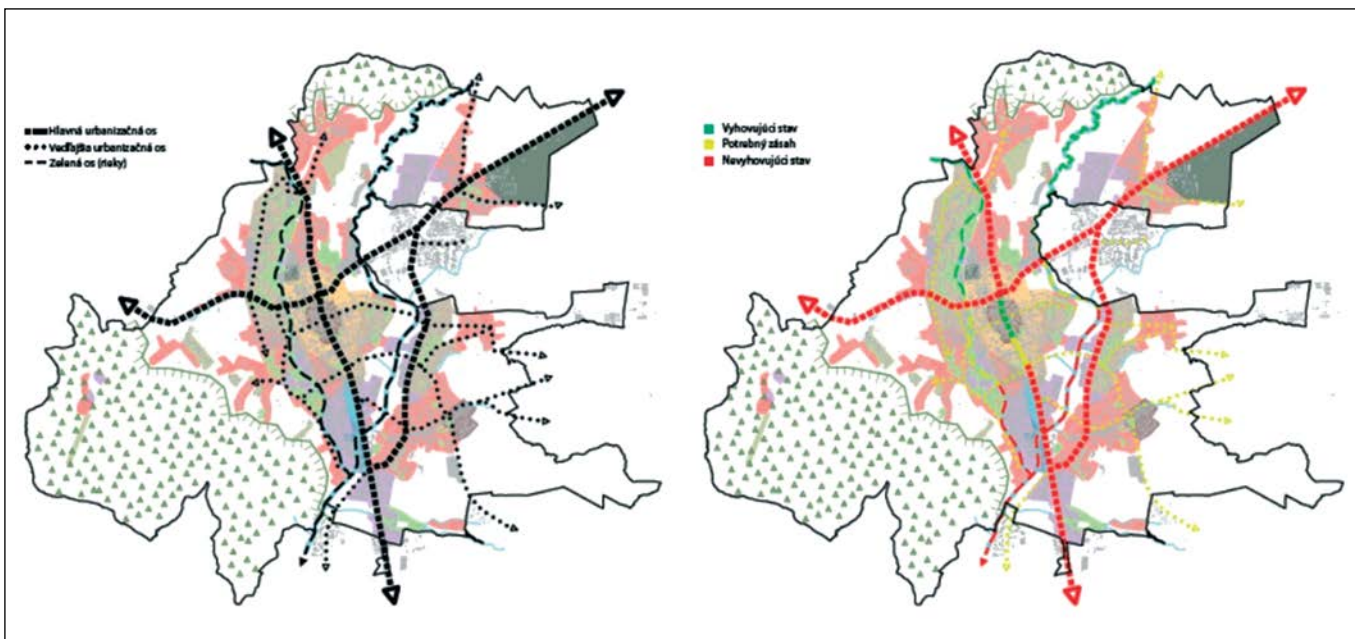
Terénne mapovanie zohralo dôležitú úlohu pri pochopení mesta a stavu jeho verejných priestranstiev, ich technickej a priestorovej kvality. V rámci mapovania sme sa sústredili predovšetkým na hlavné a vedľajšie urbanizačné osi mesta, hlavné pobytové a uzlové priestory a taktiež na priestranstvá sídlisk a vnútroblokov. Zámerom bolo zachytiť stav jednotlivých priestranstiev od celku až po jednotlivé detaily (časti a prvky). Samotné mapovanie prebiehalo v troch cykloch – v zime 2017, na jar 2018 a v lete 2018 s cieľom zachytiť stav, ale i využívanie jednotlivých priestranstiev v čo najširšom časovom úseku a v jednotlivých ročných obdobiach. Takto rozsiahle nazhromaždené dáta vo forme fotografických záberov, poznámok a mapových podkladov boli do značnej miery schematizované a zjednodušené pre potreby a rozsah manuálu. Táto fáza bola zhrnutá do podrobného pasportu, ktorý jednotlivé priestory kvalifikoval.

Mapovanie hlavných a vedľajších urbanizačných osí v praxi znamenalo nutnosť zmapovať predovšetkým ťažiskové ulice a ich profily, ale i hlavné hydrické biokoridory – rieku Torysy a Sekčov a stav ich nábreží. Prieskum odhalil dobrú prepojenosť prešovských ulíc a ich potenciál na ďalší rozvoj, avšak odhalil tiež ich zanedbaný stav a zároveň nedostatky pri niektorých nových riešeniach. Problematická sa javí prehustená doprava či neregulované parkovanie, ako i chýbajúca súvislá cyklistická infraštruktúra. Zároveň však poskytol prehľad o príkladoch dobrej praxe predovšetkým ukľudnených ulíc a zdieľaných priestranstiev z centra mesta. Mapovanie nábreží poukázalo na nevyužitý potenciál dvoch riek. Pozitívne hodnotená je „zelená diaľnica“ (cyklistický a peší koridor) pozdĺž rieky Torysa, ktorý má potenciál rozvoja, a to aj popri rieke Sekčov.

Mapovanie hlavných pobytových uzlových priestorov bolo namierené na zachytenie stavu predovšetkým námestí či verejnej zelene, ale i iných kľúčových zmiešaných pobytových priestranstiev. To poukázalo na dostatočnosť týchto priestorov, čo sa ich počtu i rozmiestnenia týka. Problematický bol ich zanedbaný stav. Mapovanie tiež odhalilo priestory, ktoré môžu pri ďalšej obnove mestu slúžiť ako príklady dobrej praxe. Mapovanie vnútroblokov zachytilo ich rôznorodú štruktúru ako aj evidentné rozdiely v ich

Metodova ulica – dobrý príklad riešenia zdieľaného priestranstva s vylúčením statickej dopravy

Hlavné a vedľajšie mapované urbanizačné, dopravné a funkčno-prevádzkové osi Zdroj: Manuál tvorby verejných priestranstiev mesta Prešov
Vyhodnotenie stavu hlavných a vedľajších urbanizačných, dopravných a funkčno-prevádzkových osí

kvalite. Tie pramene predovšetkým z rozdielov vo funkčnom využití a v kvalite vzrastlej zelene. Všeobecným problémom tak ostáva zanedbaná kvalita priestranstiev, ako i problém s parkovaním. Problémom v meste je tranzitná doprava, ktorá znehodnocuje priestranstvá v jej okolí, problematické a neregulované parkovanie, ale i výstavba „big boxov“ či ďalších prevádzok, ktoré podporujú živelný nárast automobilizácie a dehumanizujú priestor.

Participácia

Cieľom zapojenia samosprávy, jej jednotlivých odborov, pracovných skupín, ale i širokej verejnosti do procesu tvorby dokumentu bolo získať podnety a odporúčania pre jeho skvalitnenie. Rôzne formy participatívnych procesov, ktoré boli počas tvorby dokumentu použité, vychádzali zo snahy obohatiť dokument o vstupy rozličných skupín. Tieto procesy prebiehali počas všetkých fáz jeho tvorby – od mapovania až po jeho pripomienkovanie.

Samospráva a odborné pracovné skupiny

V rámci procesu tvorby boli pravidelne organizované konzultačné stretnutia so samosprávou, a to predovšetkým s Odborom hlavného architekta mesta Prešova. Taktiež sa konali informačné stretnutia s volenými zástupcami (poslancami) mesta. Týchto stretnutí sa počas roka uskutočnilo osem. Snaha o zlepšenie procesu bola pretavená do vytvorenia pracovných skupín zameraných na témy ako doprava, cyklistika, zeleň, environmentálne a ekologické prístupy, verejné osvetlenie či mobiliár. Pracovné skupiny boli tvorené ľuďmi z občianskych združení, zamestnancami samosprávy, zástupcami mestských podnikov či poslancami. Týchto stretnutí sa počas roka uskutočnilo dvanásť.

Participatívne stretnutia s verejnosťou

Pre potreby procesu mapovania a zhodnotenia súčasného stavu bola zapojená aj široká verejnosť a to na dvoch úrovniach – off-line a on-line. V rámci participácie s verejnosťou sa tak uskutočnili dve veľké stretnutia.

V rámci prvého bol predstavený Manuál a uskutočnené mapovanie na satelitnej mape mesta Prešova. Toto podujatie taktiež odštartovalo mapovanie pomocou platformy Pocity mapy a zároveň pomohlo iniciovať dialóg medzi zástupcami rôznych záujmových skupín (poslanci, zamestnanci odborov, aktivisti, široká verejnosť).

Druhé stretnutie bolo zamerané na prezentáciu Manuálu pred jeho dokončením a na vyvolanie diskusie a získanie pripomienok. Pre vyvolanie konštruktívnej debaty bol Manuál vo fáze pred dokončením zverejnený týždeň pred stretnutím. Tým bolo umožnené jednotlivým zúčastneným preštudovať si dokument a vzniesť pripomienky či návrhy.

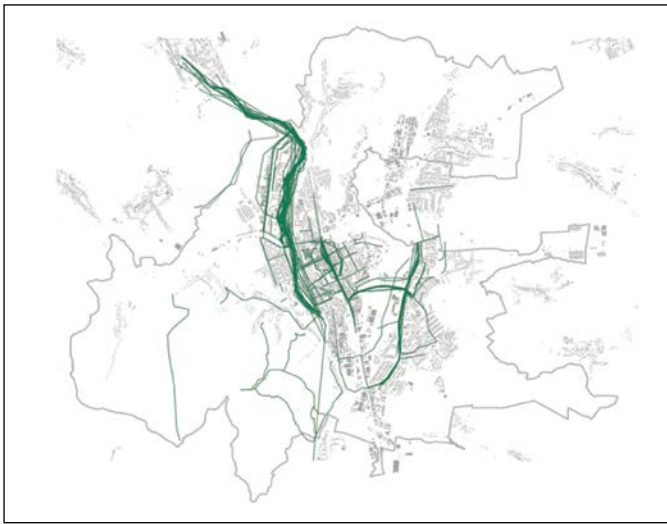
Pocitové mapy

Pocitová mapa je internetová platforma a nástroj aktívneho zapojenia obyvateľov mesta do zberu informácií a názorov o meste a predovšetkým o jeho verejných priestran-

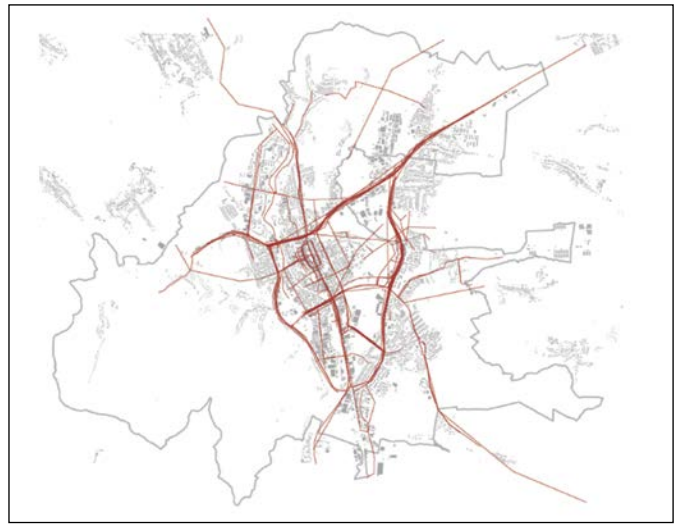

Foto: Oto Nováček – Atrium architekti

Fotografia z participatívneho stretnutia z Prešova k Manuálu tvorby verejných priestranstiev, súčasťou ktorého bolo aj off-line mapovanie

Pocitové mapy – Pozitívne vnímané pešie a cyklistické trasy podľa výsledkov participatívneho mapovania

Pocitové mapy – Negatívne vnímané pešie a cyklistické trasy podľa výsledkov participatívneho mapovania

Zdroj: Manuál tvorby verejných priestranstiev mesta Prešov

stvách. Jej fungovanie je jednoduché a pomerne intuitívne. Účastníci mapovania postupne označujú body alebo línie na mape mesta a majú tiež možnosť vložiť aj komentár, ktorý pomáha vyhodnotiť zámer daného výberu.

Pre potreby určenia kvality verejných priestranstiev a následné porovnanie s odborným mapovaním boli verejnosti v Prešove položené štyri okruhy otázok – Kvalita verejných priestranstiev, Kvalita zelene, Peší a cyklistický pohyb a Bezpečnosť. Každý okruh obsahoval negatívnu a pozitívnu formu otázky.

Výstupy z Pocitovej mapy zásade poukázali na podobné problémy a potenciály, ktoré odhalilo odborné mapovanie. Okrem iného jasne potvrdili „zelenú diaľnicu“ popri rieke Torysa ako najobľúbenejší koridor pre cyklistickú a pešiu dopravu či jasne definovali problémové priestory znehodnotené tranzitnou dopravou či parkovaním a bariéry v cyklistickom a pešom pohybe.

Súčinnosť s mestskými dokumentmi (existujúcimi i vznikajúcimi)

V rámci tvorby Manuálu spracovatelia zakomponovali a zároveň nadviazali na už existujúce strategické dokumenty mesta Prešova, napr. Program rozvoja mesta Prešova 2015–2020, územný plán, Generel cyklo dopravy či Dokument starostlivosti o dreviny v meste Prešove. Kľúčovým faktorom pre nás bola komunikácia a spolupráca s paralelne vznikajúcim Generelom dopravy a Adaptáciou na klimatické zmeny, ktoré úzko súviseli so skvalitňovaním verejných priestranstiev v meste.

Zónovanie mesta podľa prevládajúcej urbanistickej štruktúry

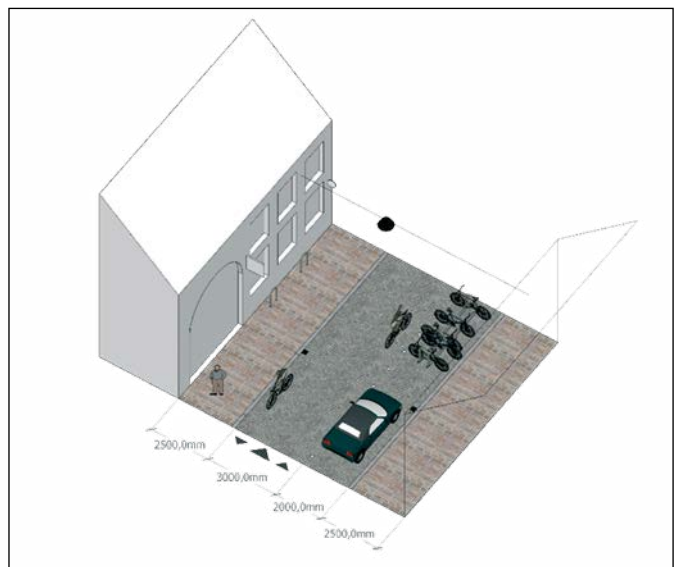
Súčasťou návrhu bolo rozdelenie mesta podľa jeho prevládajúcej urbanistickej štruktúry. Mesto tak bolo rozdelené na Historické mesto, Centrálné mesto, Moderné mesto, Rodinné mesto, Zelené mesto a Areály a komplexy. Toto delenie nerešpektuje správne rozdelenie mesta, ale je založené na hmotovo-priestorovej diverzite mesta ako celku. Delenie v rámci manuálu slúži nie len pre vizuálne odliš-

nie rôznych štruktúr, ktoré vznikli počas rôznych období rozvoja mesta, ale je základom pre samotné schémy návrhovaného riešenia a aj pre príklady riešení jednotlivých častí a prvkov.

Návrhová časť

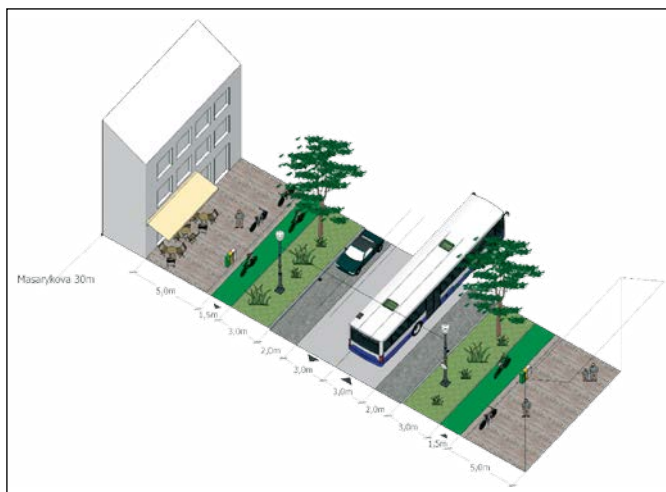
Návrhová časť Manuálu bola založená na niekoľkých rovinách. Prvú rovinu definovali návrhy vybraných priestranstiev formou jednoduchých a prehľadných axonometrií. Tieto majú za cieľ načrtnúť možnosť rozvoja predovšetkým lineárnych priestranstiev (ulíc a nábreží) a genericky vytvorených priestranstiev (priestranstiev sídlisk a vnútroblokov).

Ulicu, ako typ tvoriaci chrbticu verejného priestranstva sme ďalej v Manuále diferencovali na Mestskú triedu, Mestskú ulicu, Obytnú ulicu a Zmiešaný priestor. Rieka a jej nábrežia, ako priestranstvo tvoriace ekologickú kostru mesta bolo rozdelené na Mestské nábrežie a Prírodné nábrežie.

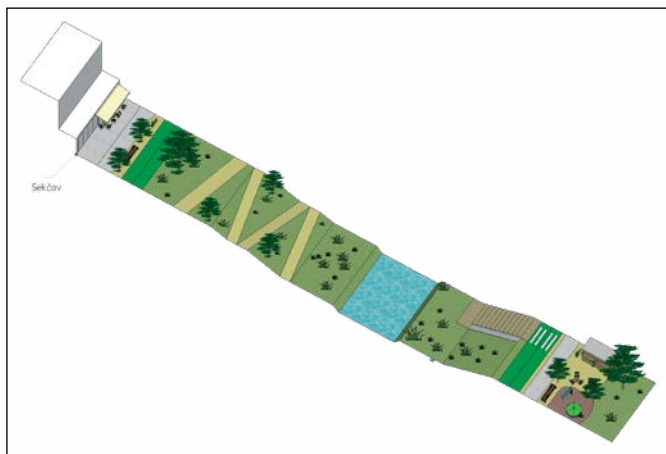

Schematický návrh pre mestskú ulicu v Historickom meste o šírke 10 m s prihliadnutím na návrh profilu ulice v jednej úrovni, reguláciu parkovania a podporu cyklo dopravy v ukludnených uličkách historického centra mesta

Zdroj: Vondráčková, 2022

Schematický návrh pre mestskú triedu v centrálnom meste o šírke 30 m s prihliadnutím na podporu cykloopravy návrhom bezpečných cyklotrás, reguláciou a jasným vymedzením parkovania, či podporou aktívneho parteru zariadením možností umiestňovania sezónnych terás

Schematický návrh revitalizácie nábrežia rieky Sekčov, ktorý stavia na vytvorení „zelenej diaľnice“ pozdĺž vodného toku či s tvorbou aktívneho parteru orientovaného do relaxačnej zóny

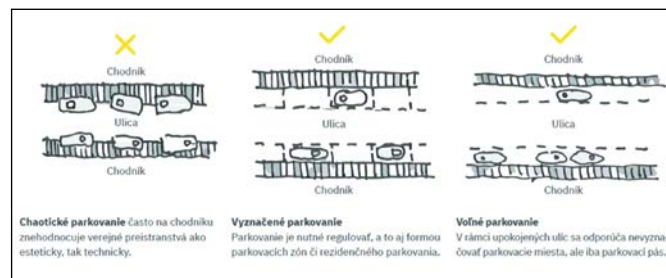

Schematický návrh možného riešenia priestranstva sídliska, ktorý definuje jasne parkovacie plochy a zároveň definuje ich možnú výmeru na max. 1/3 plochy vnútrobloku / riešeného priestranstva. Návrh tiež reaguje na potrebu aplikácie vzrastlej zelene, či priestorov pre susedský život v priestranstvách prešovských sídlisk

Priestory sídlisk boli rozdelené na monofunkčné a polyfunkčné vnútrobloky a priestranstvá sídlisk.

Návrhová časť sa vyhla ucelenejším riešeniam z dôvodu ich silnej jedinečnej identity a potreby individuálneho autorského prístupu k ich tvorbe.

Ďalšiu rovinu Manuálu predstavovali jednoduché schémy s rozmermi a základnými možnosťami riešenia.

Odporúčanie pre reguláciu parkovania – ukážka schém, ktoré definujú možnosti pre budúcu reguláciu, či odporúčania pre investora ako riešiť jednotlivé časti a prvky verejných priestranstiev

Tretia rovina je tvorená súborom príkladov dobrej praxe. Fotografie dopĺňajú schematické axonometrie a ilustračné schémy, a tak vizuálne spístupňujú Manuál budúcim užívateľom.

Aplikácia manuálu do tvorby mesta a jeho limity

Manuál bol navrhnutý ako nástroj na sledovanie jednotnej kvality tvorby a údržby verejných priestranstiev. Pri súkromných subjektoch sa miera záväznosti odvíja od vzťahu investičného zámeru k samospráve. Pre verejnosť bol dokument vytvorený predovšetkým ako informatívny a vzdelávací materiál.

Dobrou správou však je, že Manuál sa po jednomyseľnom hlasovaní mestského zastupiteľstva stal strategickým dokumentom mesta Prešova. Jeho cesta k aktívnej aplikácii však týmto nekončí. Odbor hlavného architekta už plánuje extrahovať jednotlivé kapitoly a vytvoriť z nich samostatné záväzné časti (napr. kapitolu „Prvky vegetácie“). Taktiež je pre rok 2029 pripravované vypracovanie zmien a doplnkov Územného plánu, do ktorého by sa mali formou Všeobecne záväzných nariadení premietnuť kľúčové časti Manuálu.

Ing. arch. Dušan Burák PhD.
Ing. arch. Oto Nováček PhD.
Architektonické štúdio Atrium v Košiciach

MANUÁLY ODBORU PAMÁTKOVÉ PÉČE MAGISTRÁTU HL. M. PRAHY K RESTAURAČNÍM ZAHRÁDKÁM A REKLAMNÍM ZAŘÍZENÍM V PAMÁTKOVĚ CHRÁNĚNÉM ÚZEMÍ

Historické jádro hl. m. Prahy tvoří tzv. pražskou památkovou rezervaci a od roku 1993 je také jako celek památkou UNESCO. Několik územních celků v okolí pražské památkové rezervace bylo v první polovině 90. let 20. století vyhláškou hlavního m. Prahy prohlášeno za památkové zóny. V obou typech území, v pražské památkové rezervaci i v památkových zónách, je jedním z předmětů ochrany památkové péče i veřejný městský interiér, jednoduše řečeno „veřejný prostor“.

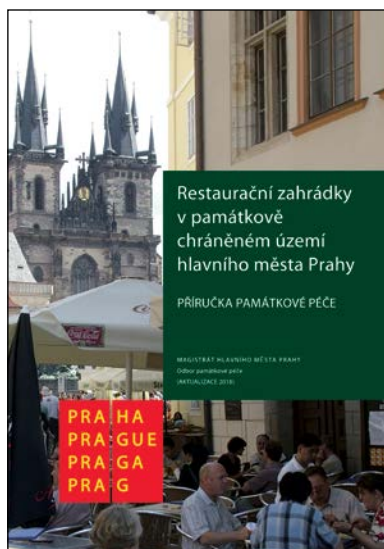
Vzhled veřejného prostoru významně ovlivňují jednak sezónní zábory komunikací, nejčastěji restaurační zahrádky, ale také reklamní zařízení všeho druhu na fasádách budov i ve veřejném prostoru. Zřízení nové restaurační zahrádky nebo umístění jakéhokoliv reklamního zařízení na nemovitosti v památkově chráněném území je proto podmíněno souhlasným závazným stanoviskem odboru památkové péče Magistrátu hl. m. Prahy. Skutečnost, že zvláště přebujelá reklama v historickém centru Prahy, tzv. reklamní smog, je předmětem zájmu občanských iniciativ a je jí příležitostně věnována i pozornost médií, dokládá, že se o toto téma zajímá i širší veřejnost, nikoliv jen pracovníci orgánů památkové péče.

V zájmu kultivace veřejného prostoru v památkově chráněném území, pro zvýšení povědomí širší veřejnosti a také pro větší transparentnost celého procesu posuzování návrhů, jak nových zahrádek, tak i nových reklamních zařízení, byly Odborem památkové péče v minulosti vypracovány jednoduché návody v podobě stručných informačních manuálů s ilustračními obrázky a fotografiemi pozitivních příkladů. První z manuálů se týkal restauračních zahrádek v památkově chráněném území hl. m. Prahy a byl vydán již v roce 2013. Následně byl vypracován i manuál s názvem „Firemní označení, reklamní a informační zařízení v památkově chráněném území hlavního města Prahy“.

Manuály jsou všem zájemcům k dispozici jednak v tištěné podobě, ale také v elektronické verzi ke stažení na internetových stránkách odboru památkové péče (pamatky.praha.eu).

Oba manuály byly v rozpracovanosti připomínkovány příslušnými odbory Magistrátu hl. m. Prahy (odbor živnostenský a občanskosprávní, odbor stavebního řádu), Institutem plánování a rozvoje hl. m. Prahy, územním pracovištěm Národního památkového ústavu v Praze a vyjádřila se k nim i část podnikatelské veřejnosti působící v centru Prahy, organizovaná ve Sdružení Nového Města pražského. Manuál na reklamy byl pro seznámení poslán i profesním organizacím, jako je např. Asociace pro venkovní reklamu.

V případě manuálu k restauračním zahrádkám vycházejí všechny stanovené podmínky pro provedení zahrádky ze základního požadavku, aby provedení zahrádky respektova-

lo tradiční sezónní charakter tohoto typu záboru komunikace, tedy aby byla zahrádka ideálně složená pouze ze stolků, židlí a slunečníků přímo na dlažbě. Případné ohrazení zahrádky musí být provedeno jako jednoduchá mobilní samonosná konstrukce ze subtilních profilů (pokud není součástí konstrukce podesty). Pokud má být zahrádka ohrazena zelení, nesmí jít o souvislou řadu velkoobjemových nádob, která by tvořila výraznou bariéru ve veřejném prostoru.

Zahrádky s vysokou podestou, s pevnou střechou a plným, kompaktním ohrazením, vybavené i veškerým provozním zázemím (výčepní a chladicí zařízení, bar, pokladny atd.) už nelze označit za sezónní zahrádky, ale spíše za nové samostatné stavby ve veřejném prostoru.

Takto provedené zahrádky už však z pražské památkové rezervace prakticky vymizely. Podesty u restauračních zahrádek jsou možné pouze výjimečně, pokud je zahrádka v místě s výraznějším sklonem komunikace (přes 5 %) nebo pokud je plocha zahrádky nebo její části ve vozovce, přiléhá k obrubníku chodníku a je tak třeba vyrovnat rozdílnou výškovou úroveň. Ideální provedení zahrádky je však přímo na dlažbě, se subtilním kavárenským mobiliářem z klasických materiálů (dřevo, kov či ratan) a se zastíněním slunečnými v tlumených barvách bez reklam, nebo jen s menším, nevýrazným logem na volánu slunečníku.

U reklamních a informačních zařízení na nemovitostech v památkově chráněném území je hlavní snahou omezit jejich počet a velikost tak, aby byly pouze nerušivým doplňkem fasád, respektive přilehlého veřejného prostoru. Kvůli tomu je také důsledně rozlišováno, zda je navrhované reklamní zařízení nutnou firemní upoutávkou provozovny v místě, nebo zda jde o reklamu bez vztahu k provozovně. Typicky to jsou třeba reklamy pivovarů nebo jiných výrobců nápojů, které rozhodně nelze považovat za nutné firemní označení, ale za nadbytečnou reklamu, jenž přispívá k reklamnímu smogu ve městě. Reklamy, které neslouží pro nutnou prezentaci provozovny, jsou v památkově chráněném území nepřijatelné.

Ukázky kladných příkladů reklamních štítů ve veřejném prostoru (Praha)

Výjimkou jsou reklamy, které mají svou historickou tradici a svým provedením či umístěním nepoškodí vzhled stavby a veřejného prostoru – konkrétně jde o písmomalířské reklamy na slepých štítových zdech, které na některých místech Prahy přetrvávají ve fragmentech ještě z meziválečného období, a dále plakátovací plochy a sloupy pro výlep plakátů s kulturní a veřejně společenskou inzercí.

Oba manuály pochopitelně nemohou být jednoduchým, univerzálně platným návodem, postihujícím všechny případy, s nimiž se lze v praxi setkat. Zejména v případě firemních označení provozoven je u každého návrhu nutné individuálně posoudit památkovou hodnotu konkrétní nemovitosti. Je nepochybně rozdíl mezi řadovým činžovním domem z meziválečného období versus barokním palácem, zapsaným na seznam nemovitých kulturních památek. Stejně tak je při posouzení zohledňován i charakter lokality, ve které se nemovitost nachází; v praxi tedy rozdíl mezi uličkou na Malé Straně a frekventovaným obchodním bulvárem plným světla, jako jsou např. Příkopy nebo Václavské náměstí. Kritériem pro posouzení návrhu reklamy je i typ a velikost provozovny – zohledňuje se rozdíl mezi malou prodejnou v komerčním parteru domu a například hotelem či obchodním domem využívajícím celý objekt nebo jeho většinu.

Manuál k reklamním zařízením je tak především souhrnem obecných principů a zásad týkajících se velikosti, materiálu, počtu a optimálního umístění reklamních zařízení. Dává však možnost přihlídnout při posouzení k individuálním odlišnostem u konkrétních posuzovaných návrhů.

Vznik obou manuálů odboru památkové péče přispívá k větší informovanosti veřejnosti o tom, co všechno památková péče řeší, jaké má požadavky a pomáhá i standardizovat proces posouzení návrhů nových zahrádek a reklam. Zjednodušuje také běžnou práci referentů odboru, kteří nemusí každého klienta úřadu, dotazujícího se na možnost osazení reklamy či zřízení zahrádky, zdlouhavě informovat o tom, co všechno je potřeba k podání žádosti, jak má vypadat zahrádka, jak velká může být reklama, zkrátka co lze akceptovat a co už ne. V první fázi tak lze odkázat na příslušný manuál a poté už s informovaným klientem při konzultaci nebo v procesu správního řízení korigovat konkrétní návrh. Oba manuály jsou tak přínosem jak pro klienty odboru památkové péče, tak i pro referenty.

Závěrem lze dodat, že vydáním zmíněných manuálů k zahrádkám a reklamám naše snaha standardizovat pravidla rozhodování a informovat o nich veřejnost prostřednictvím tematicky zaměřených manuálů neskončila. Následoval vznik dalších jednoduchých informačních příruček pro veřejnost i k jiným, nejčastěji řešeným problémům památkové péče. Odbor památkové péče tak vydal například manuál „Prosvětlovací prvky střech a vikýře“, dále manuály ke střešní krytině, klempířským prvkům, historickým krovům a zásahům do nich, nebo manuál k archeologii na území hl. m. Prahy.

Mgr. Petr Šusta
Oddělení státní správy památkové péče
Magistrát hl. m. Prahy

AKTUÁLNÍ INFORMACE Z MINISTERSTVA PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR

V současné době probíhá poměrně velké množství podstatných aktivit, které se mohou zásadním způsobem dotknout procesů územního plánování. Je tedy vhodné si nejzásadnější aktivity alespoň ve stručnosti představit.

Zákon č. 195/2022 Sb.

První podstatnější okolností, na kterou je vhodné upozornit, je zákon č. 195/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon. Tento zákon, který nabyt účinnosti 1. července letošního roku, odkládá účinnost nového stavebního zákona o jeden rok. Jedná se o krátkou novelu, u které byl předpoklad rychlého projednání, který se z různých důvodů nakonec ukázal jako lichý. Principem novely je, že účinnost nového stavebního zákona bude sice ponechána k 1. červenci 2023, avšak aplikován bude pouze na vyhrazené stavby, které jsou obsaženy v příloze číslo 3 nového stavebního zákona. V ostatních věcech se bude postupovat podle dosavadních právních předpisů.

Návrh byl projednán jak v Poslanecké sněmovně, tak také v Senátu. V Senátu byl návrh projednán ve třech výborech a jedné stálé komisi. Na projednání na plénu Senátu byl návrh zařazen 15. června 2022, avšak plénum k návrhu nepřijalo žádné usnesení. Marným uplynutím lhůty dne 22. 6. 2022 byl návrh přesunut do další fáze legislativního procesu. Ta byla ukončena dne 30. června 2022, kdy byl v části 90 Sbírky zákonů zveřejněn zákon č. 195/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 283/2021 Sb., stavební zákon.

Zákon č. 197/2022 Sb.

Dalším významným zákonem, který má na procesy územního plánování dopad, je zákon č. 197/2022 Sb., o zvláštních postupech v oblasti územního plánování a stavebního řádu v souvislosti s ozbrojeným konfliktem na území Ukrajiny vyvolaným invazí vojsk Ruské federace. Z pohledu územního plánování se jedná zejména o skutečnost, že tento zákon vymezuje pojem nezbytná stavba, určuje, kdo může být stavebníkem nezbytné stavby a pro její realizaci umožňuje, aby byla udělena výjimka z územně plánovací dokumentace (územního plánu nebo regulačního plánu). Tuto výjimku uděluje rada obce (v obcích, kde se rada obce nevolí, zastupitelstvo obce) v samostatné působnosti, přičemž zastupitelstvo obce si může tuto kompetenci vyhradit do své působnosti.

Věcná novela nového stavebního zákona

Aktuálně je v procesu legislativní přípravy také tzv. věcná novela nového stavebního zákona. Jedná se o poměrně rozsáhlou úpravu, jejímž hlavním cílem je zejména zrušit předpokládanou státní stavební správu, tedy Nejvyššího stavebního úřadu a krajských stavebních úřadů. Naopak

se předpokládá, že vznikne Speciální a odvolací stavební úřad, který by se měl věnovat zejména vyhrazeným stavbám podle výše zmíněné přílohy č. 3 stavebního zákona. Tato institucionální změna se územního plánování dotýká pouze okrajově. Nově měl být Nejvyšší stavební úřad ústředním orgánem státní správy i ve věcech územního plánování, avšak na úrovni krajů a obcí nový stavební zákon zachovával v zásadě současný stav. V době přípravy tohoto příspěvku byl návrh této novely po druhém projednání v Legislativní radě vlády a očekávalo se vydání jejího stanoviska k návrhu.

Základní změny na úseku územního plánování lze shrnout do těchto bodů:

- ústředním orgánem ve věcech územního plánování zůstává MMR,
- obnovení politiky územního rozvoje jako nástroje územního plánování,
- zjednodušení územního rozvojového plánu,
- vypuštění nesystémových lhůt v procesu pořizování,
- územní opatření budou kombinovaným výkonem veřejné správy,
- úprava přechodných ustanovení,
- jasná specifikace dotčených orgánů u pořizování územních opatření.

Jednotlivé změny byly podrobněji pospány v předešlých příspěvcích. Vhodné je proto zmínit zejména úpravy, které vyplynuly z procesu projednání nebo z požadavků vnesených při projednání na Legislativní radě vlády.

Zavádí se **nový úkol územního plánování** ve znění: „s ohledem na charakter území a kvalitu vystavěného prostředí vyhodnocovat a, je-li to účelné vymezovat vhodné plochy pro výrobu; plochy pro výrobu elektřiny, plynu a tepla včetně ploch pro jejich výrobu z obnovitelných zdrojů vymezovat rovněž s ohledem na cíle energetické koncepce“ [§ 39 písm. f)]. Jedná se o úpravu, která byla předmětem poměrně náročných diskusí, zejména s resortem průmyslu a obchodu ve vazbě na obnovitelné zdroje energie, kdy několik přípoimkových míst uplatnilo požadavek, aby územně plánovací dokumentace rozdělovaly kapacity pro jednotlivé druhy obnovitelných zdrojů až do úrovně obcí a obce by následně na tomto základě povinně vymezovaly ve svých územních plánech plochy pro tyto obnovitelné zdroje tak, aby byly určené kapacity naplněny. V případě, že obec územní plán nemá, by se tyto záměry v území umísťovaly na základě § 122 stavebního zákona, a to bez ohledu na charakter území. Tyto návrhy však byly pro ministerstvo neakceptovatelné. Nakonec však došlo k uvedenému kompromisnímu znění.

V rámci **kvalifikačních požadavků pro výkon územně plánovací činnosti** (§ 44) došlo k rozšíření osob, které splňují kvalifikační požadavky vzdělání a praxe i na autorizované inženýry pro obor městské inženýrství, a na osoby, které mají vysokoškolské vzdělání ve studijním programu v oblasti vzdělávání geografie.

Zásadnějších úprav doznala ustanovení k **politice územního rozvoje a územnímu rozvojovému plánu**. Politika územního rozvoje již nadále nebude vymezovat plochy a koridory, ale záměry dopravní a technické infrastruktury a všechny tyto záměry zde vymezené budou předmětem řešení územního rozvojového plánu v podrobnosti ploch a koridorů. Protože již politika územního rozvoje nebude závazná pro rozhodování v území, nebude obsahovat ani podmínky a kritéria pro rozhodování v území. Územní rozvojový plán pak bude moci obsahovat ještě další plochy a koridory pro záměry celostátního nebo mezinárodního významu nebo které svým významem přesahují území jednoho kraje (může jít například i o plochy těžby nerostů apod.).

U územního plánu a regulačního plánu jsou asi nejvýznamnější úpravou nová zmocnění **vymezit plochu nebo koridor (resp. záměr u regulačního plánu), v nichž je rozhodování v území podmíněno realizací architektonické nebo urbanistické soutěže**. Zákon nespécifikuje, pro které plochy a koridory je možné tuto podmínku stanovit, avšak lze dovodit, že to bude pro plochy a koridory pro umístění staveb, jejichž realizace je hrazena z veřejných investic. Podmínka realizace (nikoliv tedy pouhého vypsání) architektonické nebo urbanistické soutěže je v souladu i se zákonem o zadávání veřejných zakázek (viz § 143 tohoto zákona) a je v souladu též se strategickými dokumenty vlády v oblasti kvality vystavěného prostředí, zejména Politikou architektury a stavební kultury ČR schválenou usnesením vlády ČR č. 22 ze dne 14. ledna 2015. Náklady na realizaci architektonické nebo urbanistické soutěže zajistí na své náklady obec, jejíž zastupitelstvo územní plán vydalo (a tedy o této podmínce rozhodlo). V rámci dohody s investorem předmětného záměru však může být dohodnut jiný způsob úhrady (např. ze strany investora předmětného záměru).

V procesu pořizování územně plánovacích dokumentací se největší změna týká **procesu pořízení změn. Všechny změny budou nově pořizovány postupem, který je obdobou zkráceného procesu pořízení aktualizací a změn územně plánovacích dokumentací**, který zná již stavební zákon z roku 2006, s drobnými odchylkami. První odchylkou je, že základem pro pořízení změny nebude obsah změny, ale zadání změny. Tato úprava byla provedena na základě stanoviska Legislativní rady vlády. Návrh zadání změny nebude naplňovat osnovu zadání pro novou územně plánovací dokumentaci, ale má jednoduše a přehledně vyjadřovat, co má být předmětem řešení změny. Rozsah však bude v zásadě totožný s rozsahem a požadavky kladenými na obsah změny podle stavebního zákona z roku 2006. Návrh zadání změny však musí být takového rozsahu, aby orgán ochrany přírody a příslušný úřad mohly uplatnit stanoviska. Tento princip však není novinkou. Je uplatňován již v současné době. Tato stanoviska nově nejsou povinnou součástí podnětu, a to z toho důvodu, že proces pořízení je shodný pro všechny změny, avšak lze důvodně předpokládat, že bude-li žadatel chtít, aby byla změna pořízena co nejrychleji, stanoviska podle § 109 odst. 3 si opatří sám. Návrh zadání změny stejně jako návrh obsahu změny se s ostatními dotčenými orgány ani s veřejností neprojednávají a rovnou předkládají zastupitelstvu.

Je potom na zastupitelstvu (které jedná v samostatné působnosti), aby rozhodlo bezodkladně o pořízení takovéto změny. Současně může zastupitelstvo rozhodnout, že společné jednání a veřejné projednání budou sloučena (viz § 111 odst. 4), tj. bude se konat pouze veřejné projednání, které musí splnit i požadavky kladené na společné jednání (obdoba současných zkrácených postupů). Přesto je třeba upozornit, že principem v novém stavebním zákoně je, že se návrh územně plánovací dokumentace mezi společným jednáním a veřejným projednáním neupravuje ani v případě pořízení zcela nové územně plánovací dokumentace a obě jednání tak mohou být konána ve stejný den, pouze odděleně (např. dopoledne a odpoledne). Zákon tedy obsahuje zkrácený postup pořízení změny územně plánovací dokumentace, avšak proto, že se tento postup bude aplikovat v každém případě, není účelné, aby byl nazýván jako zkrácený postup pořízení změny.

Úprav doznala také **přechodná ustanovení**. Mimo úpravu přechodných ustanovení k politice územního rozvoje a územnímu rozvojovému plánu je z nich nejpodstatnější zřejmě to, které se týká pořizování změn územně plánovací dokumentace pořízené ještě podle stavebního zákona z roku 1976. Ty zůstávají v platnosti až do roku 2028 a požadavky na jejich změny budou shodné s požadavky na změny ostatních územně plánovacích dokumentací. Jedinou výjimkou budou ty změny, o nichž bude rozhodnuto do doby nabytí účinnosti nového stavebního zákona (tj. do 30. 6. 2023) a současně v té době již bude rozhodnuto o pořízení nového územního plánu. Takové změny se dokončí podle dosavadních právních předpisů a nepoužije se na ně ani požadavek na jednotný standard územně plánovací dokumentace podle § 20a stavebního zákona z roku 2006.

Z dalších, ve svém rozsahu drobnějších změn, stojí za zmínku například skutečnost, že nově zákon předpokládá, že plochy těžby by měly být primárně vymezovány v zásadách územního rozvoje a současně územním opatřením o stavební uzávěře nebude možné zakázat stanovení dobývacího prostoru, nebo že stavby a zařízení, které lze povolovat v nezastavěném území, musí být všechny v souladu s jeho charakterem.

Co je nového ve standardizaci?

Dalších změn doznaly i procesy, které jsou spojené s přípravou jednotného standardu územně plánovací dokumentace. Nově platí, že účinnost jednotného standardu územního plánu je posunuta na 1. ledna 2023. To bylo provedeno vyhláškou č. 164/2022 Sb., kterou se mění vyhláška č. 360/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 501/2006 Sb., o obecných požadavcích na využívání území, ve znění pozdějších předpisů. Důvodem je snaha ministerstva o co možná nejdůslednější přípravu této právní úpravy.

Současně s tím je v legislativní přípravě návrh novely vyhlášky č. 500/2006 Sb., která zavádí vlastní požadavky na jednotný standard územního plánu. Návrh prošel meziřesortním připomínkovým řízením a aktuálně je přípra-

ven k odeslání na Úřad vlády k projednání v pracovních komisích Legislativní rady vlády. Předpokládá se účinnost novely této vyhlášky k 1. lednu 2023.

Ve vazbě na digitální systémy územního plánování a stavebního řízení, které jsou obsahem také nového stavebního zákona se aktuálně diskutuje potřeba legislativních úprav. Tyto diskuse ale aktuálně pokračují a jejich výsledek nebyl v době přípravy tohoto příspěvku stále ještě ve své finální podobě, proto by bylo předčasné se o nich blíže rozepisovat.

Obnovitelné zdroje energie a územní plánování

Pro procesy územního plánování budou mít také zřejmě zásadní dopad iniciativy, které probíhají na poli obnovitelných zdrojů energie. Těch je v současné době poměrně velké množství a zahrnují zejména diskuse na témata solární energie, malých modulárních jaderných zdrojů nebo malých vodních elektráren. Velmi významně je diskutována také problematika tzv. agrovoltaiky (nebo agrivoltaiky), kdy by mělo docházet k synergii ve využívání zemědělské půdy pro potřeby pěstování zemědělských plodin i pro výrobu elektrické energie. Definice tohoto pojmu je aktuálně obsažena v návrhu novely zákona o ochraně zemědělského půdního fondu, avšak probíhají iniciativy, podle kterých by tato definice byla vložena do energetického zákona. Současně se velmi intenzivně diskutuje o vazbě výroby energie, tepla a plynu z obnovitelných zdrojů energie a ustanovení § 18 odst. 5 aktuálně účinného stavebního zákona. V těchto diskusích se objevují i otázky spojené s možným prohlášením obnovitelných zdrojů energie za veřejný zájem. Zde však nemůže být řeč o tom, že by všechny obnovitelné zdroje energie mohly být prohlášeny zcela paušálně za veřejný zájem, neboť např. malé fotovoltaické zdroje ener-

gie pouze pro domácnost, často umístované na střechách soukromých objektů, nemohou z podstaty ustálené definice pojmu veřejný zájem být za veřejný zájem prohlášeny.

Na závěr...

Tématem podzimní konference bylo „Město dobré pro život“. Je tedy dobré se zamyslet i nad tím, co všechno může mít podstatný vliv na to, aby bylo město (sídlo) dobré pro život svých obyvatel. Bezsporu je to obrovská škála faktorů, které byly již mnohokrát identifikovány a podrobně (nejen) vědecky rozebrány. Výše zmíněné procesy mají na skutečnost, zda bude nebo nebude město dobré pro život, bezsporu také vliv.

Přesto však je třeba uvést, že existuje množství drobných opatření, která (zdánlivě) vyžadují málo úsilí a mohou velmi efektivně zvýšit atraktivitu nebo přívětivost sídla. Pro téma konference, podpořené i dalšími příspěvky, se jedná zejména o různé úpravy veřejných prostranství. Mnohdy drobné úpravy, které nevyžadují žádná povolení úřadů. Podstatné také je vnímat veřejná prostranství jako místa, která mají být užívána lidmi a aby tomu tak bylo, musí se v nich lidé cítit dobře. Bezpečně a příjemně. Na závěr tedy pouze několik příkladů, že i drobné úpravy mohou zlepšit vnímání veřejného prostoru.

Jedná se o příklady ze zahraničí, ale obdobné příklady se dají nalézt i v České republice. Mnohé z nich byly prezentovány i v rámci příspěvků na této konferenci.

Ing. Roman Vodný
ředitel Odboru územního plánování
Ministerstvo pro místní rozvoj ČR

Ostuni, Apulie, Itálie

Martina Franca, Apulie, Itálie

Monopoli, Apulie, Itálie

Thomas Paine Park, New York, USA

Union Square, New York, USA

Rockefellerovo Centrum, New York, USA

Foto: Roman Vodný

Město dobré pro život

Sborník z konference AUÚP ČR, Poděbrady 15.–16. září 2022

Vydání:	První
Místo vydání:	Brno
Vydává:	Ústav územního rozvoje jako mimořádnou přílohu časopisu Urbanismus a územní rozvoj č. 5/2022
Redakce, layout:	Tamara Blatová
Obálka:	Předprostor Dejvického divadla (SHA – Šafer Hájek architekti, s. r. o., realizace: 2020) Autor skici: Ing. arch. MgA. David Mateáško
Rok vydání:	2022
Počet stran:	66
Sazba a tisk:	Grafex-Agency, s. r. o. Helceletova 16, Brno
Náklad:	1 560 ks
ISBN:	978-80-7663-037-6

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

UUR

ÚSTAV
ÚZEMNÍHO
ROZVOJE

auúo